Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap, 2026

Karriärval och riskfyllda övergångar

Vägledning för unga migranter

Jonna Linde

UMEÅ UNIVERSITET

Detta verk är skyddat av svensk upphovsrätt (Lag 1960:729)
ISBN: 978-91-6850-073-7 (tryck)
ISBN: 978-91-6850-074-4 (digital)
ISSN: 1650-8858 (tryck)
ISSN: 2004-8890 (tryck)
ISSN: 2004-8661 (digital)
Doktorsavhandlingar i pedagogiskt arbete nr 109
Umeå Studies in the educational sciences nr 93
Omslagsbild: Jonna Linde
Elektronisk version tillgänglig på: http://umu.diva-portal.org/
Tryckt av: Scandinavian Print Group, Hägersten, 2026

Innehåll

Abstract ... **iii**

Sammanfattning på svenska ... **iv**

Avhandlingens texter ... **vii**

Förord ... **viii**

1. Inledning ... **1**

Syfte och forskningsfrågor ... 3

Avhandlingens disposition ... 4

2. Bakgrund ... **5**

Centrala begrepp ... 5

Vägledningens utveckling och roll ... 6

Styrdokument och policy som formar vägledning ... 8

Gymnasieskolan och språkintroduktionsprogrammet ... 9

Migration, utbildning och politiska omställningar i Sverige ... 12

3. Tidigare forskning ... **15**

Vägledning och migration ... 15

Höga ambitioner och riskfyllda övergångar ... 17

Policy, marknadslogik och anställningsbarhet ... 21

Sammanfattning och kunskapsbidrag ... 23

4. Teori ... **25**

Bernsteins övergripande utgångspunkter ... 26

Teoretiskt ramverk ... 27

Kunskap och kunskapsöverföring ... *27*

Avgränsning och realisering av vägledning ... *29*

Utbildning som möjliggör utveckling, inkludering och deltagande ... *31*

5. Forskningsdesign och metodologiska överväganden ... **33**

Forskningsprojektet Att komma vidare ... 33

Urval och kontakt ... 35

Materialgenerering ... 37

Enkät ... *37*

Observationer och fältanteckningar ... *37*

Intervjuer ... *39*

Sammantaget material ... *42*

Material och analysmetoder ... 42

Översikt över respektive artikels material och analysmetoder ... *46*

Etiska överväganden ... 47

Forskarrollen och metodreflektion ... 48

Metodologiska begränsningar ... *49*

6. Sammanfattning av artiklarna ... **51**

Artikel I ... 51

Artikel II ... 52
Artikel III ... 54
Artikel IV ... 55

7. Analys och diskussion ... 59

Vägledning sammanflätad med migrationspolitik ... 60
Migrationspolitiska villkor och vägledning ... 61
Etisk stress och emotionell belastning ... 65
Struktur, organisation och villkorade övergångar ... 67
Struktur ... 67
Organisation ... 69
Perspektiv på unga migranters karriärplaner ... 72
Elevers karriärval under migrationspolitiska villkor ... 73
Ambitioner, aspirationer och att få använda sin fulla potential ... 75
Att höra till ... 77
Medskapande av samhället ... 78
Avhandlingens begränsningar ... 79
Slutsatser ... 80
Implikationer för vägledning, organisering och policy ... 82
Fortsatt forskning ... 84

Summary in English ... 85

Referenser ... 88

Bilagor ... 101

Bilaga 1. Översikt över forskningsprojektets data ... 102

Bilaga 2. Översikt över perioder för datainsamling ... 104

Bilaga 3. Intervjuguide elever IM ... 105

Bilaga 4. Intervjuguide elever IM omgång 2 ... 107

Bilaga 5. Intervjuguide skolpersonal ... 111

Bilaga 6. Intervjuguide politiker och kommunala tjänstemän ... 113

Bilaga 7. Informationsbrev elever ... 116

Bilaga 8. Informationsbrev skolpersonal ... 117

Bilaga 9. Enkät ”Att komma vidare” ... 119

Bilaga 10. Samtyckesblankett ... 126

Abstract

This dissertation examines the role of career counselling at the intersection of migration, education, and labour market conditions. It takes its starting point in the increasing importance of education and employment within migration policy frameworks, where individual achievements may function as criteria for residence permits and establishment, shaping the conditions for young migrants' educational and career trajectories. The aim of the dissertation is to contribute with knowledge about the practice and conditions of career counselling in relation to young migrants' career planning and transitions from the language introduction programme. The study uses an ethnographically inspired research design conducted in six Swedish municipalities, drawing on observations and interviews with students, career counsellors, teachers, principals, and municipal politicians and civil servants, in addition to a national survey, complemented by interviews with career counsellors in Finland. The analysis is informed by Basil Bernstein's sociology of education, enabling an examination of the interplay between structural, organisational, and practical conditions. The dissertation shows that career counselling takes on a changed function in relation to migration, where career planning and transitions gain legal and existential meanings when education and employment constitute criteria for residence permits. Structural and organisational conditions limit available career alternatives and further restrict young migrants' scope for action, shaping what pathways are possible. This contributes to situations where structural constraints are framed as matters of individual responsibility, positioning counselling within processes that reproduce social inequality. Career plans develop through ongoing negotiation and adaptation to constrained opportunities, reflecting a shift from realising individual preferences to (re)constructing plans in relation to limited options and high-risk transitions, at the same time as they remain meaningful by providing direction. The overarching conclusion of the dissertation is that career choices and transitions are about how structural and migration policy conditions become decisive for the distribution of education, social inclusion, and opportunities for participation in society for young migrants.

Sammanfattning på svenska

Avhandlingen tar sin utgångspunkt i att utbildning och arbete under senare år har fått en ökande betydelse i migrationspolitiska regelverk, där prestationer inom utbildning och arbetsliv i vissa sammanhang fungerar som kriterier för uppehållstillstånd och etablering. Samtidigt framhålls studie- och yrkesvägledning i policy, såsom läroplaner, allmänna råd och internationella policydokument om vägledning, som en central resurs för att stödja unga migranters möjligheter till utbildning, arbete och samhällsdeltagande. Vidare har tidigare forskning belyst studie- och yrkesvägledning i migrationskontext, men det finns begränsad kunskap om hur vägledning formas av migrationspolitik, utbildningssystemets organisering och unga migranters erfarenheter, och vilka konsekvenser detta får för vägledning, karriärplanering och övergångar.

Syftet med avhandlingen är att bidra med kunskap om studie- och yrkesvägledning och dess villkor i relation till unga migranters karriärplanering och övergångar från språkintroduktionsprogrammet. Avhandlingens syfte besvaras genom följande tre forskningsfrågor: (1) Hur kan vägledning för unga migranter förstås när den sammanflätas med migrationspolitik, och vad får det för konsekvenser för vägledning och unga migranter? (2) Vilken betydelse får språkintroduktionsprogrammets strukturella och organisatoriska villkor för unga migranters möjligheter till övergångar? (3) Hur kan unga migranters karriärplaner och övergångar förstås i relation till individuell utveckling, social inkludering och samhällsdeltagande?

Avhandlingen bygger på en etnografiskt inspirerad forskningsdesign genomförd i sex svenska kommuner. Det empiriska materialet består av observationer och intervjuer med elever på språkintroduktionsprogrammet, studie- och yrkesvägledare, lärare, rektorer samt kommunala politiker och tjänstemän. Materialet omfattar även en nationell enkätstudie. Utöver detta ingår intervjuer med studie- och yrkesvägledare i Finland. Analysen är huvudsakligen inspirerad av tematisk analys och diskursiva kommentarer, medan delar av avhandlingen även är inspirerade av sensitizing concepts och en kollektiv etnografisk ansats.

Med utgångspunkt i Basil Bernsteins utbildningssociologiska teori möjliggörs analyser av samspelet mellan strukturella, organisatoriska och praktiska villkor. Genom begrepp som produktionsfält, rekontextualiseringsfält och reproduktionsfält analyseras hur policy och styrning omsätts i lokal praktik. Klassificering och inramning används för att analysera hur vägledning organiseras och genomförs, medan sekvensering och sekvenseringsregler används för att förstå hur utbildningens progression och övergångar struktureras. Begreppet pedagogiska rättigheter, i form av individuell utveckling,

social inkludering och politiskt deltagande, används för att förstå unga migranters villkor, möjligheter och positionering i utbildningssystemet och samhället.

Artikel I visar hur studie- och yrkesvägledning förändras i sin funktion när den sammanflätas med migrationspolitik. I situationer där utbildningsval får juridiska och existentiella konsekvenser, såsom rätten att stanna i landet, framträder vägledning som en praktik med höga insatser. Under dessa villkor blir vägledningen i stor utsträckning inriktad mot riskhantering och anpassning till strukturella begränsningar snarare än utforskande valprocesser. Studien visar vidare att ansvar för tolkning och implementering av migrationspolitiska villkor ofta individualiseras till enskilda vägledare, vilket bidrar till variation i lokala praktiker och ojämlika villkor för unga migranter.

Artikel II fokuserar på studie- och yrkesvägledares professionella handlingsutrymme och visar hur detta formas i relation till organisatoriska villkor och arbetsmarknadens krav. Resultaten synliggör hur vägledning kan vara både starkt och svagt klassificerad och inramad, vilket påverkar dess innehåll och genomförande. Vägledningen formas i ett spänningsfält mellan att stödja individers självbestämmande och ett perspektiv där integration förstås som arbetsmarknadsetablering, vilket skapar ett fokus på anställningsbarhet och tillgängliga alternativ.

Artikel III analyserar språkintroduktionsprogrammets strukturella och organisatoriska villkor och deras betydelse för unga migranters övergångar. Resultaten visar att åldersgränser, behörighetskrav, betygsurval och tidsmässiga progressioner skapar snäva ramar för elevers möjligheter att ta sig vidare i utbildningssystemet. Dessa villkor ger upphov till så kallade icke-val, där elevernas framtidsvägar begränsas till ett fåtal alternativ. Studien visar också att lokala variationer i utbildningsutbud och organisering innebär att elevernas möjligheter till progression och övergångar i hög grad blir beroende av lokala förutsättningar, vilket riskerar att introducera slumpmässighet och ojämlikhet i möjligheter till utbildning och etablering i arbetsliv och samhälle.

Artikel IV fokuserar på unga migranters karriärplaner och övergångar och visar hur dessa utvecklas i relation till tidigare ambitioner, nya möjligheter samt de strukturella och organisatoriska förutsättningarna för utbildning och övergångar. Resultaten synliggör tre huvudsakliga sätt att förhålla sig till karriärplaner: att hålla fast vid tidigare ambitioner, att förändra dem eller att formulera mer diffusa planer. Dessa förhållningssätt relateras till olika former av tillgång till pedagogiska rättigheter, där möjligheterna till individuell utveckling, social inkludering och politiskt deltagande varierar.

Avhandlingen visar sammantaget att studie- och yrkesvägledning i relation till migration får en förändrad funktion, där karriärplanering och övergångar ges både juridiska och existentiella innebörder när utbildning och arbete utgör kriterier för uppehållstillstånd och etablering. I detta sammanhang formas vägledningen i relation till migrationspolitiska krav på progression, anställning och anpassning, vilket innebär att karriäralternativ ofta är strukturellt begränsade redan innan vägledningsprocessen tar form. Detta bidrar till att strukturella begränsningar individualiseras i vägledningen, vilket innebär att ansvar för begränsade handlingsutrymmen i hög grad tillskrivs de unga migranterna själva och gör vägledning till en del av de system som reproducerar social ojämlikhet.

Vidare visar avhandlingen att organiseringen av utbildning och vägledning, inklusive övergångar, behörighetskrav och snäva tidsramar, begränsar och formar unga migranters handlingsutrymme och vilka framtidsvägar som framstår som möjliga. Unga migranters karriärplaner utvecklas som en fortlöpande förhandling mellan tidigare ambitioner, nya erfarenheter och strukturella, organisatoriska och migrationspolitiska villkor. Karriärplanering innebär därmed en förskjutning från att realisera individuella preferenser till att (re)konstruera och anpassa karriärplaner i relation till begränsade valmöjligheter och riskfyllda övergångar, samtidigt som karriärplaner förblir betydelsefulla genom att skapa riktning och mening även när handlingsutrymmet är snävt.

Unga migranters inkludering i utbildningssystemet möjliggör deltagande här och nu, samtidigt som deras ambitioner successivt anpassas till tillgängliga utbildningsalternativ, med konsekvenser för framtida samhällsdeltagande; i detta sammanhang framträder vägledning som en praktik som verkar inom och genom strukturer som sorterar, hierarkiserar, möjliggör och begränsar framtider, och som därmed i hög grad handlar om att hantera konsekvenserna av strukturellt begränsade handlingsutrymmen.

Avhandlingens samlade slutsats är att karriärval och övergångar handlar om hur strukturella och migrationspolitiska villkor blir avgörande för samhällets distribution av utbildning, social inkludering och möjligheter till samhällsdeltagande för unga migranter.

Nyckelord: Studie- och yrkesvägledning, unga migranter, karriärplanering, övergångar

Avhandlingens texter

Följande artiklar ligger till grund för denna sammanläggningsavhandling:

I. Linde, J., Lindgren, J., Sundelin, Å (2021) High-stakes counselling: When career counselling may lead to continuing residence or deportation of asylum-seeking youths. *British Journal of Sociology of Education, 42:5-6, 898-913.*
https://doi.org/10.1080/01425692.2021.1941766
Som förstaförfattare har jag haft huvudansvar för analys, textproduktion och revidering.
Återgiven med öppen tillgång (CC BY 4.0).

II. Kekki, M. & Linde, J. (2024) Career counsellors' professional agency when working with migrants. *International Journal for Educational and Vocational Guidance, 24, 269-287*
https://doi.org/10.1007/s10775-022-09566-8
Jag ansvarade för kodning och översättning till engelska av det svenska materialet. Analys och textproduktion har därefter genomförts gemensamt.
Återgiven med öppen tillgång (CC BY 4.0).

III. Linde, J. (2025) Språkintroduktionsprogrammet och nyanlända ungdomars väg genom det svenska utbildningssystemet. *Utbildning & demokrati, 34:2, 109–130.*
https://doi.org/10.48059/uod.v34i2.2363
Återgiven med öppen tillgång (CC BY 4.0).

IV. Linde, J. (inskickat) (Re)constructing career plans after migration - Young migrants' transitions from the Swedish language introduction programme
Inskickat manuskript inkluderat

Förord

Den smyger sig på. Förändringen. Den som ständigt pågår, knappt märkbart emellanåt och mer påtagligt ibland. Den som kommer av och med utveckling. Den som gör att en både är samma och delvis en annan person när en påbörjar som när en avslutar en avhandling. Det är en process jag njutit av att vara i och som jag känner både värme och tacksamhet kring att ha fått vara med om.

Jag vill först och främst rikta ett stort tack till de personer som delat med sig av sina erfarenheter i studien och på så sätt lagt grunden till avhandlingen. Det är en ära att ha fått förtroendet att ta del av era berättelser och dela er tillvaro under fältarbetet.

Mina handledare Per-Åke Rosvall och Sara Carlbaum, ni har tålmodigt stöttat mig i min utveckling. Jag har uppskattat er handledning, ert förhållningssätt till mitt lärande men också hur jag har fått utrymme att vara mig själv i relation till er och avhandlingsskrivandet. Ni har varit nyfikna och lyssnat in mina idéer, stöttat mig i att utveckla och omsätt dem till konkreta artiklar, konferensbidrag med mera. Tack för er noggranna läsning, era konstruktiva kommentarer, reflektioner och diskussioner, utan er hade den här avhandlingen inte blivit densamma.

Forskningsprojektet *Att komma vidare* har varit mer än en utgångspunkt för mig, det har varit en gemenskap, ett tryggt sammanhang att testa tankar och idéer i, med er har både avhandlingen och jag vuxit. Stort tack till Lisbeth Lundahl, Per-Åke Rosvall, Joakim Lindgren och Åsa Sundelin.

Under min doktorandtid har jag deltagit i flera internationella sommarskolor arrangerade av European Doctoral Programme in Career Guidance and Counselling (ECADOC). Till alla i detta sammanhang vill jag rikta ett stort tack och särskilt till de jag delat *Collective academic supervision* med. Miika Kekki, du och jag tog värmen med oss från ECADOC på Malta in i samarbetet kring vår gemensamma artikel. Samarbetet med dig har inspirerat och format mig men också lyft avhandlingen till att bli större än vad den hade varit utan dig. Jag är tacksam för dina kloka reflektioner och den arbetslust du bidragit med och minst lika tacksam är jag för den vänskap vi byggt under tiden och därefter.

I mitt avhandlingsskrivande har jag haft många härliga kollegor runt mig. Särskilt vill jag tacka Frida Jonsson, Lisbeth Lundahl, Maria Rönnlund och Linda Rönnberg för noggrann läsning och värdefulla kommentarer på mitt avhandlingsmanus vid slutseminariet. Det har även varit fint att vara en del av kursen *Kollegial granskning av vetenskapligt arbete*, tack till alla som bidragit

med konstruktiva frågor och kommentarer och för jag har fått ta del av era texter och tankar. Till mina kollegor på institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap vill jag också säga tack för att ni stöttat mig genom den här processen. Jag vill särskilt tacka Anna Pallin, Ulrika Engfors Holmbom, Sofia Eriksson och Michael Lindblad.

Mina kära vänner, många av er vet nu mer om både vägledning och Bernstein än ni gjort om ni inte känt mig. Tack för att ni lyssnat, stöttat, ifrågasatt och undrat men framför allt hejat på och tveklöst trott på mig. Varmt tack till Matilda Mariadotter, Susanna Ringkvist, Pia Gudmundsson, Johan Karlsson, Erika Lundqvist, Malin Brännström, Mattias Linde och Sigrid Porath Nordström.

Avslutningsvis vill jag säga något om att det inte var självklart för mig att ansöka om en doktorandtjänst. Jag vill ta tillfället i akt och tacka Frida Wikstrand och Roland Ahlstrand för att ni trodde på mig, det bidrog till mod att både söka och tacka ja till forskarstudier.

Emma Krig, jag vill tillägna avhandlingen till dig. Med ditt stöd vågade jag närma mig sådant som tidigare känts otillgängligt. Erfarenheten av din vägledning bär jag med mig än. Inget tack är stort nog för detta.

Jonna Linde, Kortedala 16 juni 2026

1. Inledning

> Jag hade en elev som ville bli jurist, men sen när jag pratade om CNC-operatör och bjöd in [gymnasieskola] hit, då gick han till den där utbildningen för att han har tappat chansen att söka till samhällsprogram. Han har inte alla betyg med sig, så det var hans alternativ att gå dit, fast det var inte hans mål. Hans mål är att bli jurist […] Han ville inte stanna här på språk [-introduktionsprogrammet]. Det är därför och det är det jag pratar om med eleverna också. Kortsiktiga mål och långsiktiga mål. Jag brukar göra det med eleverna på språk. De ska inte ställa så mycket krav på sig. Det blir jättetufft. Den här eleven har inte gått i skolan i sitt hemland, till exempel. (Studie- och yrkesvägledare, småstad 1)

Citatet illustrerar hur vägledningens innehåll relateras till möjligheter och begränsningar som ramar in unga migranters framtid. Vägledning formas i ett sammanhang där migrationsprocesser, lagstiftning samt utbildnings- och arbetsmarknadsrelaterade villkor samverkar och även formar migranters möte med utbildningssystemet och deras möjligheter att agera inom det. I avhandlingen förstås migration som denna sammantagna kontext av rättsliga, organisatoriska och sociala villkor som ramar in migranters utbildnings- och övergångserfarenheter. Vägledning befinner sig i skärningspunkten mellan elevers individuella aspirationer, utbildningssystemets strukturella villkor och ett samhälle präglat av föränderliga migrationspolitiska förutsättningar. Migration utgör i detta sammanhang en central dimension i vägledning, då unga migranter ofta möter särskilda, ofta skiftande rättsliga, organisatoriska och sociala villkor som påverkar deras valmöjligheter och handlingsutrymme vid övergångar. Hur vägledning organiseras och förhåller sig till förutsättningar kopplade till migration får konsekvenser för vägledningens funktion och roll och för de framtider som framstår som möjliga för migranter. Exempelvis kan unga migranter helt eller delvis sakna valmöjligheter eller behöver beakta att utbildning och arbete används som beslutsunderlag för uppehållstillstånd. Vägledning blir därmed inte enbart en fråga om enskilda migranters karriärval, utan också om rättsliga villkor, livschanser och existentiella överväganden.

Vägledning framställs ofta som en strategi för att stärka unga migranters möjligheter till utbildning, arbete och samhällsdeltagande (Skolverket, 2013; Sundelin & Hertzberg, 2022). Tidigare forskning (Bjuhr, 2019; Fejes m.fl., 2018; Nilsson Folke, 2018; Sharif, 2017; Wedin & Rosén, 2022; Zimmermann, 2022) visar att elever med migrationsbakgrund ofta har höga studie- och yrkesambitioner samtidigt som möjligheterna till progression ofta beskrivs som försvårade. De höga ambitionerna kan förstås som personliga mål men även som

strategier för etablering och social tillhörighet. I detta avseende sammanfaller ofta vägledningens ambitioner med de unga migranternas egna strävanden. Mot denna bakgrund betonas också behovet av vägledning som stöd för att möta utmaningar kopplade till migration, integration och utbildning samt övergången till arbetsliv (Lindblad, 2016; Munhall, 2024; Sharif, 2017; Sundelin, 2015).

Kunskap om vägledningens betydelse i migrationskontext är centralt i relation till utbildningssystemets kompensatoriska uppdrag och ambitionen om likvärdig utbildning och vägledning. I tidigare forskning beskrivs såväl strategier, metoder och genomförande av vägledning i relation till migration, till exempel hur utbildning och övergångar beskrivs av unga migranter (Bjuhr, 2019; Bomström Aho, 2018; Kekki, 2024; Lindblad, 2016; Munhall, 2024; Sharif, 2017; Sundelin, 2015; Sundelin & Hertzberg, 2022). Sammantaget visar denna tidigare forskning hur vägledning kopplat till migration tar sig uttryck, men den synliggör i mindre utsträckning vilken roll vägledningen spelar i relation till utbildningssystemets kompensatoriska uppdrag.

Forskningen om förutsättningar för vägledning i migrationskontexter och unga migranters övergångar är begränsad, trots eller kanske på grund av, frågornas komplexitet. Det är denna kunskapslucka som avhandlingen adresserar, genom att bidra med en fördjupad förståelse av hur vägledning sammanflätas med migrationspolitik samt med strukturella och organisatoriska villkor som formar unga migranters övergångar.

En central startpunkt för många unga migranters utbildning i Sverige är språkintroduktionsprogrammet, som utgör såväl möjligheter som begränsningar för övergångar till fortsatt utbildning och arbete. Programmets struktur och längd är inte nationellt fastställda, vilket innebär att organiseringen i hög grad styrs lokalt. På språkintroduktionsprogrammet ges utbildning till migranter mellan 16-19 år, och syftar till att möjliggöra övergång till nationella gymnasieprogram, annan utbildning eller etablering på arbetsmarknaden (Skolverket, 2016, 2025a). Gränsen vid 20 års ålder för att påbörja ett nationellt gymnasieprogram innebär ofta att nyanlända elever får kortare tid på sig att uppnå gymnasiebehörighet än andra elever (Skolverket, 2018). Detta förstärker behovet av en vägledning som kan bearbeta både utbildningssystemets och migrationspolitikens krav.

Studie- och yrkesvägledning (härefter vägledning) ska enligt skollagen (SFS 2010:800) erbjudas av personal med särskild kompetens och tillgodose elevernas behov av vägledning. Läroplanen framhåller att personalen ska ”informera och vägleda eleverna inför deras val av kurser/ämnen, fortsatt utbildning och yrkesverksamhet och motverka sådana begränsningar i valet som grundar sig på föreställningar om kön och på social eller kulturell bakgrund” (Skolverket, 2011, s. 10; Skolverket 2025b, s. 15). Dessa formuleringar uttrycker en ambition om

likvärdighet och inkludering, men möter en praktik där decentralisering, lokala variationer och strukturella begränsningar skapar utmaningar. Den decentralisering, avreglering och marknadsutsättning som präglat utbildningsväsendet sedan slutet av 1980-talet medför att styrningen av skolorna, inklusive språkintroduktionsprogrammet och vägledningen, i stor utsträckning sker på en lokal nivå (Lundahl, 2002a, 2002b; Lundahl & Nilsson, 2009; Ringarp, 2018). Hur språkintroduktionsprogrammet organiseras i olika kommuner och skolor, samt vilka lokala prioriteringar och resurser som finns, påverkar unga migranters tillgång till både utbildning och vägledning. På lokal nivå uppstår olika krav och förväntningar på vägledningens innehåll, omfattning och strategier, vilka ibland kan vara motstridiga (Lovén, 2015). Sammantaget kan dessa lokala variationer skapa ojämlika villkor för hur snabbt och på vilket sätt eleverna får stöd för sin progression och karriärplanering.

Under de senaste åren har också migrationspolitiken i Sverige förändrats avsevärt. Efter flyktingvågen 2015–2016, då Sverige tog emot ett stort antal asylsökande, har regelverken stramats åt och kraven för uppehållstillstånd skärpts (Regeringskansliet, 2025a). För många ungdomar som anländer i gymnasieålder innebär detta en kamp mot tiden: att snabbt lära sig ett nytt språk, inhämta grundskolekunskaper i olika ämnen samt förstå ett komplext utbildningssystem. För en del elever innebär det också att de måste förhålla sig till att prestationer inom utbildning och arbetsliv används som beslutsunderlag för uppehållstillstånd. Detta påverkar såväl vägledningens villkor som elevernas möjligheter och förutsättningar för karriärutveckling.

Syfte och forskningsfrågor

Syftet med avhandlingen är att bidra med kunskap om studie- och yrkesvägledning och dess villkor i relation till unga migranters karriärplanering och övergångar från språkintroduktionsprogrammet. Avhandlingens syfte uppnås genom att tre forskningsfrågor besvaras:

1. Hur kan vägledning för unga migranter förstås när den sammanflätas med migrationspolitik, och vad får det för konsekvenser för vägledning och unga migranter?
2. Vilken betydelse får språkintroduktionsprogrammets strukturella och organisatoriska villkor för unga migranters möjligheter till övergångar?
3. Hur kan unga migranters karriärplaner och övergångar förstås i relation till individuell utveckling, social inkludering och samhällsdeltagande?

Avhandlingen omfattar således lokala vägledningspraktiker som stöd för unga migranters övergångar samt dessa ungdomars erfarenheter av vägledningen. Genom att kombinera analyser på strukturell nivå med insikter från individers

perspektiv genererar min forskning även en indirekt inblick i hur migrationspolitik erfars och görs. Avhandlingen bidrar med fördjupad förståelse av hur migranters möjligheter och begränsningar att påverka sina utbildnings- och framtidsvägar formas i karriärplaner och övergångar. Tillsammans med tidigare forskning bidrar avhandlingen till att bredda förståelsen av vägledning genom att synliggöra hur karriärutveckling formas i spänningsfältet mellan individuella ambitioner, utbildningssystemets organisering och migrationspolitiska villkor.

Avhandlingens disposition

Denna sammanläggningsavhandling består av en introducerande kappa och fyra artiklar som tillsammans bidrar med kunskap om studie- och yrkesvägledning och dess villkor i relation till unga migranters karriärplanering och övergångar från språkintroduktionsprogrammet. Kappan är organiserad i sju kapitel.

Kapitel 2, *Bakgrund*, inleds med att presentera centrala begrepp. Därefter ges en kontextuell förståelse genom att beskriva vägledningens historiska utveckling, styrdokument och policyer som formar vägledning, gymnasieskolans organisation och språkintroduktionsprogrammet samt migration, utbildning och politiska omställningar. Kapitel 3, *Tidigare forskning*, sammanfattar forskning om vägledning och migration, migranters studie- och yrkesambitioner och övergångar samt policy, marknadslogik och anställningsbarhet. Kapitel 4, *Teori*, introducerar avhandlingens utgångspunkt i Basil Bernsteins utbildningssociologiska teoribildning, med fokus på systemperspektiv som synliggör hur strukturer både möjliggör och begränsar vägledning och unga migranters karriärplanering och övergångar. Kapitel 5, *Forskningsdesign och metodologiska överväganden*, redogör för den etnografiska ansatsen, urval, materialgenerering och analysmetoder samt etiska överväganden, metodreflektion och metodologiska begränsningar. Kapitel 6, *Sammanfattning av artiklarna*, redogör i korthet för de fyra artiklarna och deras huvudsakliga resultat. Kapitel 7, *Analys och diskussion*, återkopplar till syfte och forskningsfrågor och diskuterar resultaten i relation till bakgrund, tidigare forskning och teoretiska perspektiv. Kapitlet avslutas med avhandlingens begränsningar och slutsatser, implikationer för praktik, organisering och policy, samt förslag till fortsatt forskning.

2. Bakgrund

Detta kapitel utgör en kontextuell bakgrund för avhandlingen genom att belysa delar av vägledningens historiska utveckling. Avsikten är att ge en kort översikt av teoretiska och ideologiska utgångspunkter som präglat vägledning snarare än att göra en fullständig redogörelse för vägledningsfältets tillkomst och utveckling. Fokus riktas även mot de styrdokument och policyer som reglerar vägledningens mål och innehåll, samt organisering av språkintroduktionsprogrammet för att därigenom synliggöra vad som formar vägledningen för unga migranter. Vidare beskrivs migrationspolitiska förändringar i relation till utbildning och vägledning för att belysa den bredare kontext som vägledningen på och övergångarna från språkintroduktionsprogrammet befinner sig i.

Kapitlet är strukturerat i fem delar. Den första delen beskriver centrala begrepp. Den andra delen ger en översikt av vägledningens historiska utveckling och de idéer som format dess praktik. Den tredje delen behandlar styrdokument och policyer som formar vägledningens innehåll. Den fjärde delen beskriver språkintroduktionsprogrammets organisering. Den femte och avslutande delen belyser migrationspolitiska förändringar i relation till utbildning och vägledning.

Centrala begrepp

Personer som lämnat sina hemländer beskrivs ofta som *flyktingar*, *asylsökande* eller *migranter*. Definitionen av flykting kan beskrivas som en person som, på grund av risk för allvarliga människorättskränkningar och förföljelser, flytt från sitt hemland. Personer som på samma grunder lämnar sina hemländer men ännu inte erkänts enligt lag som flyktingar och väntar på beslut i asylansökan definieras som asylsökande. För begreppet migrant finns ingen erkänd juridisk definition, men migranter beskrivs ofta som personer som av olika skäl befinner sig utanför sitt hemland men som inte sammanfaller med definitionen av flyktingar eller asylsökande (Amnesty international, 2026; UNHCR, 2026). Avhandlingens empiriska utgångspunkt är språkintroduktionsprogrammet där såväl flyktingar, asylsökande och migranter finns representerade i elevunderlaget. Begreppen flyktingar och asylsökande används i de fall dessa specifika grupper avses. När migration diskuteras i mer allmän mening i avhandlingen används begreppet migranter snarast som ett paraplybegrepp som avser personer som har flyttat till ett annat land av olika skäl och som befinner sig i olika skeden av etablering, oberoende av rättslig status. I avhandlingen avser unga migranter personer i denna grupp i åldrarna cirka 16–22 år, baserat på det empiriska materialet.

Vidare förstås *migrationskontexten* som en övergripande situation, skapad av migrationsprocesser, lagstiftning, politiska diskurser och sociala villkor. Regler

för uppehållstillstånd, utbildningssystemets organisering och arbetsmarknadens förutsättningar påverkar både elevernas handlingsutrymme och vägledningen.

Övergångar avser främst praktiska förändringar i miljö och organisation, men kan också omfatta sociala och pedagogiska processer. Avhandlingens fokus på övergångar från språkintroduktionsprogrammet innebär att begreppet i detta sammanhang främst relaterar till förflyttning mellan utbildnings- och skolformer samt till arbetsmarknaden eller annan form av sysselsättning. Begreppet *riskfyllda övergångar* kopplas ofta samman med att stå inför eller befinna sig i perioder av sysslolöshet och beskrivs ofta i termer av internationella begrepp så som *early school leaving, school dropout*, *not in education, employment or training (NEET)* (Se bl.a. översikt av Lundahl m.fl., 2023). I denna avhandling utvidgas begreppet riskfyllda övergångar till att även omfatta existentiella och juridiska risker kopplade till uppehållstillstånd i samband med övergångar.

Vägledningens utveckling och roll

I västvärlden ökade behovet av att utveckla ett fält kring vägledning i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet, vilket kom att omfatta praktik, vetenskaplig kunskapsutveckling och professionalisering. Detta berodde främst på industrialisering, arbetsdelning, utvandring och migrationsflöden samt det växande antalet professionella praktiker. I det tidiga skedet av vägledningens tillblivelse låg fokus främst på att hjälpa människor, genom expertrådgivning och vägledning, att välja ett yrke, att förbereda sig inför detta yrke samt att ta steget från skola till arbete (Peck, 2004; Pope, 2000; Savickas, 2000).

Frank Parson (1909) betraktas som den tidiga vägledningens upphovsperson. Denna tidiga vägledning anses bygga på *matchningsteori* eller egenskaps- och faktorteori och karaktäriseras av ett sökande efter ’rätt person på rätt plats’ (Cohen-Scali m.fl., 2018). Matchningsaspekten dominerade inom vägledning fram till 1940-50 talet då den efter hand kom att ifrågasättas i samband med utbildningsväsendets expansion samt idéer om människors möjligheter att styra sin framtid via inflytande över sina studie- och yrkesval (Sundelin & Hertzberg, 2022). Vägledning har utvecklats genom den psykologiska traditionen som fortfarande är den dominerande akademiska disciplinen inom karriärteori. Teoretiskt utvecklades vägledningen och dess modeller inledningsvis främst i Nordamerika och detta är fortfarande det område som dominerar sett till antal karriärteoretiska bidrag (Bimrose & Brown, 2015; Hooley m.fl., 2018). Den psykologiska traditionen inom vägledning fokuserar på tester och information om olika yrken för att matcha individer med behoven på arbetsmarknaden. Den psykologiska traditionens fokus på individen som både start- och slutpunkt har dock kritiserats för att riskera att osynliggöra strukturella förutsättningar och därmed framställa problem som individuella snarare än samhälleliga (da Silva

m.fl., 2016; Hooley m.fl., 2018). Den historiska utvecklingen av vägledning aktualiserar behovet av att även förstå hur karriärer omformats i takt med samhälleliga förändringar. Arbetslivets allt hastigare förändringar i slutet av 1900-talet resulterade i alltmer flyktiga marknader och resulterade i så kallade gränslösa karriärer där individer konstant behöver anpassa sig och utvecklas därefter (Cohen-Scali m.fl., 2018). Detta står i kontrast till tidigare föreställningar om karriär som planerad, linjär och stabil, med förutsägbara arbetsförhållanden där lojalitet belönades med livslång anställning och möjligheter till avancemang (Bergmo-Prvulovic, 2014).

Den *processorienterade* vägledningen som utvecklades efter andra världskriget syftar till att förstå hur individer fattar beslut kring sina karriärer och utveckla deras förmågor att anpassa sig till föränderliga situationer. Till skillnad från matchningsteorin betonar detta perspektiv karriärval som en pågående utvecklingsprocess över tid, där val inte förstås som statiska eller knutna till ett enskilt tillfälle. Matchning och utvecklingsperspektiv kan därmed förstås som kompletterande snarare än konkurrerande, där fokus i stället ligger på hur individer utvecklar förmågor, erfarenheter och strategier i relation till föränderliga villkor (Patton & McMahon, 2021). Utvecklingsteorier utgår i hög grad från individens val och utveckling över tid, ett perspektiv som dock problematiserats, bland annat av Roberts (1977), vars teori om möjlighets-strukturer (opportunity structures) belyser hur individers karriärmöjligheter formas av sociala och institutionella villkor som avgör vad som står till buds, snarare än som resultat av fria och individuella val.

Som en vidareutveckling av matchning och processorienterad vägledning och i relation till en förändrad samtid utvecklades *livsdesign-paradigmet* för vägledning på 2000-talet. Denna vägledning bygger på socialkonstruktivism och idéer om individers möjligheter att designa och konstruera sina karriärer och liv. Förutom att hjälpa individer att anpassa sig till ett högst föränderligt samhälle och ta ansvar för sin egen karriär- och levnadsbana fokuserar livsdesign inom vägledning på att bibehålla balans i livet samt att integrera förändring på ett harmoniskt och tillfredsställande sätt (Cohen-Scali m.fl., 2018; Savickas m.fl., 2009).

Dagens vägledning påverkas av alla dessa perspektiv och varierar mellan olika länder och regioner. Exempelvis har det vi förknippar med vägledning eller karriärvägledning i Sverige ofta en anknytning till pedagogiskt arbete och utbildning. Till skillnad från det svenska perspektivet avser internationell forskning om *counselling* och *guidance* snarare psykologisk eller kurativ rådgivning/vägledning (Lundahl, 2010). De nordiska länderna har många likheter gällande vägledning, exempelvis att erbjuda vägledning i skolorna. Men de nordiska länderna skiljer sig åt exempelvis genom vad som betonas i dess

realisering, vilket främst etableras via vägledarnas professionsutbildning i respektive land (Andreassen, 2019). Den svenska universitetsutbildningen till studie- och yrkesvägledare är treårig (180 hp) med pedagogisk förankring. Utbildningen omfattar bland annat karriärteori, vägledningsmetodik samt kunskap om utbildningssystem, arbetsmarknad och samhälle. Ett centralt inslag är verksamhetsförlagd utbildning där studenterna utvecklar praktisk vägledningskompetens i vägledande verksamheter.

Styrdokument och policy som formar vägledning

Det är reglerat i den svenska skollagen (SFS 2010:800) att alla elever i alla skolformer, utom förskolan och förskoleklass, ska ha tillgång till personal med kompetens att tillgodose elevers behov av vägledning inför framtida utbildnings- och yrkesverksamhet.

I gymnasieskolans läroplan (Skolverket, 2011, 2025b) framgår att rektor ansvarar för att organisera vägledning på ett sådant sätt att elever både får information om och vägledning inför olika utbildningsalternativ som skolan erbjuder samt inför val av framtida utbildning och yrke. Gymnasieskolan ska samverka med de obligatoriska skolformerna, arbetslivet, universitet och högskolor samt med samhället i övrigt för att ge elever en utbildning av hög kvalitet och ett underlag för val, både av kurser och ämnen inom utbildningen och av vidare studier och yrkesverksamhet. Det är skolans mål, enligt läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan (Skolverket, 2011, 2025b), att varje elev

- utvecklar sin självkännedom och förmåga till studieplanering,
- medvetet kan ta ställning till fortsatt studie- och yrkesinriktning på grundval av samlade erfarenheter och kunskaper,
- ökar sin förmåga att analysera olika valmöjligheter och bedöma vilka konsekvenser dessa kan ha,
- har kännedom om arbetslivets villkor, särskilt inom sitt studieområde, samt om möjligheter till fortsatt utbildning, praktik och arbete i Sverige och andra länder, och
- är medveten om att alla yrkesområden förändras i takt med teknisk utveckling, förändringar i samhälls- och yrkesliv samt ökad internationell samverkan och därmed förstår behovet av personlig utveckling i yrket.

Utifrån skollag och läroplaner har Skolverket (2013) tagit fram allmänna råd om arbetet med studie- och yrkesvägledning. Syftet med de allmänna råden är att främja en enhetlig rättstillämpning. Ett centralt budskap är att undervisning, information och vägledningssamtal tillsammans utgör den vägledning som avser stödja elevernas val av studier och yrken. I de allmänna råden summeras

elevernas behov av vägledning som att de, utifrån sina förutsättningar, ska: bli medvetna om sig själva, olika valalternativ, relationen mellan sig själv och valalternativen, samt lära sig att fatta beslut och genomföra sina beslut. Det framgår i de allmänna råden att elever ofta behöver stöd i att bearbeta olika valalternativ samt vikten av att denna process påbörjas och synliggörs i god tid. Vidare framhålls att vägledning ska bedrivas systematiskt och långsiktigt, integrerat i undervisningen och anpassat efter elevernas individuella behov. De allmänna råden betonar att vägledningen ska motverka begränsningar i val som grundar sig på kön samt social eller kulturell bakgrund, vilket innebär att vägledningen ska utmana traditionella föreställningar och vidga elevernas perspektiv. Vidare bör vägledning, såsom den beskrivs i Skolverkets allmänna råd och stödmaterial (Skolverket, 2013, 2017), förstås som ett ansvar för hela skolans verksamhet och inte enbart som en avgränsad funktion. En sådan förståelse innebär att vägledning inte begränsas till enskilda insatser, utan organiseras som en genomgående pedagogisk praktik där undervisning, information och vägledningssamtal tillsammans bidrar till elevernas utveckling av självkännedom, kunskap om utbildnings- och yrkesalternativ samt förmåga att fatta och genomföra väl underbyggda beslut. Detta motsvarar vägledning i vid bemärkelse, där vägledning integreras i utbildningens samlade praktik. Vägledning i snäv bemärkelse avser mer specialiserade och riktade insatser, exempelvis enskilda vägledningssamtal.

Utöver nationella styrdokument finns även internationella policydokument (se till exempel CEDEFOP, 2025; ILO, 2024; NICE, 2025; OECD, 2024) dessa är inte formellt styrande, men bör ses som vägledande. Vägledning beskrivs i dessa dokument som en livslång process som ska stödja individers utbildnings- och yrkesval samt utveckling av karriärhanteringsförmågor i ett föränderligt samhälle. Utbildningssystem och vägledningsinsatser framhålls som centrala för att skapa ett mer jämlikt samhälle, där vägledning kan användas som en strategi för att motverka ojämlikheter kopplade till socioekonomisk bakgrund, kön och migrantstatus (CEDEFOP, 2025; ILO, 2024; NICE, 2025; OECD, 2024). Internationellt framhålls även vikten av kontextkänsliga strategier i vägledning som inte bara stödjer individers val, utan också utvecklar deras förmåga att analysera och ifrågasätta strukturer som riskerar att begränsa handlingsutrymmet, ett kritiskt perspektiv som är centralt för att främja social rättvisa (ILO, 2024; NICE, 2025).

Gymnasieskolan och språkintroduktionsprogrammet

I Sverige har alla barn och ungdomar skolplikt från förskoleklass till och med årskurs nio i grundskolan (SFS 2010:800). De flesta ansöker därefter till fortsatt utbildning på gymnasial nivå.

Gymnasieskolan består av 18 nationella program fördelat på 12 yrkesprogram och 6 högskoleförberedande. Antagningskraven är baserade på elevernas betyg från grundskolan och behörig till ett yrkesprogram är den som har godkända betyg i matematik, svenska eller svenska som andra språk, engelska och minst fem andra ämnen. För behörighet till högskoleförberedande program krävs godkända betyg i matematik, svenska eller svenska som andra språk, engelska och minst nio andra ämnen.[1] Då platserna på respektive nationellt gymnasieprogram eventuellt fylls vid antagning genomförs ett urval baserat på elevernas totala meritpoäng från grundskolan. Därför kan antagningspoängen till olika nationella gymnasieprogram komma att variera lokalt och över tid beroende på antal platser, söktryck och de ansökande elevernas betyg.

I Sverige uppnår inte alla ungdomar behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan. Andelen elever som uppnår behörighet har ökat marginellt under senare år och 2025 var cirka 84 procent av eleverna behöriga till gymnasiet. Detta innebär att omkring 16 procent, motsvarande nära var sjätte elev, lämnade grundskolan utan behörighet till nationella program (Skolverket, 2025c). Obehöriga elever hänvisas till något av de fyra introduktionsprogrammen (IM) som är en del av gymnasieskolan. Inriktningarna på IM är programinriktat val, yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkintroduktion.[2] Läsåret 2018/19, då datainsamlingen ägde rum, var det 51 830 elever som studerade där, vilket kan jämföras med 37 011 elever läsåret 25/26 (Skolverket, 2026a). Språkintroduktion, med sina 22 881 elever läsåret 2018/19, utgjorde det största introduktionsprogrammet och omfattade cirka 44 procent av eleverna inom introduktionsprogrammen (Skolverket, 2026a).

Fokus för den här avhandlingen ligger på språkintroduktionsprogrammet som riktar sig till ungdomar i åldern 16–19 år, som nyligen anlänt till Sverige och saknar behörighet till nationella gymnasieprogram. Programmets huvudsakliga syfte är att ge eleverna tillräckliga kunskaper i svenska för att möjliggöra övergång till ett nationellt program eller annan utbildning, alternativt etablering på arbetsmarknaden (Skolverket, 2016). Till skillnad från de nationella programmen saknar introduktionsprogrammen en nationellt fastställd programstruktur och längd, vilket innebär att organiseringen i hög grad styrs av lokala förutsättningar och beslut (Skolverket, 2026b; Skolinspektionen, 2017). Samtidigt utgör åldersgränsen på 20 år (alternativt 18 år för asylsökande) för att påbörja utbildning i gymnasieskolan, inklusive språkintroduktionsprogrammet, en tydlig gräns för möjligheten att hinna bli behörig (Skolverket, 2025a). Nyanlända elever har ofta kortare tid på sig att uppnå behörighet till nationella gymnasieprogram än andra elever (Skolverket, 2018), och i de fall eleven

[1] Olika högskoleförberedande program skiljer sig åt avseende vilka de nio andra ämnena ska vara.
[2] Fram till juli 2019 bestod introduktionsprogrammen av fem inriktningar, därefter ersattes preparandutbildningen och programinriktat individuellt val av programinriktat val.

överskridit åldersgränsen men ändå önskar ta del av en gymnasial utbildning finns det möjligheter till detta inom komvux eller folkhögskola.

Organiseringen av språkintroduktionsprogrammet varierar, exempelvis gällande kursutbud, schemaläggning och möjligheter till programintegrerade studier. Dessa skillnader kan ha betydelse för elevernas progression och övergångar till vidare studier (Skolverket, 2026b; Skolinspektionen, 2017). Att organiseringen av språkintroduktionsprogrammet sker av både offentliga och enskilda huvudmän, som verkar under olika förutsättningar, medför att rutiner för avlämnande och mottagande vid övergångar också varierar (Skolverket, 2018). Mottagande och avlämnande skolas ansvar för överlämningarnas innehåll och omfattning är inte tydligt reglerat (Skolverket, 2018). Nyanlända elever flyttas ofta runt geografiskt inledningsvis, vilket resulterar i ineffektivitet i utbildningen bestående av upprepade omstarter av utbildning och eventuellt informationstapp vid överlämning med fördröjd skolgång som konsekvens. Detta påverkar även elevernas motivation och sociala trygghet negativt (Skolverket, 2018; SOU 2017:54). Utöver variationer i organisering och överlämningspraktiker har språkintroduktionsprogrammet också präglats av stora variationer i elevantal över tid, vilket illustreras i figur 1.

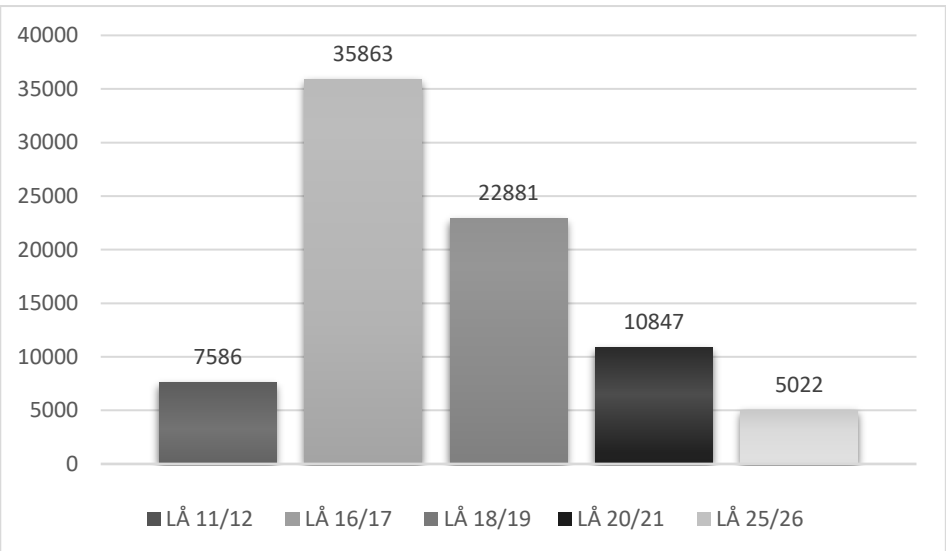

Figur 1. Antal elever på språkintroduktionsprogrammet läsåret 2011/12 – 2025/26. Källa: Skolverket, 2026a.

Inledningsvis ökade elevantalet från 7 586 elever 2011/12 fram till toppen 2016/17 då det gick 35 863 elever på programmet. Elevantalet minskade sedan lika drastiskt igen och läsåret 2018/19, det år då data huvudsakligen genererades,

var det totalt 22 881 elever inskrivna. Läsåret 2020/21, då uppföljnings-intervjuerna genomfördes var det 10 847 elever inskrivna och läsåret 2025/26 var det totalt 5 022 elever (Skolverket, 2026a). Den efterföljande minskningen av nyanlända elever berodde främst på att en mer restriktiv migrationspolitik infördes 2016, bland annat genom tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd (Prop. 2015/16:174).

Migration, utbildning och politiska omställningar i Sverige

I slutet av 2024 befann sig 123,2 miljoner människor på flykt i världen till följd av konflikter, våld, förföljelse och människorättskränkningar. Av dessa var cirka 40 % barn under 18 år (UNHCR, 2024). Dessa siffror illustrerar migrationens omfattning. Under flyktingvågen 2015 tog Sverige emot fler asylsökande per capita än något annat europeiskt land (Karlsdóttir m.fl., 2018; Migrationsverket, 2025b) då totalt 162 877 personer ansökte om asyl varav 70 384 barn och ungdomar under 18 år, varav 35 369 ensamkommande (SCB, 2020). Det omfattande flyktingmottagandet blev senare inledningen till en mer restriktiv migrationspolitik. Regeringen vidtog då en rad åtgärder för att ”skapa ett andrum för svenskt flyktingmottagande” (SVT Nyheter, 2015) som innebar att Sverige under tre år skulle anpassa asylreglerna efter EU:s miniminivå (Prop. 2015/16:174).

De restriktiva förändringarna i migrationspolitiken har bland annat inneburit tillfälliga uppehållstillstånd som huvudregel, skärpta villkor för anhöriginvandring och begränsade möjligheter till uppehållstillstånd av humanitära skäl (Sveriges riksdag, 2025). Rätten till ekonomiskt bistånd (dagersättning) upphörde också för asylsökande utan barn som fått ett avvisnings- eller utvisningsbeslut. Vidare prioriteras ett effektivare återvändande vid avslag och ett fokus på arbetskraftsinvandring.

Den så kallade Nya gymnasielagen (SFS 2017:353) var en del av dessa migrations-politiska förändringar. Lagen antogs den 7 juni 2018 och var en tillfällig lag vars syfte var att de många asylsökande ungdomarna som kom till Sverige under 2015 skulle få en chans att avsluta sina gymnasiestudier och därefter ges möjlighet att finna försörjning för att få permanent uppehållstillstånd. I december 2023 upphörde möjligheten att få förlängt uppehållstillstånd för gymnasiestudier. 20 juli 2024 var sista datumet för att ansöka om förlängt uppehållstillstånd för att söka arbete efter gymnasiet och 20 januari 2025 upphörde den kvarvarande delen av den nya gymnasielagen att gälla. Totalt omfattades 7763 ungdomar av den nya gymnasielagen, och omkring 5 460 av dem har idag permanent uppehållstillstånd (Migrationsverket, 2025a). Statskontoret har fått i uppdrag av regeringen att utvärdera den nya gymnasielagens rättsliga och praktiska effekter för att dra

lärdomar inför framtida beslut. Uppdraget ska redovisas i juni 2026 (Regeringskansliet, 2025b).

I det empiriska materialet för den här avhandlingen hade en del elever på språkintroduktionsprogrammet tillfälliga uppehållstillstånd via den nya gymnasielagen. Det innebar att dessa elever behövde uppnå tillräckliga betyg för att påbörja ett nationellt gymnasieprogram för att sedan ta examen med fullständiga betyg. Därefter behövde de förvärva en fast heltidsanställning inom 6 månader för att sedan kunna ansöka om ett permanent uppehållstillstånd. Den nya gymnasielagen innebar både möjligheter genom tillfälligt uppehållstillstånd för att avsluta gymnasiestudier, och begränsningar genom dess krav på prestationer inom utbildning och arbetsliv för permanent uppehållstillstånd.

De tillfälliga uppehållstillstånden via den nya gymnasielagen och kraven, i likhet med språk- och medborgarskapstest, fungerar således som en sorteringsmekanism. Sådana system har kritiserats då sortering via prestation på utbildnings- och arbetsmarknaden stänger ute migranter som 'riskerar att bli en belastning' för samhället och välkomnar de som 'förväntas kunna bidra' (Morrice, 2017). Den här typen av hantering av urval för migration är ny för Sverige som är ett land som sedan 1984 tillämpat permanenta uppehållstillstånd som huvudregel (Prop. 1983/84:144).

Tidigare forskning (Gunnarsson m.fl., 2025) om migration och utbildning har uppmärksammat en förskjutning i den svenska kontexten, där utbildning och etablering i ökad utsträckning knyts till villkor om prestation, anpassning och egen försörjning. Utbildning fungerar därmed både som en arena för deltagande och som en plats där migrationspolitiska villkor omsätts i praktik. Denna utveckling har beskrivits som en förändring i synen på tillhörighet och långsiktig etablering.

Regeringens omläggning av regelverken för migration innebär en tydlig strävan att omforma Sverige till ett land för främst arbetskraftsinvandring snarare än asylinvandring. Asylinvandringen har under de senaste åren minskat till den lägsta nivån sedan 1985 (Regeringskansliet, 2025a). Utöver de redan genomförda restriktionerna har ytterligare förslag lagts. Bland de aktuella förslagen finns att permanenta uppehållstillstånd helt ska ersättas med tidsbegränsade, samt införandet av en ny lag som möjliggör återkallelse av tidigare beviljade permanenta uppehållstillstånd, exempelvis sådana som beviljats genom den nya gymnasielagen (SOU 2025:99). Vidare föreslås skärpta krav för medborgarskap, där medborgarskapet ska 'förtjänas' genom egenförsörjning, hederligt levnadssätt och ansträngningar att bli en del av det svenska samhället (Regeringskansliet, 2025a). Förslagen omfattar även längre hemvisttid och ett

obligatoriskt medborgarskapsprov för personer mellan 16 och 66 år, med innehåll som ska omfatta svenska språket och samhällskunskap (SOU 2025:1).

3. Tidigare forskning

Detta kapitel ger för det första en översikt över tidigare forskning som är relevant för avhandlingens syfte att bidra med kunskap om studie- och yrkesvägledning och dess villkor i relation till unga migranters karriärplanering och övergångar från språkintroduktionsprogrammet. Genom att sammanställa forskning om migration, utbildning, språkintroduktionsprogrammets organisering och vägledning placeras avhandlingen i relation till ett tvärvetenskapligt forskningsfält där unga migranters utbildningsvägar, övergångar och framtidsmöjligheter förstås som beroende av både individuella ambitioner och strukturella villkor.

Kapitlet belyser för det andra hur migrationspolitiska, utbildningspolitiska och organisatoriska ramar formar ungas handlingsutrymme, samt vilken roll vägledning tilldelas i dessa processer. Sammantaget synliggör den tidigare forskningen spänningar mellan policyambitioner om inkludering och de praktiska villkor som präglar övergångar, karriärplanering och deltagande i utbildning och arbetsliv. Samtidigt framträder ett behov av fördjupad kunskap om hur dessa villkor sammanflätas i vägledning och i unga migranters erfarenheter, en kunskapslucka som denna avhandling adresserar.

Kapitlet är strukturerat i fyra delar. Den första delen handlar om vägledning och migration med fokus på teoretiska utgångspunkter, kritiska perspektiv, social rättvisa och vägledningens villkor i migrationssammanhang. Den andra delen fokuserar på unga migranters höga ambitioner och övergångar, genom att belysa strukturella begränsningar, tidspress, organisering, tillhörighet samt tillgång till stöd och vägledning. Den tredje delen presenterar tidigare forskning om policy, marknadslogik och anställningsbarhet i relation till migration och vägledning. Kapitlet avslutas med en sammanfattning och ett synliggörande av avhandlingens kunskapsbidrag.

Vägledning och migration

De teoretiska grunderna för vägledning har problematiserats i tidigare forskning, normativa ideal och metoder för vägledning kan exempelvis resultera i begränsad vägledning för migranter (Bimrose & McNair, 2011; Peavy & Li, 2003). De karriärteorier som dominerar praktiken är i stor utsträckning utvecklade i en globalt nordlig kontext, vilket enligt da Silva m.fl. (2016) och Ribeiro (2021) innebär att frågor som är centrala i globala sydliga perspektiv ofta förbises och riskerar att förstärka en homogeniserande syn på vägledning som ignorerar kulturella skillnader och lokala villkor. Samtidigt menar Moosavi (2020) att det är problematiskt att tala om det globala syd som en enhetlig kategori, eftersom

detta osynliggör den mångfald av erfarenheter och perspektiv som ryms inom dessa sammanhang. I migrationskontext aktualiseras därför behovet av att motverka koloniala strukturer i både kunskapsproduktion och förståelsen av människors livsvillkor (Ndlovu-Gatsheni, 2015).

I tidigare forskning (Elden & Ramirez, 2026) framhålls vikten av att erkänna både vägledare och elever som kulturella subjekt, exempelvis genom vägledares medvetandegörandeprocess av sina egna omedvetna föreställningar och dess påverkan på vägledningen. Vägledning kan utgöra ett utrymme där de processer som påverkar människors liv kan synliggöras och undersökas (Vehviläinen & Souto, 2021). Sundelin (2015) synliggör dock att det i detta utrymme uppstår utmaningar, exempelvis när det gäller att identifiera och implementera effektiva sätt att stödja migranters inkludering i utbildning och arbetsliv. När inkluderande intentioner i vägledningssamtal kolliderar med exkluderande strukturer riskerar vägledningen istället att bidra till stigmatisering och individualisering av strukturella hinder (Hertzberg, 2015; Hertzberg & Sundelin, 2014).

Vägledning kan bidra till social rättvisa och skapa förutsättningar för välbefinnande, tillhörighet och autonomi, ofta med inkluderande ambitioner som en del av integrationsprocessen (Hertzberg & Sundelin, 2014; Sultana, 2014). Individens trygghet, säkerhet och möjlighet att uppleva gemenskap och tillhörighet påverkas av geografisk, social och yrkesmässig rörlighet (Hooley m.fl., 2018). Med ett socialt rättviseperspektiv utmanas normer kring livslångt lärande och anställningsbarhet, och vägledaren intar en stödjande roll i den vägledningssökandes integrationsprocess (Hooley m.fl., 2018; Magnano m.fl., 2022). Vidare synliggör Sultana (2011) att ett kritiskt livslångt lärande-paradigm kan erbjuda kollektivt stöd, men utan den kritiska dimensionen riskerar paradigmet att förstärka individualisering och förskjuta strukturella problem till individen.

Hinder som migranter möter i sin etablering kan minskas eller undanröjas genom vägledning som utgår ifrån ett systemiskt och kontextkänsligt angreppssätt (Udayar m.fl., 2021) och samtidigt stärka individens förmåga att göra egna val genom att utveckla kritisk medvetenhet (Bergmo-Prvulovic, 2012; Magnano m.fl., 2022). Social rättvisa är inbäddad i vägledningspolicy, men begränsade resurser skapar en diskrepans mellan policy och praktik. Detta leder ofta till att migrantelever får förlita sig på sig själva eller på informella nätverk för stöd, en ordning som visserligen kan främja autonomi men samtidigt reproducerar nyliberala idéer om ansvarsförskjutning från institution till individ (Aldrovandi m.fl., 2024; Kusterer & Lilja, 2025; Lindblad, 2016). Enligt Toiviainen och Brunila (2021) behöver utrymme för kritisk reflektion bland vägledare, andra professionella och ungdomar skapas för att utmana dominerande

kategoriseringar av unga och deras situation, som kan upprätthållas genom nyliberala 'sanningsregimer'. En sådan reflektion möjliggör alternativa förståelser som går bortom individualiserande, psykologiserande och terapeutiska problemramar. Det ovan beskrivna behovet av kritisk reflektion ligger i linje med nordisk policyforskning som visar hur styrningsteknologier och nyliberala rationaliteter formar vägledningssystem och påverkar både praktik och förväntningar inom vägledning (Hooley m.fl., 2024).

Migrationen i sig kan bidra till osäkerhet i vägledningssamtal eftersom både migranternas situation och de institutionella möjligheterna ofta är komplexa och osäkra. Vidare kan regleringar kopplade till utbildning inte förbises här (Autin m.fl., 2018; Yakushko m.fl., 2008). Vägledare kan även ställas inför osäkerhet gällande hur de ska hantera erfarenheter av migration och diskriminering (Skolverket, 2018; Sundelin, 2015, 2017b). Tidigare forskning belyser även utmaningar kopplade till exempelvis förmågan att se situationer från olika perspektiv samt att sätta sig in i livssituationer vägledarna själva har begränsat med erfarenhet av (Kohn, 2017; Sheikhi, 2013; Sundelin, 2015, 2017a; Vik & Ramirez, 2026). Vägledares upplevda kompetensbrister för att hantera språkliga och kunskapsbaserade asymmetrier kan utgöra utmaningar i vägledningen av migranter (Sheikhi, 2013; Sundelin, 2015, 2017a). Vidare visar Kekki (2025b) att vägledningsarbetet med migranter ibland är betungande, påfrestande eller upprörande för vägledarna som ofta lämnas att hantera dessa känslor på egen hand. Emotionell belastning framstår som oundvikligt och har konsekvenser för kvaliteten på vägledningen och således även för effektiviteten av integrationspolicy då vägledning är en vital del i integrationsstrukturen.

Sammantaget visar tidigare forskning att vägledning i migrationskontext kännetecknas av en spänning mellan normativa, ofta globalt nordligt förankrade perspektiv och ambitioner att utveckla kontextkänsliga, inkluderande och socialt rättvisa arbetssätt. Vägledningens potential att stödja unga migranters etablering i utbildning och arbetsliv samt deras upplevelser av trygghet, tillhörighet och autonomi är tydlig, men begränsas av hinder så som strukturella villkor och resursbrist. Tidigare forskning betonar vikten av kritisk reflektion samt organisatoriska och kontextkänsliga arbetssätt som synliggör de strukturella villkor som präglar migranters livssituationer, liksom behovet av att uppmärksamma den emotionella och professionella belastningen i vägledningsarbetet.

Höga ambitioner och riskfyllda övergångar

Elever med migrationsbakgrund skildras i hög grad som ambitiösa, samtidigt som möjligheterna till progression ofta beskrivs som blockerade (Bjuhr, 2019; Fejes m.fl., 2018; Nilsson Folke, 2018; Sharif, 2017; Wedin & Rosén, 2022;

Zimmermann, 2022). En känsla av distans till jämnåriga, liksom stress, frustration och en negativ inverkan på självbilden, kan uppstå till följd av diskrepansen mellan den skolkarriär som föreställts och den som faktiskt realiseras (Nilsson Folke, 2018). Karriärstagnation (career stuckness) beskrivs i tidigare forskning som ett tillstånd som påverkas av yttre omständigheter, exempelvis arbetsmarknadens strukturer och uppfattningar som innebär att 'en bra karriär' förstås som en linjär utveckling (Treebak & Thomsen, 2021). För elever på språkintroduktion förstärks detta genom att utbildningen vanligen betraktas som en transferutbildning med osäkra möjligheter att hinna uppnå behörighet (Nilsson Folke, 2018). För elever med migrationsbakgrund och tydliga utbildningsmål framstår utbildning i stor utsträckning som en strategisk väg mot arbetsmarknaden (Ennerberg, 2021), och högre utbildning framhålls dessutom som central för etablering, social status och upplevd framgång (Sharif, 2017). Höga ambitioner har i tidigare forskning kopplats till en stark orientering mot akademiska utbildningsvägar, vilket för elever med svagare förkunskaper kan försvåra överväganden om yrkesutbildning som ett realistiskt alternativ, medan det för mer studievana elever kan öppna vägar till högre utbildning och social rörlighet (Zimmermann, 2022). Fokus på migranters resurser i vägledning, som exempelvis kommer till uttryck genom höga ambitioner, skulle å ena sidan kunna bidra till att motverka fördomar, negativa stereotyper och därigenom främja inkludering (Vik & Ramirez, 2026). Å andra sidan riskerar dock diskursen om den ambitiösa och resilienta migranteleven att normalisera exkluderande policypraktiker och skapa intryck av att migranter skulle vara starkare än andra vilket kan osynliggöra faktiska behov av stöd, rättigheter och skydd (Doumas & Avery, 2024).

Unga förväntas i allt större utsträckning själva ta ansvar för sin karriär och sitt självförverkligande (Lundahl & Olofsson, 2014; Lykke Nielsen m.fl., 2022). Möjligheterna att ta sig vidare kan relateras till erfarenheter av maktlöshet eller egenmakt samt en strävan efter värdighet (Lidström, 2009). En meritokratisk föreställning om att hårt arbete leder till möjligheter till ansvarstagande, egenmakt och framgång kan ge intrycket av ett rättvist utbildningssystem, men riskerar samtidigt att bidra till att unga migranter accepterar ojämlikheter och förbiser strukturella orsaker (Hedegaard, 2019). Det framhålls även att ett starkt fokus på anställningsbarhet förskjuter diskussionen från social rättvisa till meritokrati (Rooney & Rawlinson, 2016).

Övergångar är ofta förknippade med tillhörighet; elevers känsla av delaktighet, trygghet och tillhörighet formas i hög grad av vardagliga erfarenheter i skolan, och hinder för deltagande är nära sammanlänkade med deras övergripande erfarenheter av samhället (Carpenter, 2018). Tillvaron på språkintroduktions-programmet är i hög grad geografiskt separerat från gymnasieskolans nationella program vilket gör att det skapas ett mellanrum mellan elever (svenska och

nyanlända), som språket och möjligheterna att kommunicera blir en del av (Bomström Aho, 2018; Hedman, 2025). Vidare kan 'andrafiering' av eleverna på språkintroduktionsprogrammet innebära att de behöver förhålla sig till den tillskrivna kategoriseringen 'invandrare' och i sin allvarligaste form kan strukturellt skillnadsskapande i skolan ta sig uttryck i upplevd diskriminering och rasism av skolpersonal med studieavbrott eller skolbyte som konsekvens (Lindblad, 2016).

Unga migranter har i många fall kortare tid på sig att bli behöriga till gymnasiet, vilket kan medföra upplevd press att anpassa sig för att kunna integreras, prestera i skolan på tid och hålla jämna steg med de jämnåriga (Allsopp m.fl., 2014; Masoud m.fl., 2019; Sharif, 2017). I övergångarna från språkintroduktions-programmet är det viktigt att skolaktörer stöttar eleverna att hantera de stigmatiseringsprocesser som kan uppstå, särskilt då elevens valmöjligheter reduceras till ett icke-val (Sundelin & Lundahl, 2023). Elever på språkintroduktionsprogrammet bedöms ha ett särskilt behov av vägledning och information om svensk utbildnings- och arbetsmarknad (Skolinspektionen, 2019; Skolverket, 2018), men trots behovet av utökat stöd i studie- och yrkesvalsprocessen erbjuds de mindre eller inget stöd alls (Munhall, 2024). Utbildningsystemet visar oförmåga att utgöra stöd för unga migranter, särskilt för de som justerat eller anpassat sina ambitioner i relation till hinder (Nunn m.fl., 2014). Sociala nätverk spelar därför en avgörande roll, där betydelsefulla personer, såsom föräldrar, skolpersonal och vänner, kan bidra med emotionellt kapital som omvandlas till tillit och på så sätt påverkar motivationen att satsa på skolarbetet och möjligheten till social rörlighet (Lindblad, 2016; Lindgren & Lundahl, 2023; Osman m.fl., 2021). För nyanlända elever blir den egna handlingskraften ofta central, liksom personliga egenskaper och entreprenöriell förmåga som kan omsättas i anpassning och utveckling (Obschonka m.fl., 2018).

Samtidigt präglas möjligheterna att skapa framtid och fullfölja utbildning av osäkerhet och begränsningar kopplade till geografisk rörlighet, finansiering och rätt till arbete, vilket begränsar unga migranters upplevda handlingsutrymme att välja utbildnings- och karriärvägar (Autin m.fl., 2018). Vidare gör tidspress, ekonomiska krav och osäkerhet kring uppehållstillstånd enligt Hertzberg (2023) att snabb etablering på arbetsmarknaden i stor utsträckning prioriteras framför långsiktiga ambitioner.

Avsaknad av avklarad gymnasieutbildning försvårar etablering på arbets-marknaden, där arbetslösheten är särskilt hög bland utlandsfödda och personer med kort utbildningsbakgrund (SCB, 2026). Kunskaper i svenska utgör vanligen en förutsättning för tillträde till både ordinarie utbildning och arbetsmarknad (Bomström Aho, 2018; Sharif, 2017). Vidare förväntas individer kunna röra sig

obehindrat mellan splittrade och osäkra arbets- och livssituationer (Bengtsson, 2015).

Övergångar från språkintroduktionsprogrammet påverkas dessutom av lokala organisatoriska villkor, som i sin tur formas av huvudmännens resurser, personalstyrka och prioriteringar (Bjuhr, 2019). För att dessa övergångar ska fungera väl behöver skolor uppmärksamma elevens behov av stöd före, under och efter själva skiftet (Anderson m.fl., 2000). Vidare bedöms huvudmän och rektorer på språkintroduktionsprogrammet behöva arbeta mer systematiskt med att säkra uppföljningen av vägledningen. Detta kan exempelvis ske via systematiskt kvalitetsarbete, genomförande av uppföljning av vägledningen samt att säkerställa att det finns centrala riktlinjer för överlämningar till och från programmet och se till att skolan har ett fungerande inkluderingsarbete (Skolinspektionen, 2019). Men det är inte bara vägledningen och övergångarna som behöver stärkas. Även utbildningsutbudet på komvux behöver utvecklas och anpassas då många elever från språkintroduktion går över till komvux till följd av 20-årsgränsen för start på nationellt gymnasieprogram (Skolverket, 2018). I landsbygdskontexter kan geografisk närhet mellan skolor och ett begränsat utbildningsutbud underlätta övergångar, medan storstadens breda utbud av skolor och utbildningar i många fall skapar osäkerhet kring nästa steg och försvårar känslan av tillhörighet (Rosvall, 2022; Sundelin & Lundahl, 2023).

Bemötande och mottagande på språkintroduktionsprogrammet påverkar hur eleverna presterar i skolan och kanske även i framtida studie- och yrkesliv (Bomström Aho, 2018). Detta är sammanflätat med hur skolans organisation och personal tolkar elevers eventuella skolsvårigheter, som frekvent tillskrivs individen (Lundahl & Olofsson, 2014) eller förstås som ett resultat av organisatoriska villkor (Brännström m.fl., 2019).

Sammantaget visar tidigare forskning att unga migranter ofta har höga utbildningsambitioner, men att deras möjligheter att realisera dessa formas och begränsas av strukturella villkor i utbildningssystemet och på arbetsmarknaden. Övergångar framstår som riskfyllda och förknippade med osäkerhet, tidspress och frågor om tillhörighet, där elevernas handlingsutrymme påverkas av såväl institutionell organisering som strukturella villkor relaterade till utbildning, arbete och försörjning. Tidigare forskning synliggör också hur meritokratiska ideal och föreställningar om den ambitiösa migranteleven kan bidra till möjligheter, men samtidigt riskerar att osynliggöra behov av stöd. Samtidigt blir betydelsen av sociala nätverk och utbildningssystemets organisering tydlig för hur övergångar formas, vilket aktualiserar behovet av samordnade och långsiktiga insatser inom utbildningssystemet.

Policy, marknadslogik och anställningsbarhet

Under senare år har vad som kännetecknar en framgångsrik integration av migranter diskuterats i flera europeiska länder (Duszczyk m.fl., 2020; Inglis m.fl., 2020; Mügge & van der Haar, 2016). I Europa har integrationspolitiken ofta kommit att orienteras mot assimilation, med målet att främja ett helhjärtat omfamnande av majoritetskulturen, samtidigt som begreppet integration har kritiserats för att fungera som en nykolonial praktik som riktar fokus mot individer snarare än samhällsstrukturer och mot grupper som konstrueras som problematiska (Schinkel, 2018).

Tidigare forskning har belyst hur integrationsåtgärder riskerar att förstärka marginalisering och skapa segregation (Kurki, 2018), konstruera anställningsbara subjekt (Masoud m.fl., 2020) eller hur migranter själva erfar språkkrav och utbildning som centrala för att etablera sig, liksom svårigheter att få sin yrkeskompetens erkänd (Ennerberg, 2021; Sharif, 2017).

Migranters färdigheter och kompetenser beskrivs som nya former av migrant-specifikt kapital, grundade i deras erfarenhetskontexter (Thondhlana m.fl., 2016; Yosso, 2005). Vidare framställs integration i stor utsträckning som en fråga kopplad till sysselsättning och arbetsmarknad (Ali m.fl., 2018) vilket kan medföra att andra aspekter av integration riskerar att nedtonas eller förbises. I tidigare forskning understryks behovet av ett förnyat sätt att diskutera integration som beaktar förståelse och erkännande av hur tidskrävande en lyckad integrations-process kan vara samt vikten av känslan att höra till, vara delaktig och bli bemött som en fullvärdig människa. Förnyelse av diskussionen kring integration bör vidare innefatta definiering av integrationsbegreppet samt synliggöra såväl vägledningens som vägledares roll i dessa praktiker (Kekki, 2025a).

Vägledning i migrationskontext präglas av komplexa och ibland motstridiga krav. Vägledare förväntas stödja individers utveckling och självbestämmande, samtidigt som de ska främja anpassning till samhälleliga strukturer och arbetsmarknadens behov (Bergmo-Prvulovic, 2014; Bimrose & Hearne, 2012). Detta kan innebära att vägledningen, såväl i policy som praktik, orienteras mot marknadslogiker och kan framstå som en disciplinär strategi som främst tjänar samhällets intressen snarare än individens (Bergmo-Prvulovic, 2014; Vaage Slåtto & Toiviainen, 2025). Detta riskerar att förstärkas av den makt- och kunskapsasymmetri som finns inbäddad i vägledningssamtal (Linell, 2011; Yakushko m.fl., 2008). Studier visar till exempel att vägledare ibland avråder elever från karriärval baserade på deras intressen, försöker sänka eller kalibrera elevernas ambitioner, styr dem mot bristyrken eller begränsar samtalens innehåll (Bjuhr, 2019; Bostad, 2026; Elden & Ramirez, 2026; Fejes m.fl., 2018; Hertzberg, 2025; Kekki, 2022; Otmani m.fl., 2026). Vägledning utgår i dessa fall ofta från en

förhärskande norm om den ’ideala’ vägledningsökande, en norm som kan stå i kontrast till migrantelevers erfarenheter och villkor, vilket i kombination med språkbarriärer och kunskapsskillnader skapar utmaningar i vägledningen (Hooley m.fl., 2019; Sultana, 2022; Sundelin, 2017a). Samtidigt betonas vikten av att erkänna och stödja elevers karriärplaner och aspirationer, även när de avviker från vad vägledaren uppfattar som relevant och förnuftigt, eller från rådande utbildnings- och arbetsmarknadsnormer, betonas i såväl praktik som vägledningsteori (Bostad, 2026; Hertzberg, 2023). I tidigare forskning framhålls även att upplevelsen av hopp och meningsfullt arbete formas av både individuella och kontextuella faktorer, vilket aktualiserar behovet av vägledning som kan synliggöra och tillgängliggöra dessa dimensioner (Nuovo m.fl., 2022).

Vägledning och unga migranters övergångar till utbildning och arbete inramas av policyer inom olika politikområden och interaktionen dem emellan. Det gäller inte minst samspelet mellan migration och utbildningspolitik, vilket omformar värden, policy och praktiker i utbildningssystemet (Pinson & Arnot, 2020). Staten formar unga migranters rättigheter genom migrations- och välfärdspolitiska ramar, vilket i sin tur påverkar familjers möjligheter att etablera sig och ungas erfarenheter av inkludering i skolan (Devine, 2009). En arbetsmarknadsfokuserad syn på etablering präglar både europeiska och nationella integrationspolitiska ramar och kommer även till uttryck i hur lokala aktörer arbetar med integration genom utbildning och arbete (Benerdal m.fl., 2021; Otmani m.fl., 2026; Rönnlund m.fl., 2025). Vägledning utförs inte i ett neutralt utrymme och integrationspolicy utgör en utgångspunkt för vägledning med migranter (Kekki & Souto, 2025).

Nationella policydokument ställer tydliga krav på att rektorer och lärare ska ha kompetens om andraspråksutveckling, språkutvecklande arbetssätt och samverkan kring nyanlända elever, men dessa krav återspeglas varken i lärar- eller rektorsutbildning. Denna diskontinuitet gör att språkintroduktionsprogrammet saknar de strukturella och professionella förutsättningar som krävs för att erbjuda en likvärdig utbildning (Wedin & Rosén, 2022). Vidare leder bristande organisatoriska villkor, varierande tillgång till språklig stöttning och otydliga ansvarsförhållanden till stora skillnader i vilka möjligheter elever på språkintroduktion ges, vilket ytterligare förstärker programmets begränsade förutsättningar för likvärdighet (Bjuhr, 2019).

Sammantaget visar tidigare forskning att vägledning som sammanflätats med migrationspolitik karaktäriseras av en orientering mot arbetsmarknad och anställningsbarhet. Vägledningens roll formas i spänningsfältet mellan att stödja individers självbestämmande och att svara mot arbetsmarknadens behov, vilket kan ta sig uttryck i vägledning som styr eller begränsar elevers val och därigenom påverkar deras handlingsutrymme och utbildnings- och karriärvägar. Samtidigt

betonar tidigare forskning vikten av att erkänna migranters erfarenheter, kompetenser och ambitioner och att bredda förståelsen av integration bortom arbetsmarknadslogik. Vidare synliggörs hur policy, organisering och resursfördelning inom utbildningssystemet skapar ojämlika förutsättningar, vilket aktualiserar behovet av mer sammanhängande och långsiktiga strukturer för att möjliggöra likvärdig utbildning och stöd.

Sammanfattning och kunskapsbidrag

Sammantaget visar tidigare forskning hur unga migranters karriärplanering och övergångar formas i ett komplext samspel mellan individuella ambitioner, utbildningssystemets organisering och migrationspolitiska villkor. Medan vägledning framträder som central för att stödja ungas framtidsval, formas dess innehåll och villkor av organisatoriska strukturer och migrationspolitiska ramar som i hög grad orienteras mot arbetsmarknad och anställningsbarhet. Samtidigt visar forskningen att unga migranters höga ambitioner ofta krockar med begränsade och osäkra villkor, där övergångar präglas av urvalsprocesser, tidspress och social tillhörighet.

När den tidigare forskningen sammanförs framträder återkommande spänningar mellan ambitioner om inkludering, självbestämmande och social rättvisa å ena sidan, och krav på anpassning, effektivitet och arbetsmarknadsintegration å den andra. Dessa spänningar tar sig uttryck i policy, organisering och vägledning, och påverkar vilka utbildnings- och karriärvägar som framstår som möjliga, rimliga eller önskvärda för unga migranter.

Samtidigt visar forskningsgenomgången att individuella ambitioner, utbildningssystemets organisering och migrationspolitiska villkor ofta undersöks var för sig, medan det finns en mer begränsad kunskap om hur dessa samverkar i vardaglig realisering av vägledning och i unga migranters egna erfarenheter. Detta pekar mot ett behov av sammanhängande analyser av hur vägledning formas i mötet mellan dessa villkor och vad detta innebär för unga migranters handlingsutrymme i karriärplanering och övergångar. Likaså finns ett behov av att analysera hur dessa karriärprocesser utvecklas över tid och varierar mellan olika utbildningskontexter, samt i övergången från utbildning till arbetsmarknad och fortsatt karriärplanering.

Mot denna bakgrund bidrar avhandlingen till att öka kunskaperna om och förståelsen av hur vägledning formas i skärningspunkten mellan individuella ambitioner, utbildningssystemets organisering och migrationspolitiska villkor. Genom detta synliggörs hur unga migranters karriärplanering och övergångar inte enbart är individuella valprocesser, utan formas i relation till strukturella och institutionella villkor som både öppnar och begränsar handlingsutrymmen.

Samtidigt aktualiseras även behovet av fortsatt forskning som kan följa dessa processer över tid och i andra kontexter, för att ytterligare förstå hur strukturella, organisatoriska och politiska villkor formar möjligheter till utbildning, arbete och samhällsdeltagande.

4. Teori

Kapitlet presenterar avhandlingens teoretiska utgångspunkter och analytiska begrepp i relation till syftet att bidra med kunskap om studie- och yrkesvägledning och dess villkor i relation till unga migranters karriärplanering och övergångar från språkintroduktionsprogrammet. Med utgångspunkt i ett utbildningssociologiskt perspektiv möjliggör teorin förståelser av hur strukturella, organisatoriska och praktiska villkor formar vägledning, karriärplaner och övergångar.

Kapitlet introducerar en översikt över Bernsteins utbildningssociologiska ramverk och dess grundläggande antaganden om relationen mellan struktur och aktör, vilket ger en förståelse av hur makt och kontroll manifesteras i utbildningssystemet. Kapitlet presenterar de teoretiska begrepp som används för att adressera avhandlingsprojektets syfte och forskningsfrågor, exemplifierat genom bland annat språkintroduktionsprogrammets organisering, vägledning och elevernas karriärplaner. Kapitlet beskriver hur dessa begrepp erbjuder verktyg för att analysera både strukturella ramar och interaktionsmönster, samt hur de relaterar till frågor om inkludering, handlingsutrymme och social positionering.

Andra teoretiska perspektiv än Bernsteins övervägdes, såsom Hodkinson och Sparkes (1997) Careershipteori, vilken i likhet med Bernstein erbjuder en förståelse av samspelet mellan struktur och handling genom sin Bourdieuinspirerade ansats. Careershipteorin betonar dock i högre grad individers beslutsprocesser och livsbanor, exempelvis genom begrepp som habitus, handlingshorisonter och vändpunkter. Bernsteins teoretiska ramverk valdes eftersom det erbjuder mer elaborerade analytiska begrepp för att studera utbildningens organisering och de institutionella villkor som formar vägledning, såsom klassifikation och inramning. Genom att kombinera analys av maktrelationer med förståelse av hur organisatoriska ramar samspelar med lokala praktiker erbjuder teorin ett stöd för att tolka språkintroduktionsprogrammets organisering och de övergångar som präglar elevernas utbildningsvägar. Med detta teoretiska ramverk skapas förutsättningar att förstå hur vägledning formas när den sammanflätas med migrationspolitiska villkor, hur strukturella och organisatoriska faktorer påverkar övergångar, och hur unga migranters (re)konstruktion av karriärplaner kan förstås utifrån individuella, organisatoriska och strukturella perspektiv. Kapitlet tydliggör hur teorin kopplas till analysen och kapitlet fungerar därmed som en övergång till den empiriska delen och diskussionen.

Kapitlet är strukturerat i två delar. Först presenteras Bernsteins övergripande utgångspunkter, därefter introduceras de teoretiska begreppen och deras tillämpning i analysen.

Bernsteins övergripande utgångspunkter

Bernsteins teoribildning utgör ett sammanhängande teoretiskt ramverk där de olika begreppen är ömsesidigt relaterade och bör förstås i relation till varandra snarare än som separata delar. De teoretiska grundantagandena härrör framför allt från Durkheim, men är även influerade av andra sociologiska traditioner genom teoretiker som Weber, Marx och, i vissa avseenden, Foucault (Bernstein, 2000, 2003). Dessa influenser har bidragit till att Bernsteins ramverk ofta förknippas med en strukturalistisk ansats (Bernstein, 2000). Strukturalismen som teoretisk tradition utvecklades framför allt genom Claude Lévi-Strauss, som i sina studier betonade att mänsklig kultur behöver förstås i relation till övergripande system och strukturer (Blackburn, 2016). Enligt Ghisleni (2017) karaktäriseras Durkheims perspektiv av 'normativ strukturalism' som utgår från att samhället ses som en enhet bortom individerna. Det skulle i förlängningen kunna tolkas som att bakomliggande samhällsstrukturer styr individers beteendemönster och tänkande. De normativa levnadsmönstren kan omedvetet reproduceras i sociala sammanhang genom att de framstår som så självklara.

Bernstein applicerar en dialektisk syn på strukturalism, där strukturerna antas påverka, men inte bestämma, människors handlingar genom traditioner, ideologiska föreställningar, ritualer, tro och materiella förutsättningar (Beach, 2011). Strukturer ger ordning och möjligheter för handling, men begränsar samtidigt handlingsutrymmet, de är alltid både möjliggörande och begränsande (Best, 2007). Bernstein betonar att människor kan vara påverkade av strukturer, men dessa strukturer är också skapade genom mänsklig interaktion och kan således förändras via mänskligt samspel (Bernstein, 2003). Ur det perspektivet ses relationer som grunden för de strukturer som bildas och de blir därigenom möjliga att förändra eftersom de är mänskliga produkter.

Utvecklingen av Bernsteins teorier och begrepp har skett över tid och till följd av det har olika tolkningar och användningssätt uppstått (Arnot, 1995). Medan Bernstein ursprungligen utvecklade det teoretiska ramverket för att förstå och analysera klassrumspraktik har han i senare arbeten vidareutvecklat teorin till att även omfatta utbildningssystem, styrning och pedagogiska diskurser (Bernstein, 2003). I denna avhandling används således teorierna och begreppen i en mer utvidgad bemärkelse som omfattar vägledning och relationer mellan olika skolverksamheter för att möjliggöra en analys av den tillvaro elever befinner sig i, där övergångar mellan olika verksamheter utgör en central del.

Teoretiskt ramverk

I avsnittet introduceras utvalda begrepp från Bernsteins teoretiska ramverk som analytiska verktyg, tillsammans med en beskrivning av hur de används för att närma sig avhandlingens syfte och forskningsfrågor.

Kunskap och kunskapsöverföring

För att förstå hur kunskap rör sig från idé till praktik beskriver Bernstein (2003) tre hierarkiskt relaterade fält: *produktionsfältet*, *rekontextualiseringsfältet* och *reproduktionsfältet*. Dessa fält beskriver olika nivåer i processen där kunskap först produceras i produktionsfältet, därefter väljs ut, omformas och ges pedagogisk form i rekontextualiseringsfältet, och slutligen implementeras och omsätts praktiskt inom reproduktionsfältet. Genom att analytiskt särskilja dessa fält blir det möjligt att synliggöra var och hur policy och pedagogiska diskurser omformas innan de möter elever i vägledning samt hur denna process påverkas av såväl maktrelationer som lokala tolkningar och kontexter.

Det är i produktionsfältet som ny kunskap produceras, detta sker främst inom universitetskontext och privata forskningsorganisationer (Bernstein, 2000). Produktionsfältet är relevant i mitt avhandlingsprojekt för att synliggöra hur forskning och befintlig kunskap bidrar till policy och organisatoriska strukturer samt hur de påverkar vägledning och elevernas möjligheter att agera inom språkintroduktionsprogrammet. På denna nivå utvecklas exempelvis karriärteorier, vägledningsmetoder och modeller samt forskning om vägledning. Produktionsfältet definierar också hur något är avsett att fungera, bland annat genom lagar, regleringar och policydokument. Inom vägledningskontexten kan detta handla om nationella dokument såsom skollagen (SFS 2010:800) och de allmänna råden för studie- och yrkesvägledning (Skolverket, 2013). Utöver dessa nationella dokument omfattar produktionsfältet även internationella policydokument (se till exempel CEDEFOP, 2025; ILO, 2024; OECD, 2024). Produktionsfältet formar således innehåll och struktur i den pedagogiska diskursen (Bernstein, 2003).

Rekontextualiseringsfältet avser den nivå där kunskap, idéer och pedagogiska diskurser som producerats i produktionsfältet väljs ut, tolkas och omformas i relation till specifika organisatoriska och lokala kontexter (Bernstein, 2000, 2003). I rekontextualiseringsfältet bearbetas policy, forskning och professionella ideal och ges form genom exempelvis styrdokument, lokala riktlinjer och organisatoriska beslut. I denna avhandling studeras rekontextualiseringsfältet genom sex kommuner: två landsbygdskommuner, två mindre städer och två pendlingskommuner, vilka fungerar som empiriska exempel på hur nationella styrdokument och övergripande idéer om vägledning tolkas och omsätts på kommunal och skolorganisatorisk nivå. Rekontextualiseringsfältet fungerar

därmed som en förmedlande nivå mellan idé och praktik, där maktrelationer och lokala villkor får betydelse för hur pedagogiska diskurser formas inför realiseringen i reproduktionsfältet.

Reproduktionsfältet utgör den nivå där pedagogiska diskurser och kunskaper som producerats i produktionsfältet och omformats i rekontextualiseringsfältet realiseras i konkret praktik (Bernstein, 2000, 2003). Det är i reproduktionsfältet som pedagogiska och vägledande interaktioner sker, exempelvis i mötet mellan vägledare och elever, och där policy, regler och professionella ideal får konsekvenser för individers handlingsutrymme.

Utifrån Bernsteins teoretiska ramverk kan en pedagogisk diskurs beskrivas som ett system av regler eller procedurer för generering och spridning av kunskap inom ramen för pedagogiska interaktioner. Enligt Bernstein är pedagogisk diskurs inte en diskurs i sig utan snarare en princip för rekontextualisering som omfattar både *instruerande diskurs* och *regulativ diskurs* (Atkinson m.fl., 1997; Bernstein, 2000). Den instruerande diskursen kan exempelvis bestå av vägledares avsiktliga implementering av idéer som är producerade i produktionsfältet och lokalt tolkade i rekontextualiseringsfältet. Dessa idéer kan utgöras av karriärteorier, vägledningsmetoder och modeller eller baseras på innehåll i dokument som t ex skollag, läroplaner, allmänna råd och policydokument. De kan också bestå av uppfattningar om idealet för vägledning som förvärvats genom professionsutbildning eller erfarenheter av vägledande verksamhet. Jag har valt att översätta begreppet från engelskans instructional discourse till instruerande diskurs men begreppet översätts ibland även till undervisande diskurs.

Den instruerande diskursen är inbäddad i en regulativ diskurs som härstammar från produktionsfältet. Den regulativa diskursen är dominerande och trumfar innehållet i den instruerande diskursen (Bernstein, 2003). Det kan exempelvis handla om lagar, som den nya gymnasielagen, eller praktiska förutsättningar som resulterar i den regulativa diskursens dominans. Den regulativa diskursen kan innehålla lagar och formella regleringar, men fokuserar primärt på informell reglering i interaktionen mellan exempelvis vägledare och vägledningssökande. En regulativ diskurs behöver inte vara problematisk i sig, men kan bli det om den skapar friktion mellan vägledare och vägledningssökande (Bernstein, 2003). Begreppen används som analytiska verktyg för att förstå hur instruerande- och regulativa diskurser samspelar och skapar spänningar som formar vägledningens innehåll, interaktion och handlingsutrymme.

Avgränsning och realisering av vägledning

Vägledning utförs inom ramen för reproduktionsfältet där annan pedagogisk verksamhet ofta pågår parallellt. För att urskilja den vägledande verksamheten kan Bernsteins begrepp *klassificering* användas för att visualisera symboliska gränser för den pedagogiska diskursen som vägledning utgör och differentiera den i relation till annan pedagogisk verksamhet (Bernstein, 2000).

En vägledning som är starkt klassificerad kännetecknas av att den är specialiserad och tydligt avgränsad i förhållande till annan verksamhet, såsom skolämnen eller tjänster som tillhandahålls av andra aktörer. Stark klassificering karaktäriseras av hierarki och den pedagogiska diskursen gällande vägledning reproduceras. Reproduktion av den pedagogiska diskursen för vägledning förstås som upprätthållande och implementering av en ideal vägledning.

Starkt klassificerad vägledning är inte öppen för offentlig diskussion eller extern utmaning, men styrkan i klassificeringen kan utgöra grunden för hierarkiska maktrelationer mellan olika skolämnen och verksamheter. När klassificeringen är stark isoleras vägledning från andra verksamheter och skolämnen medan den vid svag klassificering förs samman med dem (Bernstein, 2000). Vid svag klassificering kan vägledning vara mer ämnes- och verksamhetsintegrerad samt inte lika differentierad som vid stark klassificering. Vägledningen blir vid svag klassificering mer känslig för externa influenser då kontrollen över omvärldens inflytande är lägre (Bernstein, 2000). Svag klassificering erbjuder dock också "möjligheter till transformation" (Atkinson m.fl., 1997, s. 121), eftersom de professionella gränserna är mer flexibla då. Detta innebär att vägledningen inte är tydligt åtskild från andra aktiviteter eller skolämnen: vägledningsansvaret kan då delas med annan pedagogisk personal, men med risk för att de professionella gränserna för vägledares uppdrag kan bli otydliga. Vägledning som genomförs i enlighet med styrdokumenten, som hela skolans ansvar (Skolverket, 2013), kan således förstås som svagt klassificerad.

Medan klassificering handlar om differentiering av den vägledande verksamheten och dess relationer till annan pedagogisk verksamhet ger begreppet *inramning* dess form för realisering (Bernstein, 2000). Klassificeringen utgör gränserna för den pedagogiska diskursen (vad) medan inramningen tillhandahåller formen för realisering (hur) av den pedagogiska diskursen. Inramning kan sägas reglera relationerna inom vägledningskontexten, det vill säga relationen mellan vägledaren och den vägledningssökande. Vägledaren utgör här det Bernstein benämner som sändare, det vill säga den som överför kunskap till mottagaren som i det här fallet är den vägledningssökande. Inramning handlar om vem som kontrollerar vad. Exempel på vad som kontrolleras här kan vara vilken typ av:

- Kommunikation (av vägledningsinnehållet): enskilt, grupp, helklass, formellt, informellt, i dialog eller monolog, via informationsutskick, strukturer för samtal, sessioner, lektionsupplägg, val av övningar, metoder och modeller osv,
- Sekvensering: vilken kunskap som kommer först, vad som kommer sen,
- Takt: omfattningen av vad och hur mycket som förväntas mottagas,
- Kontroll: över den sociala grunden som möjliggör överföring av det pedagogiska innehållet (Bernstein, 2000).

Likt klassificering kan inramning vara stark eller svag. När inramningen är stark har vägledaren (sändaren) explicit kontroll. När inramningen är svag har den vägledningssökande (mottagaren) mer kontroll över kommunikationen och dess sociala grund. Inramningen reglerar den sociala ordningen/hierarkin i den pedagogiska relationen samt förväntningar om uppförande, karaktär och beteende (Bernstein, 2000). Stark eller svag inramning är inte i sig mer eller mindre önskvärd, utan kan ses som ett uttryck för hur vägledning realiseras på olika sätt, medvetet eller omedvetet. Graden av inramning påverkas av vägledarens pedagogiska bedömning av vad som passar bäst utifrån individens behov, verksamhetens organisering, praktiska förutsättningar som tid och elevunderlag samt vägledarens erfarenhet och flexibilitet. Även elevernas preferenser påverkar och varierar; vissa föredrar konkreta ramar med vägledaren som tydlig ledare för vägledningsinsatsen, medan andra är mer bekväma med att själva ta initiativ och påverka innehållet. I realiteten formas inramningen i samspelet mellan vägledare och elev.

Klassificering och inramning fungerar här som analytiska verktyg för att synliggöra två aspekter av vägledning: dess organisatoriska avgränsning och dess sociala genomförande. Klassificering visar hur tydligt vägledningen är differentierad från andra pedagogiska verksamheter, medan inramning belyser hur kontrollen över kommunikationen och den sociala ordningen fördelas i mötet mellan vägledare och elev. Genom att kombinera dessa perspektiv blir det möjligt att analysera både strukturella ramar och interaktionsmönster som påverkar vägledningens villkor. Dessa begrepp möjliggör förståelse av hur praktiken tar form i reproduktionsfältet, där klassificering anger gränserna för vad som definieras som vägledning och inramning reglerar hur den realiseras i interaktionen mellan vägledare och elev som här utgör sändare och mottagare av pedagogiskt innehåll.

I relation till begreppet inramning beskriver Bernstein (2000) även *sekvensering* som handlar om hur progression organiseras över tid. Sekvensering kan i detta avseende ta sig uttryck både i hur vägledning och utbildning struktureras, genom

exempelvis hur information, överväganden och valmoment ordnas i relation till varandra över tid.

Sekvensering kan även förstås i relation till hur progression organiseras inom utbildningssystemet. I det svenska utbildningssystemet sker detta vanligtvis genom en tydlig ordning av årskurser, från förskola till grundskola och vidare till gymnasiet. Bernstein (2003) benämner denna ordning som sekvensering, vilket innebär att lärande struktureras i bestämda steg där varje sekvens anger vad som ska läras och i vilken takt. Skolformer och årskurser fungerar som sådana sekvenser och skapar normer kring både ålder och aktivitet, exempelvis förväntan att studera i en skolform och årskurs som motsvarar ens ålder fram till gymnasieexamen, varefter arbete, vuxenutbildning eller högre studier tar vid. Introduktionsprogrammen avviker från denna ordning genom mer varierade upplägg och deltagargrupper.

I varje form av pedagogisk progression finns enligt Bernstein (2003) även så kallade sekvenseringsregler, vilka anger vilket kunskapsinnehåll som ska förvärvas inom en viss sekvens samt i vilken omfattning och takt detta förväntas ske. Sekvenseringsregler konkretiserar därmed de krav som ställs för att kunna ta sig vidare i utbildningssystemet, exempelvis i form av betygs- och behörighetskrav. Inom språkintroduktionsprogrammet, där fasta årskurser saknas, utgår sekvenseringsreglerna från de kunskaper som krävs för gymnasiebehörighet, men också från formella åldersgränser som reglerar såväl tillträde till gymnasieskolan som möjligheten att stanna kvar på språkintroduktionsprogrammet. Sekvenseringsreglerna blir därmed centrala för att förstå elevers möjligheter till progression och övergångar från språkintroduktionsprogrammet, i en utbildningsform där den gängse ordningen av årskurser och åldersrelaterade steg saknas.

Utbildning som möjliggör utveckling, inkludering och deltagande

För att förstå unga migranters möjligheter till utveckling, inkludering och deltagande genom utbildning introduceras Bernsteins begrepp om pedagogiska rättigheter: individuell utveckling, social inkludering och politiskt deltagande (Bernstein, 2000). Dessa begrepp synliggör hur elevers handlingsutrymme formas i mötet med utbildningssystemet och hur utbildning kan få betydelse också bortom språkintroduktionsprogrammet. I detta sammanhang kan unga migranters positionering i samhället förstås som ett resultat av hur utbildningssystemets organisering tillskriver individer olika möjligheter och begränsningar. Detta hänger samman med hur kunskap och utbildningsvägar klassificeras, inramas och distribueras, vilket bidrar till att forma olika utbildnings- och framtidsvägar, där pedagogiska rättigheter möjliggörs i varierande grad.

Den första pedagogiska rätten, individuell utveckling, handlar om rätten till kritisk förståelse och nya möjligheter. Bernstein (2000) beskriver denna rätt som en förutsättning för att kunna uppleva gränser som spänningspunkter mellan det förflutna och möjliga framtider. För elever på språkintroduktionsprogrammet kan detta innebära att reflektera över tidigare erfarenheter av utbildning och arbete, jämföra dessa med nya villkor efter migration och förstå hur faktorer som språk och olika skolsystem påverkar deras val och kan få olika konsekvenser.

Den andra rätten, social inkludering, avser rätten att bli inkluderad socialt, intellektuellt, kulturellt och personligt, samtidigt som individens autonomi bevaras. Denna rätt är kopplad till gemenskap och fungerar på en social nivå (Bernstein, 2000). I relation till karriärplaner kan inkludering exemplifieras genom möjligheten att delta i olika studiegemenskaper eller yrkesrelaterade sammanhang och hur risk för exkludering uppstår när dessa möjligheter begränsas.

Den tredje rätten, politiskt deltagande, innebär rätten att delta i konstruktionen, upprätthållandet och förändringen av social ordning. Denna rätt verkar på en politisk nivå och är en förutsättning för medborgarpraktik (Bernstein, 2000). För elever kan detta handla om tillgång till valmöjligheter som gör det möjligt att realisera sina karriärplaner, vilket i sin tur ger ökad kontroll och möjlighet att påverka sin positionering i samhället. Vad som erkänns som legitimt spelar här en roll, exempelvis när yrkesprogram uppfattas som en linjär väg mot högre utbildning, där målet bortom gymnasieutbildningen blir det centrala.

Sammantaget synliggör kapitlet hur Bernsteins teoretiska ramverk ligger till grund för analyser av vägledning och dess villkor. Medan vissa analyser i högre grad riktas mot organisatoriska villkor och hur dessa formar vägledningen, tar andra sin utgångspunkt i unga migranters övergångar, karriärplanering och de interaktioner som formar dessa processer. I följande kapitel presenteras avhandlingens metodologiska utgångspunkter, där det också framgår hur de teoretiska begreppen används i respektive delstudie i relation till material och analysmetoder.

5. Forskningsdesign och metodologiska överväganden

Detta kapitel redogör för avhandlingens metodologiska utgångspunkter och motiverar de metodval som gjorts i relation till avhandlingens syfte att bidra med kunskap om studie- och yrkesvägledning och dess villkor i relation till unga migranters karriärplanering och övergångar från språkintroduktions-programmet. De metodologiska valen relateras till avhandlingens tre forskningsfrågor. De möjliggör studier av vägledning då den sammanflätas med migrationspolitik, av strukturella och organisatoriska villkor på språkintroduktionsprogrammet samt av unga migranters karriärplaner och övergångar i relation till individuell utveckling, social inkludering och samhälls-deltagande.

Metodkapitlet är strukturerat i flera delar som tillsammans belyser studiens genomförande och dess vetenskapliga grund. Inledningsvis redogörs för det forskningsprojekt som avhandlingen ingår i samt hur dess ramar och avhandlingens inriktning samspelar. Därefter presenteras avsnittet om etnografisk metod som motiverar valet av en kvalitativ ansats för att förstå vägledning och övergångar. Vidare beskrivs hur och på vilka grunder deltagare och kontext valts ut. Materialgenereringen som innefattar observationer, intervjuer och en enkätstudie redogörs för. Arbetsprocessen generellt och specifikt för respektive artikel beskrivs därefter. Kapitlet avslutas med etiska överväganden och metodreflektion, vilket synliggör forskarrollen och metodologiska begränsningar.

Forskningsprojektet Att komma vidare

Avhandlingen är genomförd inom forskningsprojektet ”Att komma vidare. Unga på introduktionsprogram och stödet för att finna framtidsvägar i olika lokala kontexter”.[3] Projektets inriktning och struktur har haft betydelse för såväl avhandlingens syfte, design och teori- och metodval samt format de praktiska ramarna för studien.

Forskningsprojektets fokus har varit att öka kunskapen om ungdomar på introduktionsprogrammen och deras aspirationer, samt i vilken mån och hur dessa inramas och formas av lokalsamhällets resurser och villkor. Forskningsprojektet syftade även till att fördjupa kunskaperna om de lokala institutionernas åtgärder, särskilt inom skola, för att underlätta övergång till reguljär gymnasieutbildning och etablering i arbets- och vuxenliv. Vidare ämnade

[3] Forskningsprojektet var finansierat av Vetenskapsrådet VR, ref.nr. 2017–03591

forskningsprojektet att undersöka möjligheterna att stärka utbildnings- och arbetslivschanserna för elever utan fullständiga grundskolebetyg. Mot denna bakgrund har jag utvecklat och avgränsat avhandlingens syfte till att bidra med kunskap om vägledning och dess villkor i relation till unga migranters karriärplanering och övergångar från språkintroduktionsprogrammet. Genom att analysera vägledning i relation till övergångar, migrationspolitik och lokala utbildningspraktiker, fördjupas förståelsen för hur ungas handlingsutrymme påverkas och vilka konsekvenser detta får för deras framtida position i samhället. Syftet med avhandlingen är därmed både förankrat i forskningsprojektets ambition att stärka utbildningsmöjligheterna för elever utan fullständiga grundskolebetyg, och ett uttryck för en självständig fördjupning inom ramen för forskningsprojektet.

Att avhandlingsprojektet är en del av ett större forskningsprojekt har å ena sidan inneburit att forskningsprojektets struktur möjliggjort tillgång till ett omfattande empiriskt material och kollegialt stöd.[4] Å andra sidan har det inneburit att vissa metodval varit styrda av forskningsprojektets övergripande design. Avhandlingsprojektets design har således utformats i samspel med forskningsprojektets metodologiska upplägg, vilket inneburit att exempelvis urval, datainsamlingsmetoder och tidsramar till viss del varit givna. Nedan beskrivs avhandlingsprojektets metodologiska utgångspunkt.

Etnografi, som har sitt ursprung i traditionell antropologi, är en vanlig metod inom utbildningsforskning (Beach, 2011) och syftar till att urskilja komplexiteten i sociala strukturer och relationer genom att spendera tid på fältet, genom frekventa studier över längre tid på fältet (Jeffrey & Troman, 2004). Metoden fokuserar på deltagarnas egna uppfattningar och möjliggör att forskaren undersöker frågor som växer fram över tid (Cohen m.fl., 2011), vilket bidrar till en kontextualiserad förståelse av den levda erfarenheten (Jeffrey & Troman, 2004). Den etnografiska ansatsen ingick som en del av forskningsprojektets övergripande design och består i denna avhandling av intervjuer och observationer.

Vägledning inom språkintroduktionsprogrammet är en praktik som formas i spänningsfältet mellan strukturella ramar, organisatoriska villkor och lokala utbildningsmiljöer. För att synliggöra hur denna praktik tar form i vardagen och hur unga migranters möjligheter till vidare utbildning påverkas krävs en metod som möjliggör närhet till aktörernas perspektiv och till de sammanhang där vägledning utövas. Etnografi erbjuder detta genom sin öppna och utforskande karaktär, där forskaren följer skeenden över tid och låter forskningsfrågorna

[4] Forskningsprojektets medlemmar var Lisbeth Lundahl (projektledare), Per-Åke Rosvall, Joakim Lindgren, Åsa Sundelin och Jonna Linde.

utvecklas i takt med fältets dynamik (Hammersley & Atkinson, 2007; Jeffrey & Troman, 2004).

I forskningsprojektet Att komma vidare har detta inneburit ett oregelbundet och selektivt närmande till fältet över tid (Jeffrey & Troman, 2004), samt kollektiva diskussioner och reflexiva tolkningar inom forskargruppen (Gordon m.fl., 2006). Den etnografiska ansatsen har varit avgörande för att kunna fånga variationer i lokala villkor och förstå hur dessa formar såväl vägledning som ungas handlingsutrymme.

Urval och kontakt

Storstadskontexter utgör ofta en utgångspunkt i tidigare forskning om migration och utbildning, medan studier av mottagande av migranter i landsbygd är betydligt mer begränsade (Öhrn m.fl., 2023). Forskningsprojektet hade därför ambitioner att bidra med systematisk kunskap om hur villkor, ambitioner och vägval formas och varierar lokalt för unga på introduktionsprogram samt hur stödet för deras utbildnings- och yrkesval tillgodoses i olika kommuner och regioner. Ett variationsurval av sex kommuner gjordes i forskningsprojektet baserat på tre kommuntyper enligt SKR:s kommungruppsindelning (SKR, 2017): pendlingskommuner nära storstäder (A2), småstadskommuner (C6) och landsbygdskommuner (C8), varvid två kommuner per kommunkategori ingick. Kommunerna valdes ut med hänsyn till hög representation av elever på introduktionsprogrammen samt geografisk spridning.

Det empiriska material som analyseras i avhandlingen är hämtat från forskningsprojektet och inkluderar data från samtliga sex deltagande kommuner. I det följande används de två kommuner jag haft särskilt ansvar för som exempel för att beskriva hur kontakt etablerades, urval gjordes och hur datagenereringen genomfördes. Det tillvägagångssätt som beskrivs nedan är i linje med de gemensamma överenskommelser som gjordes i projektgruppen, även om vissa variationer förekom beroende på forskarnas individuella arbetssätt och de lokala förutsättningarna i respektive kommun.

De två kommuner jag ansvarade för utgjordes av en pendlingskommun respektive en landsbygdskommun. I kommuner där det fanns en gymnasieskola behövde inget urval av skolor ske. I andra kommuner med flera gymnasieskolor valdes den skola som hade introduktionsprogram. Skolorna inkluderades via kontakt med personer i strategiska positioner så som rektorer, enhetschefer och vägledare.

Urvalet av personal på gymnasiet baserades på anknytning till introduktionsprogrammet. Den inledande kontakten togs med rektor och vägledare per telefon

och därefter sändes ett informationsbrev (se bilaga 8) om studien ut via e-post. Urvalet av lärare och övrig skolpersonal baserades till en början på deras rekommendationer. Här gjordes urvalet främst utifrån vilken personal som kunde tänkas ha kunskap som kunde belysa forskningsprojektets syfte.

Urvalet för intervjuerna baserades på den projektgemensamma strategin att inledningsvis intervjua personal som vägledare, rektorer, lärare och elever. Under dessa intervjuer samt i informella samtal under fältarbetet och vid iakttagelser under observationer identifierades andra personer eller personalkategorier som varit av vikt för elevernas övergångar. Sådana personer kunde exempelvis vara mentor, specialpedagog och kurator, som då intervjuades och inkluderades i studien.

Rekryteringen av elever för intervju gjordes på flera sätt, via grindvakter som vägledare, lärare eller annan skolpersonal som förmedlade kontakt. Oavsett rekryteringsväg informerades samtliga deltagare om studien, både muntligt och skriftligt via ett informationsbrev (se bilaga 7). Jag valde även att vidga urvalet till att också inkludera andra elever som jag kommit i kontakt med i samband med observationer eller andra tillfällen under fältarbetet. Några elever rekryterades genom snöbollsmetoden (Cohen m.fl., 2011) där elever som intervjuats föreslagit och ibland även förmedlat kontakt med ytterligare personer att intervjua. På så vis blev mitt urval inte helt baserat på grindvakternas selektion av elever för intervju. Detta har jag betraktat som värdefullt då det kan utgöra en risk att grindvakterna påverkar vilka berättelser som kommer fram genom att styra vilka elever som intervjuas. Å andra sidan är det möjligt att även dessa personer befunnit sig i närheten av det urval som grindvakterna erbjudit och att personer vars position befinner sig långt från grindvakternas urval ändå missats.

Besöken på respektive skola baserades på att vägledande aktiviteter genomfördes vid tillfället. Exempel på sådana tillfällen/aktiviteter är gymnasieinformation som genomförts av vägledaren och besök av externa aktörer som fackorganisationer och inspirationsföreläsningar. Utöver de vägledande aktiviteterna observerades även annan verksamhet som ordinarie vägledningssamtal, lektioner, samtal mellan elever och personal i korridorer och uppehållsrum, elevhälsoteamsmöten, lärarlagsmöten och liknande. Urvalen för observationerna var delvis situationsbetingade: I vissa fall gavs tips eller inbjudan till observation av personalen och i andra fall baserades urvalet på tillfällen som uppstod spontant eller var tillgängliga vid tillfället för besöket.

Urvalet av vilket underlag från forskningsprojektets omfattande empiriska material som har inkluderats i avhandlingen har gjorts utifrån dess inriktning och syfte samt utifrån temat för respektive artikel. Resultaten för avhandlingen bygger således på materialet som samlats in relaterat till språkintroduktions-

programmet och inte till de andra introduktionsprogrammen eller grundskolan (se bilaga 1). I nästa avsnitt beskrivs de olika materialen och hur de har genererats mer utförligt.

Materialgenerering

Den empiriska grunden för avhandlingen består av intervjuer, observationer samt en enkät. Bilaga 1–2 visar en sammanställning av forskningsprojektets datainsamling och tidsperioder, samt den del av materialet som jag själv har genererat.

Enkät

Enkätstudien konstruerades och genomfördes inom forskningsprojektet för att skapa en översiktlig bild av kommunernas insatser för att stödja ungdomars övergångar från introduktionsprogram till utbildning och arbetsliv (se bilaga 9). Enkäten besvarades av 139 respondenter: 64 vägledare, 65 rektorer och 10 'andra' med koppling till introduktionsprogrammet. Enkätsvaren kom från nästan 90% av samtliga kommuner som anordnade gymnasial utbildning inom kommungrupperna pendlingskommuner, mindre städer och landsbygdskommuner enligt SKR:s definitioner. Enkätsvaren rapporterades i en artikel av forskningsprojektgruppen (Lundahl m.fl., 2020) och utgjorde sedan ett underlag för vidare planering av intervjuer och observationer samt intervjuguider. I ett senare skede kunde resultaten från de sex kommunerna relateras till enkätstudiens mer övergripande bild.

Ett exempel på hur enkäten använts i avhandlingen är i artikel I där den tematiska analysen kompletterats med enkätdata, vilket bidragit till att förankra och bredda de identifierade teman. Enkäten har använts som ett komplement till de semistrukturerade intervjuerna, i syfte att kontextualisera vägledarnas arbete och ge en bredare förståelse av de strukturella villkor som påverkar vägledning inom språkintroduktionsprogrammet. Enkäten bidrog till att identifiera variationer mellan olika kommuntyper (landsbygd, småstad och pendlingskommun) och belyste strukturella skillnader i vägledarnas förutsättningar att genomföra sitt arbete. Enkäten fungerade därmed som ett stöd för att tolka och nyansera de teman som framkom i intervjuerna, och stärkte analysen genom att tillföra bredd och geografisk spridning.

Observationer och fältanteckningar

Observationer utgjorde en del av avhandlingsprojektets fältarbete och utgjorde framför allt ett sätt att orientera mig i fältet och skapa förståelse av den verksamhet och vardag i vilken intervjuerna senare genomfördes. Fältarbetet bedrevs under perioden 2018–2020 och omfattade återkommande observationer

i de sex kommunerna (för en översikt av omfattning och datainsamling, se bilaga 1 och 2). Att inleda fältarbetet med observationer gav mig en introduktion till de två kommunala kontexterna och gav en successiv förtrogenhet med miljöer, personer som befann sig där och den vardag som pågick. Därutöver bidrog fältanteckningar och observationer av andra forskare inom forskningsprojektet till en förmedlad förståelse av skolmiljöer i de övriga fyra kommunerna.

Observationerna bidrog till en bredare förståelse av både verbala och icke-verbala uttryck i naturliga situationer och innebar en närvaro över tid, vilket minskade risken för att deltagarnas beteende påverkades av min närvaro (jfr Cohen m.fl., 2011). Under observationerna fördes fältanteckningar där bland annat introduktionsprogrammens lokalisering, rummens organisering, aktiviteter, interaktioner och stämningar noterades, i linje med vad Walford (2008) benämner som systematisk notering av basfakta från varje observationstillfälle. Exempel på sådant som noterades var antalet flickor och pojkar samt möblering i rummet. Därutöver noterades innehåll i aktiviteten, interaktioner, vilka frågor som ställs och av vem, gäspningar/suckar och andra ljud, mobilanvändning eller annat tidsfördriv som eventuellt förekommit, konversationer mm.

Observationerna har inte använts som direkt analysmaterial i avhandlingens artiklar. Detta var ett medvetet metodologiskt val, grundat i avhandlingens forskningsfrågor och det analytiska fokus som riktats mot deltagarnas berättelser och reflektioner. Observationerna har i stället haft en stödjande funktion i relation till intervjuerna och den efterföljande analysen genom att skapa kontextuell förankring för tolkningen av intervjumaterialet. Observationernas huvudsakliga funktion ligger därmed i materialgenerering, relationellt arbete och analytisk förståelse.

Möjlighet att genomföra observationer har jag främst fått genom att tillfråga vägledare om tillåtelse att observera ordinarie studie- och yrkesvägledande aktiviteter. Via vägledarna har jag även fått information och kontakt med andra som bedrivit studie- och yrkesvägledande aktiviteter, såsom inspirationsföretag och fackliga organisationer, som jag fått observera. Utöver observation av vägledning och annan pedagogisk verksamhet har jag även observerat händelser och vardagsliv i rasthallar och korridorer.

Vid observationstillfällen i klassrumsmiljö och vägledningssamtal tog jag ca fem minuter i anspråk vid tillfällets start för att presentera mig och ge såväl muntlig som skriftlig information om studien (se bilaga 7). Deltagarna gavs även möjlighet att ställa frågor, avstå från medverkan alternativt att jag själv avstod från att observera tillfället vid önskemål om detta. Jag berättade om var någonstans i lokalen jag skulle sitta och att jag skulle föra anteckningar samt att elever och yrkesverksamma var välkomna att kontakta mig även i efterhand om

de var nyfikna på något. Efteråt valde jag därför att sitta kvar en stund för att ge eleverna chansen att komma fram, och därefter samtalade jag med den personal eller extern aktör som ansvarat för tillfället jag observerat. Jag tog för vana att ställa frågor kring hur det känts med observationen, hur tillfället upplevdes generellt och om det fanns några frågor eller funderingar. Efter att eleverna lämnat lokalen valde jag att dröja mig kvar i närheten för att ytterligare möjliggöra kontakt. Vid observation av andra situationer, till exempel i korridorer och uppehållsrum valde jag att endast observera elever som jag tidigare presenterat mig och studien för, jag valde då att bara fråga om de kom ihåg vem jag var och om det var okej att jag observerade.

Intervjuer

Avhandlingen baseras på ett urval av semistrukturerade intervjuer som genomförts inom ramen för forskningsprojektet Att komma vidare. De totalt 101 intervjuer som utgör avhandlingsprojektets empiriska grund omfattar 35 elever på språkintroduktionsprogrammet samt 20 uppföljningsintervjuer, 32 intervjuer med skolpersonal, samt 6 politiker och 8 tjänstemän. Forskningsprojektet i sin helhet omfattade ett mer omfattande material, inklusive intervjuer med andra elevgrupper (se bilaga 1 för en fullständig översikt). Samtycke behandlades som en pågående process och kom till uttryck genom att samtliga intervjupersoner informerades om sina rättigheter före och efter intervjun samt genom att skriftligt informerat samtycke inhämtades via undertecknade samtyckes-blanketter (se bilaga 10).

Inför intervjuerna konstruerade vi i forskningsprojektet olika intervjuguider (se bilagorna 3–6) till personal, elever på gymnasiets introduktionsprogram samt politiker och tjänstemän. Intervjuguiderna formades av de observationer vi gjort samt forskningsprojektets syfte. Intervjuguiderna var försedda med sektioner och frågorna i varje sektion var utskrivna men det var upp till varje forskare att avgöra exakt hur frågan formulerades, ordning och hur länge en uppehöll sig vid varje sektion och fråga. Genom att använda en intervjuguide specificerades centrala ämnen och frågor på förhand. Att intervjuns konturer var fastställda ökade jämförbarheten mellan respondenternas svar och gjorde datainsamlingen systematisk. Samtidigt fanns en flexibilitet genom att intervjuerna lades upp som samtal och till viss del fick påverkas av situationen. Denna flexibilitet innebar dock att intervjuaren kunde variera både i fråga om ordning och formulering av frågor, vilket i sin tur kunde leda till skillnader i svaren och därmed minska jämförbarheten. Vidare kan de förutbestämda frågorna ha inneburit en risk att viktiga ämnen oavsiktligt utelämnades. Inom forskningsprojektet försökte vi att undvika detta genom att ställa en avslutande fråga om det var något mer intervju-personen ville berätta som inte kommit fram under intervjun.

Intervjutillfällena ägde ofta rum samma dag eller i anslutning till annat fältarbete. De genomfördes på plats, ljudinspelades med diktafon och transkriberades i efterhand. De intervjuer jag genomförde transkriberades i de flesta fall också av mig, även om vissa transkriberingar utfördes externt. Transkripten av de pseudonymiserade intervjuerna samlades sedan på en projektgemensam plattform som samtliga inom forskningsprojektet hade tillgång till.

Den initiala kontakten med skolorna togs via telefon med vägledarna, vars medverkan var central för forskningsprojektet. Därefter kontaktades rektor och, där organisationen så krävde, även enhetschef. Efter den muntliga kontakten skickades ett informationsbrev via e-post (bilaga 8) som kompletterade den muntliga information som givits. När skolorna tackat ja till deltagande genomfördes ett gemensamt informationsmöte med berörda anställda, där studiens upplägg och genomförande presenterades och praktiska frågor kunde diskuteras.

I intervjuer med elever på språkintroduktionsprogrammet anpassades frågorna efter elevernas språknivå. I vissa fall genomfördes intervjuerna på engelska och vid enstaka tillfällen deltog skolpersonal som helt eller delvis tolkade. Begränsad språkförståelse riskerade innebära att vissa intervjuer blev kortare och mindre nyanserade, vilket också påverkade urvalet mot elever med relativt god språkprogression.

Inför elevkontakterna skickades ett informationsbrev ut med information om studien samt mina kontaktuppgifter till deras vägledare som förmedlade detta vidare (bilaga 7). Vägledarna meddelade sedan, antingen muntligt eller nedtecknat på en lapp, namn på elever som de tillfrågat om intresse om medverkan i studien. Ett grupprum eller ledigt klassrum hade bokats för genomförandet av intervjuerna. I några fall hade eleverna bokats in av vägledaren på särskilda tider och i andra fall gavs anvisningar om var eleverna på listan befann sig. Vid kontakt fick eleven avgöra om intervjun skulle genomföras direkt alternativt bokas in en tid senare. Några elever fick jag kontakt med i allmänna utrymmen på skolan som korridorer och uppehållsrum eller via intervjupersoner som förmedlade kontakt till ytterligare elever att intervjua, dessa tillfrågades på samma sätt om de ville genomföra intervjun direkt eller vid senare tillfälle.

Vid den första personliga kontakten med eleverna i intervjusammanhang lade jag tid på att försöka skapa ett tryggt och personligt sammanhang att utgå ifrån. Detta gjorde jag bland annat genom att småprata om vardagliga ämnen på väg till platsen för intervjun och den första stunden tillsammans i rummet. Jag berättade ofta saker om mig själv för att eleven skulle få en känsla för vem de samtalade med. Ibland delade jag med mig av egna erfarenheter av min skolgång och frågade vidare om hur liknande situationer ter sig för eleven. Vissa gånger talade

vi till exempel om fritidsintressen, hur skolmaten uppfattades eller annat som kom upp spontant.

Inför intervjun gick vi gemensamt igenom innehållet i informationsbrevet som deltagarna tidigare fått via vägledaren. De gavs möjlighet att ställa frågor och informerades om sina rättigheter i enlighet med föreskrifterna från Vetenskapsrådet (2017, 2024). Därefter visade jag hur min diktafon såg ut, och bad om tillåtelse att spela in intervjun. Innan jag startade inspelningen frågade jag om eleven hade några fler frågor innan vi startade inspelningen och intervjun. De flesta ville starta intervjun direkt därefter men några hade kommit på fler frågor som de ville ställa innan intervjustart. Den mest förekommande frågan var om vilka intervjufrågor jag tänkt ställa och då visade jag intervjuguiden och vi gick tillsammans igenom frågorna. Efter att jag uppmärksammat intresset för intervjuguiden anpassade jag mitt upplägg genom att göra den synlig för intervjupersonerna både inför och under intervjun. Slutligen upprepade jag informationen om möjligheten att när som helst avbryta intervjun, ta paus eller avstå från att besvara enskilda frågor utan att ange skäl.

Efter intervjun meddelade jag tydligt att diktafonen stängdes av. Därefter frågade jag intervjupersonen hur det hade varit att delta i intervjun, om något upplevts annorlunda än förväntat samt om det fanns något eleven ville tillägga eller några frågor som uppkommit efteråt. Några uttryckte initial nervositet som avtog under intervjun, medan andra ställde frågor om hur materialet skulle användas och i vilken form resultaten skulle publiceras. Intervjupersonerna ombads behålla informationsbrevet med mina kontaktuppgifter och informerades om möjligheten att höra av sig med frågor, tillägg eller önskemål om att avbryta sitt deltagande. Intervjun avslutades med tack och ett kort informellt samtal.

Uppföljningsintervjuer

Totalt 20 uppföljningsintervjuer genomfördes höstterminen 2020. Uppsökandet av dessa elever som vid första intervjutillfället gick på något av introduktionsprogrammen innebar i flera fall svårigheter i återetableringen av kontakt, och i vissa fall uteblev elever från planerade intervjuer. En majoritet av uppföljningsintervjuerna genomfördes med elever som intervjuats vid det första tillfället, men några nya elever rekryterades också för att ingå i uppföljningen. Detta gjordes för att balansera representationen eftersom bortfallet innebar att vissa kommuner annars skulle bli svagt representerade i materialet. Dessa elever hade också deltagit i utbildning på introduktionsprogram på de skolor vi samlat in data, under samma tidsperiod och hade således erfarenheter som var jämförbara med övriga deltagares. Uppföljningsintervjuerna kan därför ha blivit positivt selekterad då uteblivandet från uppföljande intervju skulle kunna bero på upplevelse av otillräcklig progression eller att annat än intervjupersonen hoppats eller förväntat hade hänt sedan första intervjutillfället.

De uppföljande intervjuerna genomfördes digitalt via telefon eller videosamtal till följd av den pågående pandemin och dess restriktioner. Det är möjligt att vi gått miste om något i och med övergången till intervjuer på distans. Den fysiska närvaron upplevdes som värdefull vid den första intervjuomgången, särskilt då det fanns språkliga barriärer som åtminstone delvis kunde kringgås genom gestikulering, mimik och andra kompletterande kommunikationssätt. Videointervju utgjorde ett bra alternativ även om det inte helt kunde likställas med ett fysiskt intervjutillfälle. Även telefonintervjuerna fungerade väl trots sina begränsningar då vi inte heller sett varandra. Sammantaget genererade den digitala övergången för uppföljningsintervjuerna på distans ett fullgott empiriskt underlag och intervjusituationen upplevdes som genuin, i synnerhet med de elever vi träffat tidigare men även med de nyrekryterade.

Sammantaget material

Datainsamlingen inom forskningsprojektet Att komma vidare har genererat ett omfattande empiriskt underlag som ligger till grund för denna avhandling bestående av en enkät, observationer och intervjuer. Materialet sträcker sig över flera terminer och innefattar elever, skolpersonal samt politiker och tjänstemän från sex kommuner med varierande geografisk kontext. Jag har haft särskilt ansvar för datainsamlingen i två kommuner, en pendlingskommun och en landsbygdskommun, men har inkluderat material från samtliga kommuner i avhandlingen med avgränsning till gymnasieskolans språkintroduktionsprogram (se bilaga 1 och 2).

Utöver projektets gemensamma datainsamling har jag, i samarbete med Miika Kekki, inkluderat intervjuer som han genomfört med vägledare i Finland. Dessa intervjuer bidrar med ett nordiskt perspektiv på vägledningens villkor i migrationskontext. Det finländska materialet beskrivs samlat under Artikel II i nästa avsnitt om Material och analysmetoder.

Material och analysmetoder

Min arbetsprocess har ofta börjat med övergripande läsning av transkriptioner. Tankar om potentiella teman, frågeställningar och artikelidéer har utvecklats såväl självständigt som i diskussioner inom forskningsprojektet, med doktorand-kollegor både i min närmiljö och under internationella utbyten.

Programvaran Nvivo har använts i analysarbetet med samtliga artiklar[5] och underlättat systematisk kodning och bidragit till organisering av transkripten och översikt av innehållet i intervjuerna. I Nvivo har det varit möjligt att exempelvis gruppera de transkript som respektive artikel bygger på och urskilja dessa från

[5] Med undantag för de fyra intervjuerna från Finland som kodats av Miika Kekki

resterande material. Det har också varit möjligt att överblicka samtliga utsagor kopplat till respektive koder vilket bidragit till en samlad bild av innehållet för varje kod. Koderna har även varit synliga i transkriptens marginal vilket vid läsning av transkripten i sin helhet bidragit till samtidig översikt över de koder som kopplats till utsagorna i transkriptet.

I samtliga artiklar har *tematisk analys* genomförts baserat på (Braun & Clarke, 2006, 2019; Braun m.fl., 2022). I min första artikel använde jag tematisk analys enligt Braun och Clarke (2006), där analysen utgår från att teman identifieras som mönster av mening i det empiriska materialet som är relevanta för forskningsfrågan. Denna version av tematisk analys erbjuder en tillgänglig och teoretiskt flexibel metod, men bygger på en mer strukturerad och kodnings-orienterad process där forskaren strävar efter att systematiskt identifiera teman i datamaterialet. Metoden erbjöd en närmast steg-för-steg-guide presenterad i figur 2, som dock inte ska följas uppifrån och ned likt ett recept, vilket jag inte heller gjorde.

	Phase	Description of the process
1	Familiarizing yourself with your data:	Transcribing data (if necessary), reading and re-reading the data, noting down initial ideas.
2	Generating initial codes:	Coding interesting features of the data in a systematic fashion across the entire data set, collating data relevant to each code.
3	Searching for themes:	Collating codes into potential themes, gathering all data relevant to each potential theme
4	Reviewing themes:	Checking if the themes work in relation to the coded extracts (Level 1) and the entire data set (Level 2), generating a thematic 'map' of the analysis
5	Defining and naming themes:	Ongoing analysis to refine the specifics of each theme, and the overall story the analysis tells, generating clear definitions and names for each theme.
6	Producing the report:	The final opportunity for analysis. Selection of vivid, compelling extract examples, final analysis of selected extracts, relating back of the analysis to the research question and literature, producing a scholarly report of the analysis.

Figur 2. Phases of thematic analysis (Braun & Clarke, 2006, s. 87)

De olika stegen utgjorde närmast en struktur att återkomma till för att ta analys-arbetet vidare och fördjupa analysen genom att röra mig flexibelt mellan de olika stegen. Det har exempelvis kunnat innebära att jag börjat med att bekanta mig med materialet och generera (initiala) koder och söka efter teman, identifierat några potentiella teman som väckt nya frågor och tankar som resulterat i att jag läst om transkripten igen. Ibland har även idéer om nya koder uppstått och jag har då återvänt till transkripten för ytterligare kodning. Det har i sin tur kunnat generera idéer om nya potentiella teman, dock inte alla gånger. På samma sätt har arbetet med definiering och specificering av olika tema kunnat leda till att jag återvänt till både koder och transkript för att stärka mitt resonemang i förhållande till respektive tema.

I samband med arbetet med de senare artiklarna valdes Braun och Clarkes vidareutveckling av metoden, *reflexiv tematisk analys* (2019), som tillämpades i artikel II. Den reflexiva versionen innebär ett tydligare erkännande av forskarens aktiva och tolkande roll i analysen, där teman inte ses som något som 'finns' i materialet och ska upptäckas, utan som analytiska konstruktioner som utvecklas genom forskarens reflexiva engagemang med data. Reflexiv tematisk analys betonar forskarens subjektivitet som en resurs, och analysen sker i dialog med forskarens teoretiska positionering, erfarenheter och värderingar. Det har exempelvis inneburit att vi i artikel II utvecklade reflexiva tolkningar av materialet genom att använda våra subjektiva synvinklar och erfarenheter för att tolka vår data. Det innebar exempelvis att våra subjektiva erfarenheter som vägledare låg till grund för de reflexiva tolkningarna och den initiala kodningen, vilka utvecklades genom att vi tillsammans undersökte och diskuterade de översatta transkripten. Övergången till denna metod har möjliggjort en mer djupgående och kontextualiserad förståelse av intervjupersonernas erfarenheter, samtidigt som den öppnat för en mer nyanserad och kritisk tolkning av det empiriska materialet.

I den senare delen av mitt avhandlingsarbete, artikel III och IV, fördjupade jag mig i Braun m.fl. (2022), där författarna ytterligare klargör och konkretiserar vad som kännetecknar reflexiv tematisk analys. Denna version blev särskilt viktig för förståelsen av hur reflexivitet inte bara är en komponent i analysen, utan en grundläggande hållning som genomsyrar hela forskningsprocessen, från design och datainsamling till temautveckling och rapportering. Både i Braun och Clarke (2019) och Braun m.fl. (2022) betonas att teman i reflexiv tematisk analys inte är 'fynd' som identifieras, utan meningsbärande mönster som formas i samspelet mellan data, forskarens tolkningar och det teoretiska ramverket. Deras sex faser för analysarbetet har också fungerat som en praktisk vägledning i mitt eget arbete, samtidigt som jag blivit mer medveten om vikten av att undvika vanliga fallgropar, såsom att förväxla teman med ämneskategorier. Genom Braun m.fl. (2022) har jag ytterligare stärkt min förståelse av reflexiv tematisk analys som en kreativ, tolkande och teoretiskt förankrad metod, vilket också har fördjupat min reflexiva hållning i analysarbetet. På det sätt jag arbetat med tematisk analys upplever jag att flexibiliteten i den analytiska processen har varit särskilt värdefull för att uppnå reflexivitet. Det är främst under förflyttningen både mellan stegen och i processen att återvända till transkript, kodning, teman samt titelsättning och definitioner av desamma som reflexiva tolkningar av materialet utförts där jag upplever att min subjektiva tolkningsram och erfarenheter varit avgörande för analysen.

I samtliga artiklar har *diskursiva kommentarer* använts för att fördjupa analysen av empiriska citat. Metoden är inspirerad av Holliday (2016), som beskriver diskursiva kommentarer som ett analytiskt verktyg där forskaren reflekterar över

citatens betydelse, kontext och relation till det teoretiska ramverket. I realiteten har det inneburit att jag, efter att ha identifierat tematiska mönster genom reflexiv tematisk analys (Braun & Clarke, 2006, 2019; Braun m.fl., 2022), formulerat korta, analytiska kommentarer i anslutning till citaten. Dessa kommentarer har synliggjort på vilket sätt ett citat är relevant, vad det illustrerar och hur det bidrar till att utveckla analysens centrala poänger.

Diskursiva kommentarer har fungerat överbryggande mellan empiri och teori, där min subjektiva tolkning använts som en resurs för att skapa mening. Genom att använda diskursiva kommentarer har jag kunnat fördjupa den reflexiva analysen, tydliggöra min roll i tolkningen och skapa en narrativ struktur där citaten inte bara illustrerar, utan också bär analysen framåt.

I artikel I och II har jag tillsammans med mina medförfattare inspirerats av och tillämpat principer från *collective ethnography* (Gordon m.fl., 2006). Denna metodologiska ansats innebär att forskningen genomförs i nära samarbete mellan flera forskare, där både fältarbete, analys och reflektion sker gemensamt. I kontrast till traditionell etnografi, som ofta genomförs av en ensam forskare, bygger collective ethnography på en kollektiv forskarpraktik där forskarna delar erfarenheter, tolkar data tillsammans och utvecklar gemensamma begreppsliga ramverk. I båda artiklarna har collective ethnography (Gordon m.fl., 2006) fungerat som en metodologisk ram som möjliggjort en fördjupad och gemensamt förankrad analys. Genom att kombinera våra individuella perspektiv och erfarenheter har vi kunnat utveckla en rik förståelse av det som utspelar sig på fältet, samtidigt som vi varit medvetna om våra egna positioner och tolkningar.

I arbetet med artikel I utvecklade vi gemensamt begrepp som ’high-stakes counselling’ som sedan användes som ett *sensitizing concept* (Van den Hoonard, 1996). Med sensitizing concepts avses vägledande, preliminära begrepp som fungerar som analytiska perspektiv genom vilka materialet prövas och tolkas, och som riktar uppmärksamheten mot vissa aspekter utan att på förhand fixera analysens utfall. ’High-stakes counselling’ har således fungerat som en vägledande idé snarare än en hypotes. På ett liknande sätt har vi i artikel II arbetat med sensitizing concepts. Här utgick vi från tre vägledande begrepp: filling the gap (in the labour market), earning the place och fostering, som formulerades genom våra initiala diskussioner och sedan följde med in i kodningsprocessen som analytiska utgångspunkter för att utforska materialet.

Samarbetet med Miika Kekki, vars material avser vägledning för vuxna migranter, har inneburit ett visst avsteg från avhandlingens huvudsakliga empiriska fokus på språkintroduktionsprogrammet. Samtidigt har det möjliggjort en fördjupad analys av vägledningens villkor i migrationskontexter i två nordiska länder, även om studien inte har haft några komparativa ambitioner.

Översikt över respektive artikels material och analysmetoder

Artikel	Fokus	Material	Analysmetod	Teoretiskt fokus
I	Analysera vad som händer med vägledning när den integreras i asylprocessen, särskilt vilka effekter det får när denna process sammanflätas med elevers karriärval och prestationer.	Totalt 24 intervjuer fördelat mellan: 6 Vägledare 6 Lärare 6 Rektorer 6 Kommunpolitiker + Enkät	Tematisk analys Kollektiv etnografi Sensitizing concept Diskursiva kommentarer	Produktionsfält Officiellt rekontextualiseringsfält Reproduktionsfält Instruerande och regulativ diskurs
II	Öka kunskapen om hur vägledning för elever med migrationsbakgrund påverkar vägledares professionella handlingsutrymme samt analysera implikationer för vägledningspraktik i relation till migranter.	Totalt 10 intervjuer fördelat mellan: 6 Vägledare, Sverige 4 Vägledare, Finland	Tematisk analys Kollektiv etnografi Sensitizing concept Diskursiva kommentarer	Klassificering Inramning
III	Bidra med kunskap om hur språkintroduktionsprogrammets organisering och dess övergångar påverkar nyanlända elevers möjligheter att fortsätta inom utbildning och etablera sig på arbetsmarknaden.	Totalt 52 intervjuer fördelat mellan: 35 Elever, SPRINT 7 Lärare 6 Vägledare 3 Rektorer	Tematisk analys Diskursiva kommentarer	Sekvensering Sekvenseringsregler Klassificering
IV	Beskriva och analysera hur unga migranter (re)konstruerar sina karriärplaner inom ramen för de strukturella och organisatoriska villkor som formar deras övergångar, samt utforska deras tillgång till pedagogiska rättigheter inom dessa villkor.	Totalt 55 intervjuer fördelat mellan: 35 Elever, SPRINT 20 Elever, SPRINT uppföljning	Tematisk analys Diskursiva kommentarer	Pedagogiska rättigheter: - Individuell utveckling - Social inkludering - Politiskt deltagande

Tabell 1. Översikt material, analysmetod och teoretiskt fokus

Etiska överväganden

Inför varje del i processen har etiska överväganden gjorts, såväl i planeringen som i kontakten med skolorna och intervjupersonerna, vilket också har berörts i tidigare avsnitt. I detta har de etiska föreskrifterna från Vetenskapsrådet (Vetenskapsrådet, 2017, 2024) om informerat samtycke, pseudonymisering, studiens kvalitet, förutsättningar för deltagarnas medverkan och avvägning mellan risker och vinster med forskningen beaktats. De etiska övervägandena har varit av särskild betydelse mot bakgrund av att avhandlingen omfattar elever på språkintroduktionsprogrammet, där flera elever kan befinna sig i potentiellt sårbara positioner.

Även om forskningsprojektet inte haft som huvudintresse att undersöka individers politiska åsikter, religiösa tillhörighet eller etniska bakgrund, har det ändå funnits en möjlighet att sådan känslig information skulle kunna framkomma i intervjuerna. Mot denna bakgrund har forskningsprojektet Att komma vidare genomgått etikprövning och godkänts av Etikprövningsmyndigheten i Umeå (ref. nr. 2018/173:31). Under intervjuer där berättelser av privat eller känslig karaktär förekom styrdes samtalet varsamt tillbaka till studiens övergripande teman. Intervjuer med sådant innehåll transkriberades internt inom forskningsprojektet, och dessa delar inkluderades inte i analysen.

Vid intervjuer med elever på språkintroduktionsprogrammet togs särskild hänsyn till språkliga förutsättningar och möjligheten att förstå frågor och formulera svar. Frågorna anpassades efter språknivå, och i vissa fall användes engelska eller stöd i form av informell tolkning via skolpersonal som behärskade elevens modersmål. Samtidigt beaktades att sådana lösningar kan påverka både vad som sägs och hur det återges, samt att närvaro av skolpersonal kan innebära ytterligare maktaspekter. Dessa risker vägdes mot möjligheten att överhuvudtaget inkludera vissa elevers perspektiv.

Intervjusituationen utformades med strävan att skapa ett tryggt och respektfullt sammanhang. Detta innebar bland annat att ge utrymme för frågor, visa inspelningsutrustningen i förväg och synliggöra intervjuguiden för deltagarna. Efter avslutade intervjuer gavs möjlighet till reflektion och tillägg efter att ljud-inspelningen stängts av. Deltagarnas integritet beaktades även i efterarbetet genom noggrant urval av citat, med hänsyn till hur uttalanden skulle kunna upplevas av deltagarna själva. Samtidigt beaktades att elevers medverkan och intervjusvar kan påverkas av föreställningar om forskarens maktposition samt av det faktum att datainsamlingen genomfördes i skolmiljöer där forskarens närvaro var godkänd av skolledning och skolpersonal. Lojalitet gentemot skolpersonal, tidigare erfarenheter av forskning i olika utbildnings- och samhällskontexter

samt elevers migrationssituation och status för uppehållstillstånd kan därmed ha haft betydelse för vad som berättades och hur det formulerades. Dessa risker hanterades genom att konsekvent betona konfidentialitet, pseudonymisering av såväl individer som skolor och kommuner, samt genom att tydliggöra hur citat kunde komma att används som en del av en sammanhållen analytisk helhet snarare än som individbundna utsagor.

Sammantaget har de etiska övervägandena varit nära sammanflätade med forskningsprojektets metodologiska genomförande, särskilt i arbetet med intervjuer med elever i potentiellt sårbara positioner. Frågor om informerat och kontinuerligt samtycke, språkförståelse, maktobalanser och konfidentialitet har därmed hanterats som en integrerad del av både datainsamling och material-bearbetning. Etikprövningen och de forskningsetiska riktlinjerna har fungerat som en övergripande ram genom hela forskningsprocessen och väglett såväl praktiska beslut som presentationen av studiens resultat.

Forskarrollen och metodreflektion

Min bakgrund och erfarenhet som vägledare har utgjort en grundläggande hållning som genomsyrat hela forskningsprocessen och varit av betydelse för mina reflexiva tolkningar av materialet (Braun & Clarke, 2019; Braun m.fl., 2022). Mina tidigare erfarenheter som inkluderar vägledning på såväl grund- och gymnasieskola som vuxenutbildning har jag förvärvat i liknande kommuner och delvis arbetat med liknande grupper av elever och skolpersonal som utgjort fokus i avhandlingen. Jag har dock inte specifikt arbetat på språkintroduktions-programmet eller andra introduktionsprogram. Däremot har jag arbetat med elever i övergången från grundskolan till introduktionsprogram, inklusive språkintroduktion, samt med personer i efterföljande övergångar till nationella gymnasieprogram eller vuxenutbildning.

Min förförståelse av språkintroduktionsprogrammets organisatoriska villkor och av elevernas utbildnings och övergångserfarenheter, liksom för variationer mellan olika geografiska och lokala sammanhang, har jag främst upplevt som en tillgång, men den kan också ha utgjort ett hinder för att uppmärksamma nya eller avvikande perspektiv. Vissa berättelser, känslor och dilemman kände jag igen från tidigare arbete i skolkontexter i olika kommuntyper, där organisatoriska och geografiska förutsättningar skapar skilda villkor för utbildning, vägledning och övergångar. För att undvika att på impuls tillskriva sådana utsagor legitimitet enbart utifrån igenkänning har jag arbetat aktivt med kritisk reflektion, bland annat genom återkommande diskussioner inom forskningsprojektet, i samtal med mina handledare, medförfattare och genom att anlägga ett teoretiskt-analytiskt perspektiv.

Jag uppfattade det som att mina erfarenheter och vana att samtala med och möta elever samt skolpersonal utgjorde en fördel exempelvis genom subtila strategier jag utvecklat över tid för att snabbt kunna etablera en förtroendefull dynamik. I och med mina samtalsfärdigheter har jag också känt mig avslappnad och bekväm i intervjusituationen.

Den tid jag tillbringade med fältarbete i de två kommuner jag ansvarade för präglades av ett gott samarbete och fungerande relationer. Kontakten med skolpersonalen var initialt mer formell, men utvecklades successivt till en mer informell och förtroendefull interaktion. Mitt engagemang grundades i en genuin nyfikenhet på skolpersonalens arbete och elevernas vardag, vilket underlättade etableringen av dialog. Relationerna till eleverna upplevdes som positiva; spontana samtal utöver de formella intervjuerna och observationerna var vanliga, och flera elever tycktes uppfatta mig som en trygg vuxen i skolmiljön, trots att jag inte var en del av personalen. Det långvariga samarbetet bidrog till att skapa förtroendefulla band med både elever och personal, vilket i sin tur fördjupade förståelsen för kontexten. Då samarbetet sträckte sig över lång tid hade förtroendefulla band knutits med såväl elever som personal och jag upplevde det som lite vemodigt att avsluta fältarbetet.

På grund av forskningsprojektets tidsramar gick jag direkt in i fältarbetet, vilket innebar att lärandet skedde parallellt med datainsamlingen. Min erfarenhet av samtal som vägledare, tillsammans med stöd från projektgruppen och metodlitteratur, bidrog till att nödvändiga färdigheter relativt snabbt kunde utvecklas under arbetets gång. Samtidigt kan denna form av parallellt lärande och datainsamling ha inneburit att vissa aspekter inte uppmärksammades fullt ut, även om jag i efterhand inte har kunnat se några konkreta tecken på sådana brister i materialet.

Intervjuerna ger tillgång till deltagarnas återberättade och verbalt formulerade erfarenheter. Detta innebär samtidigt att metodvalet bidrar till att forma vilka perspektiv som lyfts, vilket har beaktats genom en kontinuerlig reflexiv uppmärksamhet på hur materialet genereras, tolkas och representeras. Det innebär också att deltagarnas utsagor behöver förstås i relation till den specifika intervjusituationen, och att andra berättelser eller perspektiv hade kunnat framträda om frågor, sammanhang eller tidpunkt skiljt sig åt.

Metodologiska begränsningar

Avhandlingens empiriska material är insamlat i sex kommuner med olika karaktär: pendlingskommuner nära storstad, småstadskommuner och landsbygdskommuner, vilket ger en bred variation av lokala villkor. Urvalet har gjorts medvetet för att komplettera den tidigare forskning som i huvudsak

fokuserat på storstadskontexter. Genom att inkludera pendlingskommuner ges dessutom en viss inblick i storstadsregionernas dynamik, eftersom dessa kommuner är sammanlänkade med större städer och påverkas av deras utbildnings- och arbetsmarknadsvillkor. Samtidigt innebär denna avgränsning att resultaten inte helt kan generaliseras till alla kommuntyper där utbildningsutbud, resursfördelning och migrationsmönster kan se annorlunda ut. Avhandlingen ger därför främst en fördjupad förståelse av vägledningens villkor i mindre och medelstora kommuner samt pendlingskommuner, medan ytterligare forskning behövs för att undersöka hur dessa villkor tar form i storstäder och i kommuner med andra socioekonomiska och demografiska förutsättningar.

Urvalet av elever och personal har delvis styrts av grindvakter, såsom vägledare, rektorer och enhetschefer, vilket kan ha påverkat vilka berättelser som kommit fram. Denna typ av selektion är vanlig i etnografiska studier, men innebär en risk att vissa perspektiv, exempelvis från elever med mer kritiska erfarenheter eller med stor skolfrånvaro, inte representeras i materialet. Även om strategier som snöbollsurval och spontana kontakter användes för att bredda variationen, kan urvalet inte betraktas som helt oberoende av skolpersonalens bedömningar. Detta bör beaktas vid tolkningen av resultaten, eftersom grindvakternas inflytande kan ha bidragit till att vissa röster fått större utrymme än andra.

Intervjuer med elever på språkintroduktionsprogrammet har i vissa fall präglats av begränsade språkkunskaper i svenska, vilket kan ha påverkat nyanser och djup i deras berättelser. Detta kan ha inneburit att vissa erfarenheter framträder mer fragmentariskt eller förenklat, vilket bör beaktas vid tolkningen av resultaten.

Observationerna har främst använts för att kontextualisera intervjuerna och stärka förståelsen av den lokala praktiken, snarare än som primärt analysunderlag. Detta innebär att studien i begränsad utsträckning fångar interaktionens detaljer och dynamik i vägledningssamtalen. Vidare har den etnografiska ansatsen inneburit selektiva och oregelbundna observationstillfällen, vilket kan ha påverkat möjligheten att identifiera variationer över tid. Även om kombinationen av metoder har bidragit till en rik och nyanserad bild, bör dessa begränsningar uppmärksammas vid tolkningen av resultaten.

6. Sammanfattning av artiklarna

Artikel I

Jonna Linde, Joakim Lindgren & Åsa Sundelin (2021). High-stakes counselling: When career counselling may lead to continuing residence or deportation of asylum-seeking youths. *British Journal of Sociology of Education*, 42:5–6, 898–913

Artikeln är främst kopplad till avhandlingens forskningsfråga 1) Hur kan vägledning för unga migranter förstås när den sammanflätas med migrationspolitik och vad får det för konsekvenser för vägledning och unga migranter? I artikeln undersöks vad som händer med vägledning när den tas i anspråk i asylprocessen, särskilt effekterna av att sammanfläta processen med elevernas karriärval och prestationer. Den nya gymnasielagen, som infördes efter den ökade flyktinginvandringen 2015–2016, möjliggjorde tillfälliga uppehållstillstånd för asylsökande ungdomar under förutsättning att de fullföljde en gymnasieutbildning och därefter fick ett fast jobb inom sex månader. Detta innebar att vägledningssamtal för denna grupp fick en ny innebörd: de blev samtal med potentiellt livsavgörande konsekvenser.

Artikeln bygger på etnografiskt inspirerade intervjuer med vägledare, lärare, rektorer och kommunpolitiker, samt en enkätundersökning riktad till personal inom språkintroduktionsprogrammet. Genom att applicera Basil Bernsteins begrepp produktionsfält, rekontextualiseringsfält, instruerande och regulativ diskurs görs en analys av vad som händer med vägledning när den är sammanflätad med asylprocessen via den nya gymnasielagen. Det teoretiska perspektivet synliggör hur vägledning formas av å ena sidan utbildningspolitiska ideal om inkludering och självbestämmande, å andra sidan migrationspolitiska krav som integrerar vägledningen i asylprocessen. De teoretiska begreppen används för att, via produktionsfältet och rekontextualiseringsfältet, förstå de konkurrerande agendor i kontexten som representeras av vägledningsideal och migration/asylprocess. Vidare används begreppen instruerande och regulativ diskurs för att möjliggöra en analys av vad som sker i vägledning under de förutsättningar som den nya gymnasielagen utgör. I vägledningen rekommenderades ofta de asylsökande eleverna med tillfälligt uppehållstillstånd att utforska och överväga yrkeskategorier med brist på arbetskraft. Artikeln visar hur vägledningen för asylsökande elever förskjuts från att vara ett stöd för individens valprocess till att bli en utbildningsbaserad urvalsstruktur för uppehållstillstånd. Vägledarnas arbete karaktäriseras av en spänning mellan professionella ideal om individanpassning och självbestämmande, och ett juridiskt ramverk som förutsätter att eleverna väljer utbildningar som snabbt leder till arbete, annars föreligger risk för utvisning.

Studien visar att vägledarna arbetar under förhållanden som kan beskrivas som vägledning med höga insatser (high-stakes counselling), där vägledningens konsekvenser sträcker sig bortom utbildningsval och kan påverka individens möjligheter att stanna i landet. Betyg och skolprestationer blir ett villkor för både fortsatt utbildning och rätten att stanna i landet, vilket innebär att betygens funktion förskjuts från pedagogiskt mått till existentiellt villkor. Vägledarna beskriver hur strukturella krav skiftar fokus från elevernas intressen och drömmar till arbetsmarknadens behov. Detta innebär att vägledningen i vissa fall reduceras till att förmedla information om utbildningar som bedöms ge störst möjlighet till anställning, snarare än att stödja elevernas personliga utveckling. Detta innebär att elevernas handlingsutrymme kraftigt begränsas, särskilt i kommuner med få utbildningsalternativ.

Artikeln visar att vägledarna ofta står ensamma i att tolka och implementera den nya gymnasielagen. Bristen på tydlig information från Migrationsverket och från kommunala aktörer gör att vägledarna själva får bära ansvaret för att förmedla lagens konsekvenser till eleverna. Situationen genererar en känsla av etisk stress, då vägledarna befinner sig i en rollkonflikt mellan att fungera som stödjande pedagogiska aktörer och att förmedla information med potentiellt traumatiserande konsekvenser.

I analysen framträder en ny form av institutionell praktik där utbildningssystemet fungerar som ett beslutsunderlag för uppehållstillstånd. Artikeln visar på att detta innebär en institutionalisering av villkorat medborgarskap, där rätten att stanna i landet kopplas till individens förmåga att prestera inom utbildning och arbetsliv. Detta står i direkt konflikt med vägledningsetiska principer om att stödja individens valprocess och med demokratiska värden om jämlikhet och inkludering.

Genom att synliggöra denna spänning mellan vägledningens ideal och dess nya funktion som migrationspolitiskt verktyg bidrar artikeln till en kritisk förståelse av hur utbildning och migration sammanflätas. Den visar hur vägledningen för asylsökande ungdomar inte bara påverkas av juridiska villkor, utan också av lokala organisatoriska strukturer, geografiska begränsningar och professionella dilemman. Artikeln pekar på behovet av att utveckla vägledning som kan hantera dessa komplexa villkor utan att frångå sitt uppdrag att vidga perspektiv, motverka begränsningar och stärka elevernas förmåga att fatta välgrundade beslut.

Artikel II

Miika Kekki & Jonna Linde (2024). Career Counsellors' Professional Agency When Working with Migrants. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 24, 269–287

Artikeln relaterar främst till forskningsfråga 1) Hur kan vägledning för unga migranter förstås när den sammanflätas med migrationspolitik och vad får det för konsekvenser för vägledning och unga migranter?

Denna artikel bidrar med kunskap om hur vägledning för elever med migrationsbakgrund påverkar vägledares professionella handlingsutrymme och konsekvenserna för vägledning med migranter. Den undersöker hur vägledares handlingsutrymme tar form i två nordiska utbildningskontexter: språkintroduktionsprogram i svensk gymnasieskola och integrationsutbildning för vuxna i Finland. Även om artikeln inkluderar material från både Finland och Sverige har avsikten inte varit att genomföra en komparativ analys mellan dessa nationella kontexter. I stället används de för att bidra med kompletterande insikter om vägledning i migrationsrelaterade utbildningsmiljöer. Analysen bygger på Basil Bernsteins begrepp klassifikation och inramning och tar sin utgångspunkt i intervjuer med vägledare. Fokus ligger på hur vägledarnas arbete formas av krav på snabb etablering, föreställningar om migranternas framtid och spänningen mellan individuella ambitioner och strukturella villkor.

Vägledning i migrationskontexter framträder som en praktik som både ska stödja individens val och möta samhälleliga förväntningar. Anställningsbarhet lyfts ofta fram som ett övergripande mål, vilket påverkar hur vägledarna tolkar sitt uppdrag och hur deras arbete organiseras. Med hjälp av Bernsteins klassifikationsbegrepp synliggörs om vägledningen hålls tydligt avgränsad från andra verksamheter, vilket kännetecknar stark klassifikation, eller om den flyter samman med undervisning och socialt stöd, vilket indikerar svag klassifikation. Begreppet inramning belyser hur graden av kontroll i samtalet varierar: när inramningen är stark styr vägledaren struktur, innehåll och hur mycket tid som ägnas åt olika moment, medan en svag inramning skapar utrymme för ömsesidig påverkan och ett gemensamt formande av samtalets fokus, ordningsföljd och tidfördelning.

Studien bygger på intervjuer med sex vägledare på svenska språkintroduktionsprogram och fyra i finländsk integrationsutbildning. Samtalen belyser hur uppdraget tolkas, vilka strategier som används och hur relationen till elever och studenter formas. Analysen visar att arbetet ofta inleds med att skapa förtroende och ge grundläggande samhällsorientering. Vägledningen omfattar då inte enbart studie- och yrkesval utan även stöd i att förstå utbildningssystemet och hantera praktiska frågor. I dessa situationer blir klassifikationen svag och inramningen anpassas efter omedelbara behov snarare än långsiktiga mål.

Samtidigt framträder ett starkt inflytande från arbetsmarknadens prioriteringar. Prognoser, bristyrken och lokala praktikplatser fungerar som referenspunkter för vad som betraktas som realistiska val, och betygen skapar en snäv ram för

vägledningen. Vägledarna beskriver att deras arbete präglas av avvägning mellan institutionella ramar och individuella ambitioner samt att utrymmet för att erbjuda alternativa lösningar är begränsat. Föreställningar om den ideala eleven som flexibel, initiativtagande och med snabb språkutveckling, påverkar också arbetet. När dessa egenskaper saknas ökar behovet av styrning, och vägledningen präglas då i högre grad av kontroll och normer för vad som anses vara möjliga och acceptabla val.

Resultaten visar att vägledarnas handlingsutrymme både vidgas och begränsas av strukturella villkor. Handlingsutrymmet växer när uppdraget är tydligt och ansvaret väl definierat, men krymper när externa krav som tidsramar och arbetsmarknadsprognoser styr prioriteringarna. I realiteten utvecklas olika strategier för att hantera spänningen mellan styrning mot arbetsmarknadens behov och strävan att utgå från migranternas egna mål, vilket ibland sker på bekostnad av ideal om holistisk och kritisk vägledning.

Artikeln belyser risken att vägledningens potential att bidra till social rättvisa försvagas när kortsiktiga etableringsmål prioriteras. När fokus ligger på matchning och anpassning av utbildningsval till prognoser och bristyrken riskerar vägledningen att reproducera skillnader i tillgång till valmöjligheter. Samtidigt framträder möjligheter att utveckla arbetet i en riktning som stärker jämlikhet och delaktighet, exempelvis genom att synliggöra strukturella hinder och skapa utrymme för mer långsiktiga och inkluderande strategier.

Artikel III

Jonna Linde (2025). Språkintroduktionsprogrammet och nyanlända ungdomars väg genom det svenska utbildningssystemet. *Utbildning & demokrati*, 34:2, 109–130

Artikeln fokuserar främst på forskningsfråga 2) Vilken betydelse får språkintroduktionsprogrammets strukturella och organisatoriska villkor för unga migranters möjligheter till övergångar? Den syftar till att belysa hur samspelet mellan nationella regelverk och lokala organisatoriska villkor, såsom tidsramar, åldersgränser, kursutbud och schemaläggning, formar elevernas studievägar och handlingsutrymme. Särskild uppmärksamhet riktas mot hur dessa villkor kan fungera både inkluderande och exkluderande i relation till vidare utbildning och arbetsliv. Baserat på 52 intervjuer med elever, lärare, vägledare samt rektorer, och med hjälp av Basil Bernsteins analytiska ramverk, synliggörs den dynamik som präglar mötet mellan nationella regelverk, lokala villkor och individers ambitioner och erfarenheter.

Bernsteins begrepp sekvensering och klassificering används för att analysera språkintroduktionsprogrammets organisering. Sekvensering syftar på den tidsmässiga ordningen i utbildningssystemet, där elever förväntas ta sig igenom olika skolformer i en viss takt. Introduktionsprogrammen och komvux faller utanför denna ordning, vilket kan skapa otydlighet kring progression och krav. Klassificering handlar om hur olika utbildningsformer och ämnen rangordnas och hålls isär. En stark klassificering innebär tydliga gränser mellan exempelvis nationella program och språkintroduktionsprogrammet, medan en svag klassificering möjliggör samarbete och flexibilitet.

Komvux erbjuder mindre undervisningstid och mer självstudier, vilket kan vara svårt för elever som är i behov av mer stöd. Eftersom utbildningsutbudet ofta tillkännages först i samband med den korta antagningsperioden, ges eleverna begränsad tid att bearbeta informationen och fatta välgrundade beslut. Det innebär att valen riskerar att bli hastiga och mindre förankrade. Den snäva tidsram som eleverna befinner sig i påverkar även vägledningssituationen, som i dessa sammanhang ofta koncentreras till att hantera aktuella beslut, snarare än att möjliggöra en fördjupad vägledningsprocess. Elever med starkt eget driv förväntas klara sig bättre, medan de som behöver mer stöd riskerar att misslyckas. Artikeln belyser att både sekvenseringen och normen om fortsatta studier är stark samt att alternativ till komvux antingen saknas eller bedöms vara mindre framgångsrika.

Analysen visar att elevernas möjligheter att ta sig vidare från språkintroduktions-programmet formas av både nationella strukturer och lokala organisatoriska villkor. Programmets organisering och övergångar tenderar samtidigt att exkludera nyanlända elever från framgång inom utbildning och arbetsliv, trots goda intentioner. Språkintroduktionsprogrammets organisering kan vara avgörande för elevernas möjligheter att uppnå godkända och konkurrenskraftiga betyg. Kommunernas ekonomiska förutsättningar påverkar exempelvis möjligheterna att erbjuda integrerade studieplatser och ett varierat utbildnings-utbud. När stark klassificering och sekvensering präglar utbildningssystemet tenderar det att legitimera ett begränsat utbildningsutbud för obehöriga elever. För att främja inkludering och stärka elevernas egenmakt krävs ett tydligt organisatoriskt ansvar både för att synliggöra vilka krav och möjligheter som faktiskt finns och för att aktivt motverka de strukturella hinder som riskerar att befästa ojämlikhet.

Artikel IV

Jonna Linde (inskickat): Interrupted career plans – migrant youths negotiating their career plan at the Swedish language introduction programme.

Artikeln adresserar främst forskningsfråga 3) Hur kan unga migranters karriärplaner och övergångar förstås i relation till individuell utveckling, social inkludering och samhällsdeltagande?

Artikelns syfte är att beskriva och analysera hur unga migranter (re)konstruerar sina karriärplaner inom ramen för de strukturella och organisatoriska villkor som formar deras övergångar, samt utforska deras tillgång till pedagogiska rättigheter inom dessa villkor. Migration innebär ofta ett abrupt avbrott i tidigare utbildnings- och yrkesbanor, vilket gör att ambitioner och framtidsplaner behöver omformas under nya strukturella villkor. Studien belyser hur individuella strategier utvecklas i relation till institutionella ramar i en kontext där utbildning framstår som en central förutsättning för etablering och delaktighet. Karriärplanering framträder som en process som inte enbart handlar om personliga val, utan också om tillgång till resurser, erkännande och möjligheten att påverka sin framtida positionering i samhället.

Analysen utgår från Bernsteins begrepp om pedagogiska rättigheter: individuell utveckling, social inkludering och politiskt deltagande, som används för att förstå hur karriärplanering relaterar till aspekter av autonomi, gemenskap och positionering i samhället. Dessa begrepp fungerar som analytiska verktyg för att undersöka i vilken utsträckning elever ges förutsättningar att: utveckla kritisk förståelse, inkluderas socialt, intellektuellt, kulturellt och personligt, samt delta i samhällslivet och i formandet av den sociala ordningen. Genom att koppla elevernas berättelser till dessa perspektiv blir det möjligt att synliggöra hur utbildningssystemet både skapar möjligheter och sätter gränser för unga migranters handlingsutrymme.

Empirin består av 55 intervjuer med elever på språkintroduktionsprogrammet, varav 20 är uppföljande intervjuer två år efter första intervjuomgången. Datainsamlingen genomfördes i sex kommuner: två landsbygdskommuner, två mellanstora städer och två pendlingskommuner. Analysen genomfördes med reflexiv tematisk analys, med fokus på hur eleverna beskrev sina framtidsplaner och förändringar i dessa över tid. Genom att följa elevernas resonemang om möjligheter, hinder och strategier framträder en komplex bild av karriärplanering som en process präglad av både kontinuitet och omförhandling.

Resultaten visar tre huvudsakliga mönster. En första grupp elever håller fast vid sina ursprungliga karriärplaner, ofta med stark motivation och tidigare erfarenheter som grund. Dessa berättelser präglas av uthållighet och målmedvetenhet, men också av en begränsad problematisering av hur samma karriärval kan ges olika innebörd i nya sammanhang. Att fortsätta på en tidigare inslagen bana kan ge en känsla av kontinuitet och kontroll, men innebär inte nödvändigtvis att eleverna reflekterar över hur planens sociala och symboliska

värde kan förändras i mötet med en ny kontext. En andra grupp omformulerar sina karriärplaner, antingen som en följd av nya möjligheter, begränsade resurser eller råd från närstående och skolpersonal. För vissa innebär detta en öppning mot andra framtidsvägar, för andra en omställning som kan upplevas som att något går förlorat. Här framträder hur elevernas val formas i samspel med närstående och skolpersonal, samtidigt som de påverkas av begränsande strukturella villkor som ramar in handlingsutrymmet. Den tredje gruppen beskriver planer som ligger långt bort eller upplevs som svåra att nå, ofta präglade av osäkerhet kring boende, uppehållstillstånd eller tillgång till utbildningsalternativ. I dessa berättelser blir det tydligt hur externa faktorer kan försvåra möjligheten att formulera och förverkliga en karriärplan, vilket i sin tur riskerar att leda till social exkludering.

Artikeln visar att elever med möjligheter att hålla fast vid sina ursprungliga planer i högre grad får tillgång till pedagogiska rättigheter och kan etablera sig i utbildningssammanhang präglade av progression och erkännande. När det gäller individuell utveckling framträder dock i flera fall en begränsad utveckling av kritisk förståelse och problematisering av de ursprungliga karriärplanernas innebörd i den nya kontexten. Vidare synliggör artikeln att tillgången till pedagogiska rättigheter i elevernas karriärplanering formas av strukturella villkor såsom tid och betyg, vilket ofta innebär att yrkesprogram utgör de tillgängliga alternativen. Även då yrkesprogrammen initialt betraktas som möjliga vägar mot högre utbildning visar uppföljningsintervjuer att social- och intellektuell inkludering i dessa yrkessammanhang bidrar till att ambitioner om högre utbildning ofta skjuts på framtiden eller överges. Samtidigt visar resultaten, i relation till social inkludering, att deltagande i yrkesprogrammens utbildningskontext bidrar till känslor av tillhörighet. När det gäller politiskt deltagande visar resultaten hur elevernas möjligheter att forma sin framtida positionering i samhället begränsas av strukturella villkor som reducerar valmöjligheterna till ett fåtal alternativ eller till icke-val. Samtidigt framträder begränsningar som något eleverna aktivt förhåller sig till, ofta genom att utveckla strategier inom de givna ramarna, exempelvis genom att omforma tillgängliga utbildningsvägar till meningsfulla steg i sina karriärplaner.

Artikeln visar att höga ambitioner inte i första hand handlar om att omförhandla den sociala ordningen, utan om att få tillträde till mer fördelaktiga positioner inom den. Analysen understryker betydelsen av uppföljande vägledning som uppmärksammar både de villkor som lett fram till elevers nuvarande positioner och deras faktiska ambitioner och föreställda framtider. Den pekar också på risken att elever tillåts passera utan ytterligare stöd, särskilt när antagning till yrkesutbildning förstås som en slutpunkt snarare än en övergång. Vidare synliggörs hur frånvaro av studier, arbete eller tydliga karriärplaner kan innebära risker för intellektuell, social och kulturell exkludering. Avslutningsvis

understryks vikten av tillräckliga resurser för vägledning i dessa övergångar, för att motverka att ansvar för strukturellt formade villkor förskjuts från institutioner till individer.

7. Analys och diskussion

Den här avhandlingen har skrivits i en tid som präglats av både ökat och minskat flyktingmottagande i Sverige. Även om vägledning i migrationssammanhang har studerats ur flera perspektiv, saknas fortfarande sammanhängande analyser av hur vägledning formas i mötet mellan migrationspolitik, utbildningssystemets organisering och unga migranters karriärplaner och övergångar. Avhandlingen bidrar till denna kunskapsutveckling genom en empiriskt förankrad analys av vägledningens och övergångarnas villkor på språkintroduktionsprogrammet. I diskussionskapitlet samlas och fördjupas förståelsen av dessa resultat och tydliggör därigenom avhandlingens samlade kunskapsbidrag.

Sammantaget visar avhandlingen att unga migranters karriärplaner och övergångar behöver förstås i relation till migrationspolitiska och utbildnings-organisatoriska strukturer, och till hur dessa villkor tar sig uttryck i vägledning på språkintroduktionsprogrammet. I relation till elevernas övergångar formas vägledning i ett samspel mellan krav på elevers progression och etablering, begränsade tidsramar samt utbildningsvägar som präglas av behörighetskrav, betygsurval och åldersrelaterade gränser. Resultaten visar hur sådana strukturer får konsekvenser för unga migranters karriärplaner och övergångar, och bidrar till att forma både möjligheter och begränsningar för framtida utbildning, social tillhörighet och samhällsdeltagande.

Detta avslutande kapitel tar sin utgångspunkt i avhandlingens syfte och forskningsfrågor när dess övergripande resultat analyseras och diskuteras. Analys och diskussion följer i huvudsak forskningsfrågorna. Det första avsnittet fokuserar på vägledningens villkor i mötet med migrationspolitik och svarar därmed främst mot forskningsfråga 1, som rör hur vägledning formas och vilka konsekvenser detta får. Det andra avsnittet behandlar de strukturella och organisatoriska förutsättningar som präglar språkintroduktionsprogrammet och kopplas till forskningsfråga 2 om elevers möjligheter till övergångar. Det tredje avsnittet tar sin utgångspunkt i elevernas perspektiv och diskuterar forsknings-fråga 3 om karriärplaner och övergångar i relation till individuell utveckling, social inkludering och samhällsdeltagande. I detta avsnitt fördjupas även diskussionen av konsekvenser för eleverna som aktualiseras i analyserna av vägledning och migrationspolitiska villkor knutna till forskningsfråga 1. Efter de tematiska diskussionsavsnitten följer en avslutande del där avhandlingens begränsningar synliggörs, samt övergripande slutsatser presenteras tillsammans med implikationer för praktik och fortsatt forskning.

Vägledning sammanflätad med migrationspolitik

Ett centralt resultat i avhandlingen är det som benämns vägledning med höga insatser och avser situationer där utbildnings- och karriärrelaterade val inte enbart påverkar framtida studier eller arbete, utan också får långtgående juridiska och existentiella konsekvenser för migranters möjligheter till uppehåll, medborgarskap och framtida livsvillkor. Det som särskiljer dessa vägledningssammanhang är inte bara samtalens innehåll i sig, utan konsekvensernas räckvidd, där val som annars skulle betraktas som provisoriska eller öppna får avgörande betydelse för individens utvecklingsmöjligheter, sociala tillhörighet och positionering i samhället.

Analysen indikerar att den senaste tidens migrationspolitiska förändringar teoretiskt kan förstås som en förstärkning av en regulativ diskurs, etablerad i samband med införandet av den nya gymnasielagen. Även om lagen inte längre gäller kvarstår och intensifieras denna diskurs genom senare migrationspolitiska förändringar. Det innebär att unga migranter fortsatt kan behöva prioritera villkor kopplade till uppehållstillstånd i sin karriärplanering. Trots att avhandlingens empiri genererades innan flera aktuella förändringar ger resultaten viktiga perspektiv på vägledning där utbildningsval är sammanlänkade med juridiska rättigheter och existentiella villkor, och där handlingsutrymmet är begränsat.

Migration innebär ofta upprepat avbrutna utbildningsbanor: utbildning i hemlandet, eventuell utbildning under flykt, språkintroduktionsprogrammet och eventuell vuxenutbildning. Vidare kan ytterligare skolbyten bli aktuella vid eventuella flyttar inom landet. Varje skolbyte innebär en risk för informationstapp vid överlämning och därigenom fördröjning av skolgången samt negativ inverkan på elevernas motivation och sociala trygghet, vilket framkommer i avhandlingen och ligger i linje med tidigare rapporter (Skolverket, 2018; SOU 2017:54). Analysen synliggör att det blir särskilt problematiskt att elever ofta flyttar eller flyttas runt i relation till att språkintroduktionsprogrammet saknar nationella utbildningsstrukturer och organiseras olika baserat på lokala villkor och förutsättningar. Utöver ovan nämnda risker visar avhandlingen att de upprepade flyttarna och avbrotten i utbildning bidrar till att försvåra arbetet i enlighet med nationella och internationella styrdokument exempelvis gällande att utforma vägledning systematiskt, långsiktigt och att påbörja vägledningsprocessen i god tid.

Migrationen i sig, och ofta även en fortsatt geografisk rörlighet, kan därmed förstås som en central del av migranters bakgrund. Detta aktualiserar ett potentiellt dilemma i relation till nationella och internationella policydokument som exempelvis läroplanen, gällande dess ambition att elevers karriärval inte ska

begränsas av social bakgrund, då migranters bakgrund både påverkar och i vissa fall villkorar förutsättningarna för utbildning, arbete och livsvillkor. Avhandlingsresultaten visar hur dessa strukturella villkor tar konkret form i vägledning och elevers karriärplanering. Analysen synliggör att vissa individers migrationsbakgrund medför villkor som påverkar karriärplaneringen. Det kan exempelvis innebära att göra riskbedömningar kopplade till potentiell utvisning eller att ta hänsyn till möjligheten att slutföra utbildning på annan ort eller i ett annat land vid ytterligare migration eller geografisk förflyttning (ofta initierad av myndigheter). Detta utgör exempel på hur karriärval kan begränsas utifrån bakgrund.

Migrationspolitiska villkor och vägledning

När vägledning sammanflätas med migrationspolitiska villkor får karriärval delvis en annan innebörd än de mer centrala utgångspunkterna i vägledningsteori och policy. Med utgångspunkt i ett perspektiv där utbildning och vägledning förstås som en del av ett pågående medborgarskapande (Dahlstedt, 2009; Dahlstedt & Fejes, 2021), visar avhandlingen att elevernas framtidsval inte enbart är karriärstrategier, utan också uttryck för hur de förhandlar och positionerar sitt medborgarskap. Ur detta perspektiv blir vägledningens uppdrag mer komplext än att erbjuda stöd och vägledning i relation till olika utbildnings- och yrkesmöjligheter. Resultaten pekar snarare mot behovet av ytterligare perspektiv på vägledning i relation till migration, som en praktik med potential att stötta migranters medborgarskapande process.

Resultaten visar att utformningen och kombinationen av strukturer för utbildning och migrationspolitik ofta innebär att migranter exkluderas från reella valmöjligheter – val som rör deras liv, framtid och påverkar deras positionering i samhället. Detta får dock en sekundär prioritering i förhållande till den regulativa diskursen som skapats av migrationspolitiska villkor. I linje med tidigare forskning (Hertzberg & Sundelin, 2014; Sultana, 2014) visar analysen att vägledning i relation till migration verkar förskjutas från långsiktiga karriärplaner och ambitioner om social rättvisa och holistiska vägledningsperspektiv. Analysen synliggör ett fokus på anställningsbarhet och snabb integration via arbetsmarknaden och de tillgängliga alternativ som finns i stunden eller inom en snar framtid.

I avhandlingen synliggörs exempelvis att vägledningens funktion, genom sin starka koppling till arbetsmarknadens behov resulterar i att unga migranter styrs in i arbetarklassyrken och tillåter staten att selektera vilka individer som ges möjlighet till fortsatt uppehållstillstånd och medborgarskap (jfr Bergmo-Prvulovic, 2012; Morrice, 2017). Detta sker även i situationer där vägledare strävar efter att utgå från en instruerande diskurs, exempelvis genom ambitioner

att motverka valbegränsningar grundade i kön, social eller kulturell bakgrund. I linje med Bergmo-Prvulovic (2014) indikerar avhandlingen att vägledning kan riskera att bli en disciplinär strategi för selektion och kontroll när den är fokuserad på snabb anställningsbarhet för att undvika utvisning.

Analysen visar att åtgärder för snabb etablering är tveeggade, å ena sidan kan det vara positivt att som nyanländ snabbt etablera sig i samhället via arbetsmarknaden samt att kunna försörja sig och skapa en materiell trygghet och bas. Det kan också utgöra en grund för ökad självkänsla, egenmakt, social tillhörighet och språkkunskaper. Men å andra sidan kan den snabba etableringen och de korta utbildningarna leda till osäkra anställningar, låga löner och en cementering av den sociala ordningen vilket inte bidrar till vare sig delaktighet, trygghet, självförverkligande eller självförtroende, särskilt då alternativet varken upplevs som meningsfullt eller förankrat hos individen.

I avhandlingen synliggörs att migrationspolitiska krav på snabb etablering begränsar vägledarnas professionella handlingsutrymme på sätt som gör att vägledningen tenderar att styra elever mot bristyrken och anställningsbarhet. Genom stark inramning tar vägledarna kontroll över vägledningssamtalet och vad som anses vara ’bra’ yrkes- och karriärval och genom att dela information om dessa. Samtidigt gör vissa elever motstånd genom att ta initiativ till karriärplaner som inte rekommenderas av vägledarna. I dessa fall riskerar vägledningens meningsfullhet att utmanas, genom att elevernas upplevelse av vägledning som en relevant process för att utforska och formulera framtidsval försvagas. När vägledning i hög grad upplevs handla om anpassning till givna alternativ, snarare än om vägledningsprocess och reella valmöjligheter, kan incitamenten att söka och ta till sig vägledning inte tas för givna.

Avhandlingen synliggör hur elever och vägledning påverkas av migrationspolitiska villkor och nyliberala logiker. Detta tar sig uttryck genom anpassning och reducering av karriärplaner till strategier för snabb anställningsbarhet och integration, alternativt tillskrivs migranten ett ensamt ansvar för sin karriärplan och livssituation. Vägledning kan då sägas vara inramad av en nyliberal agenda, vars genomslag konstaterats ha ökat de senaste åren (Bimrose & Brown, 2020). Avhandlingen visar att vägledningen, trots intentioner om inkludering och etablering, under dessa villkor riskerar att oavsiktligt bli delaktig i vad León Rosales och Jonsson (2019) beskriver som subtila former av strukturell rasism och etnisk diskriminering, vilket kan få allvarliga konsekvenser såsom avbrutna studier eller skolbyten (Lindblad, 2016).

Tidigare forskning (Bjuhr, 2019; Fejes m.fl., 2018; Nilsson Folke, 2018; Sharif, 2017; Wedin & Rosén, 2022; Zimmermann, 2022) framhåller att migrantelever ofta har höga ambitioner, vilket exempelvis tar sig uttryck i en orientering mot

akademiska utbildningsvägar och högstatusyrken, såsom läkare eller ingenjör. Analysen framhåller att vägledning i denna kontext därmed kan förstås som en balansakt mellan att bekräfta elevers framtidsambitioner och att förhålla sig till utbildningssystemets exkluderande strukturer. Avhandlingens inledande citat illustrerar detta; en elev som vill bli jurist men saknar behörighet till samhällsprogrammet, har begränsad skolbakgrund från hemlandet och har kommit till Sverige i senare tonåren. På grund av åldersgränsen för att påbörja ett nationellt program väljer eleven i stället ett yrkesprogram trots att detta inte motsvarar det ursprungliga målet.

Vägledare har ofta god kännedom om utbildningssystemets strukturer och antagningsvillkor och kan, utifrån erfarenheter av tidigare elevers utbildningsvägar, förmedla lokalt förankrad kunskap om realistiska utbildningsmöjligheter och övergångar. I artikel II beskriver en vägledare föreställningar om vad som betraktas som rimliga och 'bra' yrkesval, där högstatusutbildningar som läkare eller pilot ofta framstår som osannolika, samtidigt som vägledaren betonar en öppenhet för att ha fel i sin förutsägelse. Samtidigt tyder analysen på att detta innebär att höga ambitioner relativiseras genom hänvisning till sannolikhet, närhet till mål och utbildningssystemets villkor. Sammantaget aktualiserar detta ett centralt dilemma i vägledning: hur höga ambitioner kan bekräftas och tas på allvar, samtidigt som vägledaren synliggör och bidrar till kritisk förståelse av strukturella begränsningar som riskerar att göra vissa utbildnings- och yrkesambitioner svåråtkomliga eller förenade med betydande risker.

I avhandlingen framträder hur ovanstående dilemma inte nödvändigtvis bearbetas i vägledningssamtalen, utan snarare hanteras genom grindvaktande. Avhandlingen synliggör vägledares önskningar om möjligheter för eleverna att uppnå sina utbildningsmål, men när karriärmålen bedöms som otillgängliga används det professionella aktörskapet för att omdefiniera vad som framstår som möjligt och rimligt. Analysen visar att detta sker främst genom stark inramning och klassificering av vägledning, där normativa antaganden om sekvensering och takt bidrar till att styra samtalen mot 'realistiska' val. Genom detta riskerar vägledningen att få en reproduktiv snarare än transformerande funktion, där elever betraktas utifrån etablerade sociala ordningar, exempelvis migranter som lågutbildad arbetskraft. Konsekvensen blir att diskrepansen mellan elevers höga ambitioner och tillgängliga utbildningsvägar inte hanteras som en utmaning att utforska, utan som något som kan justeras genom anpassning av ambitioner. Därmed riskerar elever att exkluderas från vägledning mot högre aspirationer, utforskande av sociala, intellektuella och personliga gränser samt reflektioner kring kritiska perspektiv och social rättvisa. Med andra ord riskerar eleverna att gå miste om stöd i form av vägledning i relation till högre aspirationer och riskfyllda övergångar.

Ett sätt som denna exkludering från vägledning mot högre aspirationer kommer till uttryck i vägledning är genom avrådan, kalibrering av ambitioner och styrning mot vissa utbildningar eller yrken. Detta mönster återfinns både i tidigare forskning (Bjuhr, 2019; Bostad, 2026; Elden & Ramirez, 2026; Fejes m.fl., 2018; Hertzberg, 2025; Kekki, 2022; Otmani m.fl., 2026) och i denna avhandling, där vägledare avråder, försöker sänka eller kalibrera elevernas ambitioner, styr dem mot bristyrken eller begränsar samtalens innehåll kan ses som en del av ett större system format av nyliberala idéer vars mål ofta är att prioritera anställningsbarhet och snabb etablering via arbetsmarknaden. Analysen indikerar att vägledning, utifrån ett sådant perspektiv med fokus på anställningsbarhet och snabb etablering via arbetsmarknaden, kan tolkas som integrerat med det nyliberala systemet.

Samtidigt visar analysen att avrådan, kalibrering och andra former av styrning i vägledning kan förstås utifrån ett alternativt perspektiv, där dessa handlingar inte primärt tolkas som exkluderande utan som uttryck för omsorg om elevernas situation. Ur detta perspektiv innebär kalibrering inte ett avfärdande av ambitioner i sig, utan kan förstås som ett sätt att hantera de risker som uppstår när höga karriärmål formuleras inom strukturellt ogynnsamma villkor. Avrådan kan i detta sammanhang fungera som en strategi för att skydda elever från att investera tid, energi och förhoppningar i utbildningsvägar som riskerar att leda till karriärstagnation snarare än progression. Detta gäller särskilt i situationer där utbildningssystemets krav, tidsbegränsningar och åldersgränser kraftigt begränsar handlingsutrymmet. Ur ett sådant omsorgsperspektiv kan vägledarnas professionella aktörskap också förstås som inriktat mot att värna elevernas existentiella och juridiska villkor, exempelvis rätten att stanna i landet, personlig säkerhet och möjlighet till försörjning, snarare än att enbart främja långsiktiga högre ambitioner. Vidare kan vägledarnas arbete med att synliggöra tidsperspektiv, tillgänglighet och olika utbildningsstegs funktion i karriärplanen bidra till elevers kritiska reflektion kring kortsiktiga och långsiktiga mål. Att betona varje stegs funktion i relation till framtida möjligheter kan därmed ses som ett sätt att hålla karriärplaneringen öppen och möjliggöra omkonstruktion vid förändrade villkor, såsom beviljat uppehållstillstånd eller språklig progression som öppnar för högre studier. Utformning av karriärplaner med hänsyn till framtida rättigheter och osäkra villkor kan i detta avseende rymma en potential att motverka låsningar och därigenom konfrontera ojämlikheter som har samband med migration och utbildningssystemets struktur.

Denna form av omsorg i vägledningen aktualiseras särskilt tydligt i vägledning med höga insatser. Även om den nya gymnasielagen inte längre är aktuell kvarstår villkor som ger upphov till vägledning med höga insatser i och med regeringens förslag om villkorat medborgarskap och medborgarskapsprov. Ett så kallat villkorat medborgarskap är en del av den regulativa diskursen och

signalerar även förväntan om att migranter ska göra sig samhällsnyttiga och bidra (jfr Morrice, 2017); att välja fritt blir inte en självklarhet. Analysen påvisar att urval och krav som baseras på utbildning och etablering på arbetsmarknaden emellertid inte är neutrala, utan riskerar att systematiskt missgynna grupper med kort utbildningsbakgrund eller begränsad läs- och skrivkunnighet. Dessa krav drabbar således inte alla migranter i lika hög grad, utan får särskilda konsekvenser för grupper vars tidigare livsvillkor präglats av ringa tillgång till utbildning. I synnerhet riskerar kvinnor att missgynnas, då könsrelaterade normer och samhälleliga strukturer i vissa delar av världen kan ha begränsat deras tidigare möjligheter till utbildning och arbete.

Etisk stress och emotionell belastning

Genom sammanflätningen med migrationspolitiken formas och domineras vägledningen av denna regulativa diskurs. Det ger upphov till flera former av etisk stress och emotionell belastning som tar sig uttryck i vägledarnas professionella villkor och handlingsutrymme. Dessa frågor diskuteras närmare i det följande.

Med den regulativa diskursen aktualiseras föreställningar om snabb etablering och arbetsmarknadsintegration, vilket för tankarna tillbaka till historiska perspektiv om matchning och vägledaren iklädd en expertroll. Att sträva efter 'rätt person på rätt plats' och stötta elevers förmågor att anpassa sig till föränderliga situationer och avancera inom hierarkier (Cohen-Scali m.fl., 2018). Detta står i kontrast till de moderna idéernas utveckling och perspektiv om individers möjligheter att genom inflytande över sina framtidsval också ges möjlighet att styra sin framtid (Sundelin & Hertzberg 2022). Utvecklingen av vägledningen har även medfört att den instruerande diskursen är grundad i karriärteorier, vägledningsmetoder och modeller samt samtalsmetodik snarare än i specifik expertis inom olika yrken, branscher och arbetsmarknad, som dessutom knappt är möjliga att överblicka längre då de genomgår ständiga förändringar, inte minst till följd av teknologisk utveckling. Analysen synliggör att förutsättningarna för vägledare att inta en expertroll därmed är mer utmanande än under den tid då matchningsteorierna utvecklades. Detta kan bidra till etisk stress och osäkerhet kring vägledarrollen och dess teoretiska förankring, då elevernas behov i vägledningen i hög grad formas av strukturella och migrationspolitiska villkor och sträcker sig bortom det som karaktäriserar dagens vägledning.

Avhandlingen visar tydligt att vägledning blir ett verktyg som omsätter migrationspolitiska intentioner. Samtidigt synliggörs hur vägledarna i stor utsträckning saknar tillräckligt stöd från såväl myndigheter som arbetsgivare i detta arbete. En konsekvens är att vägledarna lämnas att själva tolka, översätta och implementera migrationspolitiska åtgärder, såsom exempelvis tillämpningen

av den nya gymnasielagen. Analysen visar att detta kan förstås som en avsaknad av ett fungerande officiellt rekontextualiseringsfält, där migrationspolitiska intentioner och regelverk annars skulle kunna bearbetas, konkretiseras och förmedlas till vägledarpraktiken genom tydliga riktlinjer, gemensamma tolkningar och organisatoriskt stöd. När ett sådant fält är svagt eller saknas förskjuts ansvaret för rekontextualisering till den enskilda vägledaren, vilket innebär att axla en roll som både policytolkare och implementerare. Detta ansvarsskifte innebär även att vägledarna behöver hantera arbetsuppgifter som ligger utanför både deras professionsutbildning och etablerade uppdrag. I vägledarnas grundutbildning ingår exempelvis varken inslag om att förmedla besked om sannolik deportation eller att utforma stöd i samband med sådana besked. Inte heller omfattar vägledarutbildningen utveckling av kompetens för att göra prognostiska bedömningar av elevers sannolikheter att lyckas med olika karriäralternativ och därigenom bedöma potentiella möjligheter till etablering eller risker för deportation. Vägledarna lämnas att själva avgöra hur dessa uppgifter ska förstås och hanteras. Avsaknaden av ett officiellt rekontextualiseringsfält bidrar därmed till etisk stress då vägledarna åtar sig att omsätta migrationspolitik i sitt arbete utan tydliga mandat, stödstrukturer eller institutionell arbetsledning för hur uppdraget ska utövas.

I vägledning med höga insatser skapas en etisk stress som följer av att elevers framgång i asylsökande och i förlängningen deras möjlighet att stanna i landet kan påverkas av vägledarens arbete. I artikel I skildras situationer där elever inte fullt ut inser allvaret i sin situation, vilket väcker dilemman kring vägledares ansvar och professionalitet. Dessa dilemman kan exempelvis handla om när stöd till väl underbyggda karriärval övergår i försök att skydda eleven från potentiellt livsavgörande risker. Vägledarna beskriver ett yrkesutövande där det saknas utrymme för misstag, osäkerhet eller ’en dålig dag’, eftersom vägledningens konsekvenser i dessa sammanhang kan vara både juridiskt och existentiellt avgörande för eleven. I analysen framkommer att den här typen av etisk stress främst är kopplad till upplevelsen av att den egna yrkesprestationen kan innebära en oproportionerligt hög betydelse i relation till riskfyllda övergångar.

När vägledning sker under tidspress begränsas möjligheterna att etablera vägledningsprocesser över tid. Avhandlingen belyser situationer där det saknas utrymme att möta alla elever i den omfattning som bedöms nödvändig, eller att följa upp vägledningen på ett sätt som möjliggör fördjupning, reflektion och omprövning. Vidare kan vägledning, i och med den regulativa diskursen, tendera att orienteras mot det som framstår som tillgängligt eller möjligt inom en snäv logik av anställningsbarhet och snabb etablering. Analysen visar att detta sammantaget skapar en form av etisk stress som inte enbart är kopplad till tidsåtgång och arbetsintensitet, utan till upplevelsen av att sakna förutsättningar att utöva vägledning i linje med den instruerande diskursen och professionella

ideal om process, kontinuitet och individorientering. Den etiska stressen relaterar även till osäkerhet gällande vägledningens mening och legitimitet när elevernas reella valmöjligheter är kraftigt begränsade. I dessa sammanhang förskjuts vägledningens fokus successivt i riktning mot vad som bedöms genomförbart inom givna tidsramar.

Tillsammans bidrar dessa etiska stressorer till känslor som i stor utsträckning individualiseras. Med andra ord lämnas vägledarna ofta att hantera dessa känslor på egen hand, vilket enligt Kekki (2025b) får konsekvenser för kvaliteten på såväl vägledning som integrationsstruktur. Analysen visar att vägledningens sammanflätning med migrationspolitik således skapar förutsättningar för en sammanvävd professionell, etisk och emotionell belastning hos vägledare. Den etiska stress som uppstår kan med andra ord inte förstås som isolerad till enskilda situationer eller individer, utan som en systemiskt producerad konsekvens av ansvarsförskjutning, otydliga ramar och vägledning med höga insatser.

Struktur, organisation och villkorade övergångar

Språkintroduktionsprogrammet kan å ena sidan utgöra en viktig ingång till utbildningssystemet, men å andra sidan kan dess temporära och osäkra karaktär skapa begränsningar av elevernas handlingsutrymme genom faktorer som åldersgränser, låg betygskonkurrenskraft och begränsad tillgång till programintegrerade studier. Tidigare forskning visar att dessa begränsningar inte bara påverkar elevernas utbildningsvägar, utan också deras självbild, sociala tillhörighet och samhällsställning (Nilsson Folke, 2018; Sharif, 2017). Analysen synliggör att rådande villkor och förutsättningar påverkar såväl elevernas som vägledarnas handlingsutrymme och är avgörande för både innehåll, struktur och riktning för både karriärplaner och vägledning.

Avhandlingen visar tydligt att möjligheten för migranter att utforma och förverkliga karriärdrömmar inte är självklar, utan påverkas av strukturella villkor och starka incitament att göra strategiska val i linje med arbetsmarknadens behov, eftersom alternativet kan innebära risk för social exkludering eller i vissa fall utvisning. Dessa incitament uppstår inte enbart genom lagstiftningen i sig, utan genom hur migrations- och utbildningspolitiska strukturer samverkar och rekontextualiseras i det officiella rekontextualiseringsfältet och därmed får konkret uttryck i lokala övergångsstrukturer och vägledning, eller genom att denna rekontextualisering uteblir och i stället måste hanteras av vägledaren.

Struktur

En strukturell dimension är språkintroduktionsprogrammets tidsmässiga ramar och funktion som transferutbildning. Även om programmet formellt omfattar ett

åldersspann mellan 16 och 19 år, innebär elevernas inträde vid olika tidpunkter att många har en begränsad tid till sitt förfogande. Detta medför att elever på språkintroduktionsprogrammet ofta behöver fatta avgörande beslut om sin framtid inom snäva tidshorisonter.

Avhandlingen visar att kombinationen av ålder och migrationstidpunkt kan medföra att elever inte hinner bli behöriga, eller endast gör sig behöriga till yrkesprogram, vilket utestänger andra utbildningsalternativ på gymnasiet. Analysen lyfter fram att detta kan förstås som en konsekvens av utbildningssystemets sekvensering och sekvenseringsregler, där progression är organiserad utifrån en åldersbunden och tidsmässigt snäv ordning. När elever anländer sent i denna sekvens minskar deras möjligheter att uppfylla de behörighetskrav som krävs för att komma vidare inom utbildningssystemet, oavsett ambitioner eller tidigare erfarenheter. Vilka utbildningar som blir tillgängliga beror dessutom på det lokala utbudet samt betygskonkurrens som riskerar att ytterligare avgränsa utbudet av utbildningsval. I dessa situationer reduceras övergången ofta till ett icke-val, där yrkesprogram, ofta kopplade till arbetarklassyrken och arbetsmarknadens kortsiktiga behov, framstår som den enda möjliga vägen vidare.

Temat betyg och betygskonkurrenskraft berörs i avhandlingen och visar att betyg är mer än bara ett mått på elevens prestation och kunskapsnivå. Ett av betygens huvudsakliga funktion är selektion, dvs att utgöra grund för urval till utbildningar. Betygen avgör således vilka valalternativ som är tillgängliga och därigenom också vilka positioneringar som blir möjliga i samhället och socialt. Avhandlingen synliggör hur betygens funktion ställs på sin spets då de även kan utgöra grund för deportation alternativt möjliggöra fortsatta studier och därigenom etablering på arbetsmarknaden och uppehållstillstånd. I avhandlingen framkommer även hur vägledare använder sin kunskap om utbildningssystemet för att vägleda elever i relation till betygens betydelse för behörighet och övergångar, vilket kan påverka eleverna i deras beslut. Vidare visar avhandlingen att organiseringen av språkintroduktionsprogrammet är avgörande för elevernas förutsättningar att uppnå godkänt betyg samt öka sin betygskonkurrenskraft. Avhandlingen visar också att eleverna har en meritokratisk utgångspunkt och tar på sig ansvaret för situationen. Samtidigt visar analysen att flera strukturella hinder förbises som begränsad undervisningstid, få eller inga programintegrerade studieplatser samt utmaningen att läsa i kapp det sekvenserade utbildningsinnehållet. Detta ska dessutom ske inom ett nytt utbildningssystem, på kort tid på grund av åldersgränsen och dessutom på ett nytt språk.

I analysen framkommer att utbildningssystemets strukturella villkor, såsom åldersgränser, behörighet och urval, bidrar till att forma icke-val för migranter och därigenom begränsa möjligheter till såväl individuell utveckling, social

inkludering som politiskt deltagande. Exempelvis kan strukturer som de högre behörighetskraven till högskoleförberedande program, i kombination med att migranter ofta har kortare tid på sig att uppnå behörighet, betyda att migranter exkluderas från utbildningsvägar inriktade mot högre studier och tillgång till pedagogiska rättigheter.

Organisation

Organiseringen av språkintroduktionsprogrammet varierar till följd av avsaknad av nationella strukturer. Detta innebär att eleverna på programmet ges olika förutsättningar för progression och utbildningschanser, baserade på lokala villkor och förutsättningar att organisera utbildningen. Avhandlingen visar att eleverna på språkintroduktionsprogrammet är beroende av både nationella utbildningsstrukturer samt lokala utbildningsförutsättningar för att ta sig vidare.

Avhandlingen visar att utbildningen på språkintroduktionsprogrammet karaktäriseras av flexibilitet i relation till utbildningsinnehåll, tidsramar, studietakt och elevunderlag. Flexibiliteten möjliggör individanpassning av utbildningen. Organiseringen av utbildningen på språkintroduktions-programmet har således potential att utgöra såväl möjligheter som hinder för elevernas progression. Den organisatoriska flexibiliteten kan skapa utrymme för både snabbare och långsammare progression. I analysen framkommer att båda dessa utfall kan vara positiva, i meningen att studietakten anpassas efter elevens kapacitet och faktiska förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. En ökad progressionstakt, genom exempelvis dubbla kurser i behörighetsgivande ämnen kan innebära snabbare möjligheter till övergångar. En långsammare progression kan utgöra en medveten och pedagogiskt motiverad anpassning i syfte att möjliggöra ett hållbart lärande och ökade chanser att nå godkända studieresultat. Dessa möjligheter kan även innebära fler valmöjligheter i övergången från språkintroduktionsprogrammet genom mer konkurrenskraftiga betyg. Dock kan språkintroduktionsprogrammets flexibla förhållningssätt till sekvensering innebära att elever blir behöriga vid en tidpunkt då övergång till nationella program inte är möjligt på grund av dess läsårstider. Samtidigt innebär flexibiliteten även ett utrymme där organisatoriska tillkortakommanden kan få konsekvenser för elevernas progression. I dessa fall sänks studietakten inte utifrån elevens kapacitet eller utbildningsbehov, utan till följd av begränsade resurser och lokala organisatoriska villkor, exempelvis genom håltimmar i schemat eller avsaknad av möjligheter att läsa dubbla kurser. Att språkintroduktionsprogrammet saknar en standardiserad tidslinje för utbildningsinnehållet framstår i vissa fall som otydligt för eleverna, detta skapar ovisshet kring hur lång tid deras (transfer)utbildning kommer kräva, vilket kan medföra känslor av att tillvaron på programmet är slöseri med deras tid.

Avhandlingen visar att vägledning kan karaktäriseras av både stark och svag klassificering. Vid stark klassificering är vägledningens innebörd och professionella gränser tydliga för såväl elev som organisation, vilket kan bidra till ett stabilt och sammanhållet professionellt aktörskap för vägledaren. Samtidigt riskerar en stark klassificering att begränsa anpassningsförmågan i sammanhang präglade av förändring, såsom språkintroduktionsprogrammet, där elevunderlag och organisatoriska villkor ofta varierar. Vid svag klassificering är de professionella ramarna mer förhandlingsbara, vilket innebär att vägledning i högre grad behöver positioneras och definieras. Denna svaga klassificering kan samtidigt skapa ökad flexibilitet och möjligheter till anpassning vid förändring samt utrymme för implementering av ny forskning. En svag klassificering kan därmed öppna för att utveckla vägledningens potential att bidra till exempelvis social rättvisa, bland annat genom kritiska perspektiv eller arbete på kollektiv nivå så som att skriva insändare, möta politiker med mera (se till exempel Hooley m.fl., 2021). Stark och svag klassificering bör dock inte förstås i termer av bättre eller sämre, utan snarare som analytiska verktyg för att synliggöra vilka möjligheter och begränsningar som följer av hur vägledning organiseras och relateras till övrig verksamhet. Avhandlingen synliggör att vägledningens organisatoriska klassificering därmed inte bara formar det professionella arbetet, utan också det stöd elever faktiskt får i riskfyllda övergångar.

Analysen synliggör att språkintroduktionsprogrammets och de övriga introduktionsprogrammens flexibilitet står i kontrast till annan utbildning inom svensk skola som ofta är starkt sekvenserad. Den starka sekvenseringen synliggörs och utmanas, särskilt vid migration, då eleverna inte följt skolgången från start. Språkintroduktionsprogrammet är, till skillnad från de nationella programmens starka klassificering mellan olika program och ämnen, svagt klassificerat. Samtidigt är det starkt avgränsat från de nationella programmen. Programinriktat individuellt val är det introduktionsprogram som överbryggar och kan uppluckra sekvenseringsreglerna och avgränsningen gentemot de nationella programmen. Avhandlingen visar dock att tillgången till dessa programintegrerade platser på nationella program som regel är kraftigt begränsade av ekonomiska skäl och att de tillgängliga platserna oftast fylls av behöriga sökande. Bristande möjligheter att läsa integrerat kan också innebära lägre chanser till fler svenska vänner vilket efterfrågas både socialt och för att träna svenska autentiskt.

Ett avhandlingsresultat är att sättet som organisatoriska villkor utformas och synliggörs på är avgörande för att undvika att konsekvenserna av strukturella begränsningar individualiseras. Exempelvis kan det gälla vilket utbildningsutbud som erbjuds eleverna, förekomsten av möjligheter att läsa dubbla kurser i behörighetsgivande ämnen eller begränsningar i form av håltimmar som inte fyller pedagogiska syften. Avhandlingen visar att detta bland annat handlar om

hur kommunala budgetramar begränsar eller möjliggör tillgång till program-integrerade platser samt vilket utbildningsutbud som finns för elever med låg betygskonkurrenskraft. Detta blir särskilt viktigt med tanke på att begränsningar i dessa avseenden har en potentiellt ärrande effekt (Jakobsen, 2023) och att elevernas självbild (Nilsson Folke, 2018) står på spel. Avhandlingen synliggör att organisatoriska erkännanden och ansvarstaganden med fördel kan sträcka sig över och efter övergången. Avhandlingen framhåller vikten av stöd i övergångar, särskilt genom att erkänna elevers karriärmål och motiv för övergång till yrkesprogram. Vidare indikerar analysen att institutionella förväntningar eller normativa antaganden, som exempelvis yrkesprogram som slutmål snarare än delmål, riskerar att stänga vägar till fortsatt stöd och vägledning mot högre ambitioner.

Analysen synliggör att språkintroduktionsprogrammets svaga klassificering, präglad av flexibilitet, står i kontrast till såväl gymnasieskolans nationella program som komvux, som är starkt klassificerade. Det flexibla upplägget på språkintroduktionsprogrammet kan även riskera att bidra till de rädslor och den ambivalens inför övergångar som beskrivs av såväl elever som skolpersonal, gällande ökat eget ansvar och självstudier i kombination med snävare tidsramar och högre takt i sekvenseringen på komvux. Sammantaget synliggör detta begränsningar i språkintroduktionsprogrammets förberedande funktion inför övergångar.

I avhandlingen framkommer att otillräckliga resurser i arbetet med migranter kan bidra till exkluderande konsekvenser för eleverna, både gällande den direkta tillgången till vägledning och i form av kommunala resurser, organisatoriska begränsningar, myndighetsstöd. För att säkerställa tillräcklig tillgång till ordinarie vägledning utifrån den instruerande diskursen, som har potential att bidra till social rättvisa (jfr Hertzberg & Sundelin, 2014; Sultana, 2014), krävs organisatoriska förutsättningar som möjliggör detta arbete. Analysen indikerar att det utan sådana förutsättningar blir svårt att konfrontera de subtila och icke-avsiktliga uttryck för strukturell rasism och etnisk diskriminering som León Rosales och Jonsson (2019) beskriver.

Ovannämnda organisatoriska förutsättningar, för både språkintroduktions-programmet och vägledningen där, blev utmanade i samband med det kraftigt ökade elevunderlaget under flyktingmottagandet runt 2015. Detta gällde särskilt i relation till resurser och i realiteten innebar det begränsningar i den lokala förmågan att erbjuda utbildning som på kort tid skulle göra det möjligt för eleverna att uppfylla villkoren för att komma vidare. Resultaten från avhandlingen visar att kommunerna, det vill säga rekontextualiseringsfältets agenter, inte var förberedda på dessa snabba förändringar, varken organisatoriskt eller i relation till migrationspolitiska villkor som den nya

gymnasielagen. Rekontextualiseringsarbetet präglades därmed av tidsbrist och osäkerhet, vilket innebar att prioriteringar och realisering av policyinnehållet under dessa förutsättningar varierade beroende på lokala organisatoriska och resursmässiga förutsättningar. Den kraftiga förändringen i elevunderlaget ledde i vissa fall till att eleverna inte hade tillgång till vägledning. Beredskapen hos myndigheter som Migrationsverket framstod inte heller som tillräcklig gällande tillhandahållande av underlag och information för implementering av den nya gymnasielagen, vilket ytterligare ökade utmaningarna för de lokala aktörerna att rekontextualisera utbildnings- och vägledningsuppdraget. Avhandlingen visar att elevernas tidspress samtidigt blir vägledarnas tidspress, genom att vägledare får kortare tid på sig för sitt yrkesutövande, etablera en vägledningsprocess och utgöra ett stöd för migranter. Särskilt kritisk blir bristen på tid för att hantera övergången till komvux vars utbildningsutbud tillkännages först i samband med ansökningsperioden. Generellt kan ont om tid innebära att vägledare inte hinner träffa alla elever överhuvudtaget eller i den omfattning vägledare bedömer hade behövts. Detta ställdes på sin spets i och med det ökade elevunderlaget runt 2015.

Tidsbristen synliggör även vikten av organisatorisk beredskap för förändringar samt tid för anpassning till nya förutsättningar. Detta är särskilt viktigt eftersom språkintroduktionsprogrammet är en transferutbildning, där eleverna förväntas ta sig vidare inom en begränsad tidsram. I avhandlingen framkommer exempel på så kallade akutlösningar under en tidsperiod på ett och ett halvt år där vägledning under starkt förändrade förutsättningar inte kunnat erbjudas. Å ena sidan är ett och ett halvt år kort tid att anpassa en verksamhet till en stor förändring, såsom det kraftigt ökade elevunderlaget i samband med flyktingmottagandet 2015–2016. Å andra sidan är ett och ett halvt år ibland längre tid än vissa elever befinner sig på språkintroduktionsprogrammet. Analysen visar att en så lång period utan vägledning, liksom andra brister i organiseringen av den pedagogiska verksamheten, är oacceptabel ur detta perspektiv och i relation till läroplan och skollag. Dessa organisatoriska brister kan innebära att elever på språkintroduktionsprogrammet inte får den utbildning de har rätt till och medföra risk för att skolgången fördröjs ett eller flera år. Detta är särskilt allvarligt i relation till migrationspolitiska regelverk så som den nya gymnasielagen där tillgången till och kvaliteten på utbildning och vägledning i dessa fall kan vara avgörande för möjligheterna att stanna i landet.

Perspektiv på unga migranters karriärplaner

Denna avhandling visar att unga migranters karriärplaner formas i ett komplext samspel mellan tidigare erfarenheter, utbildningssystemets strukturer, lokal organisering och vägledningens utformning. Karriärplanen är både ett uttryck för individuella ambitioner och ett resultat av förhandlingar med omgivande villkor, förhandlingar som alla elever gör, men under olika förutsättningar. Genom att

hålla fast vid sina mål, omformulera dem eller välja strategiskt utifrån tillgängliga alternativ, (re)konstruerar eleverna sina framtidsval i relation till både möjligheter och begränsningar. I detta arbete framträder motstånd och anpassning som centrala strategier, som ibland är parallella och ibland motstridiga, där eleverna försöker skapa handlingsutrymme inom snäva ramar.

Elevers karriärval under migrationspolitiska villkor

Avhandlingen belyser migranters grundläggande behov av att förvärva baskunskaper om skolsystemet, arbetsmarknaden, och erhålla annan lokal och nationell information relevant för konstruktion av karriärplaner. Det krävs både överblick och reflektion över vad denna information betyder för migranten personligt, socialt och intellektuellt för att få en kritisk förståelse och självförtroende att agera. Sådan översikt av information och baskunskaper bidrar vägledare och annan skolpersonal med samt stöd i bearbetningen av innebörden. Samtidigt visar avhandlingen att migranters karriärplanering också formas av migrationsspecifika villkor som sträcker sig bortom vad vägledning traditionellt fokuserar på. Analysen belyser att dessa villkor kan vara avgörande för konstruktionen av karriärplaner och skapa ytterligare behov av stöd och bearbetning, exempelvis i relation till säkerhet, separation från familj, boendesituation och uppehållstillstånd. Migrationsspecifika villkor tenderar emellertid att klassas som privata angelägenheter eller som en fråga för andra institutioner, såsom Migrationsverket, snarare än som en del av migrantens karriärutveckling. De riskerar därför att förbises i vägledning.

I avhandlingen framträder hur sammanflätningen mellan migrationspolitik och utbildning påverkar elevers karriärplanering och utbildningsval genom osäkra och ibland snabbt föränderliga villkor. Elevernas handlingsutrymme präglas därmed av behovet att kontinuerligt förhålla sig till yttre krav och risker som ligger utanför utbildningssystemets kontroll, såsom villkor för uppehållstillstånd, potentiell utvisning eller myndighetsinitierad geografisk förflyttning. I dessa sammanhang tenderar karriärplaner ofta att bli instrumentella och anpassade till tillgängliga alternativ. Ur detta perspektiv riskerar karriärplanering och vägledning att bli och upplevas som mindre utforskande, särskilt då valmöjligheterna är begränsade.

I tidigare forskning (Allsopp m.fl., 2014; Masoud m.fl., 2019; Sharif, 2017) synliggörs att unga migranter ofta har kortare tid på sig att uppnå gymnasiebehörighet till följd av åldersgränsen och upplever press till anpassning för att integreras och hålla jämna steg med jämnåriga elever. Fördröjningar som ligger utanför elevernas kontroll, så som månader och ibland år på flykt, skolbyten inom Sverige och skolors bristande överlämningsrutiner (Skolinspektionen, 2019; Skolverket, 2018) och framstår i avhandlingen som

problematiska ur ett rättviseperspektiv i kombination med den svenska åldersgränsen för att påbörja ett nationellt gymnasieprogram. Analysen synliggör konsekvensen att ungdomar med migrationsbakgrund riskerar att gå miste om ett bredare utbildningsutbud samt ungdoms- och studentliv på gymnasiet till följd av sekvensering, sekvenseringsregler och omständigheter som de inte kunnat påverka eller ta ansvar för.

I linje med tidigare forskning (Hedegaard, 2019), indikerar avhandlingen att ett meritokratiskt perspektiv skulle kunna skapa hopp genom tron på ett rättvist utbildningssystem där ansvar och hårt arbete lönar sig. I denna mening kan meritokratin fungera som en tolkningsram som gör det möjligt och motiverar elever att engagera sig i utbildningsystemet samt acceptera tillgängliga utbildningsvägar. Avhandlingen synliggör dock att elevers möjligheter att påverka den sociala ordningen och sin positionering i samhället begränsas då utbildningsalternativ accepteras i avsaknad av reella valmöjligheter. Analysen synliggör att den pedagogiska rättigheten politiskt deltagande inte realiseras under dessa förutsättningar. Acceptansen av tillgängliga utbildningsalternativ blir också en acceptans av den positionering som utbildningssystemet och migrationspolitiken tillskriver eleven. Ur ett elevperspektiv kan denna anpassning förstås som rationell, exempelvis kan möjligheten till uppehållstillstånd och medborgarskap förutsätta att elever fokuserar på anställningsbarhet och accepterar tillgängliga alternativ, vilket riskerar att förskjuta fokus från social rättvisa till meritokrati.

Avhandlingen visar att acceptans av tillgängliga alternativ även skulle kunna belönas i form av pedagogiska rättigheter som individuell utveckling och social inkludering i samband med att eleverna träder in i nya utbildningsmiljöer och eventuella yrkesgemenskaper. Analysen indikerar att de tillgängliga alternativen således har potential att bidra positivt och därigenom också stärka det meritokratiska perspektivet. Det finns dock även potentiellt negativa konsekvenser då strukturella hinder och begränsningar att göra välgrundade val som är förankrade i personliga värderingar och ambitioner förbises. I och med detta uppstår en risk för att intresset och nöjdheten med det accepterade tillgängliga alternativet succesivt minskar, vilket i sin tur kan bidra till sjunkande studiemotivation, vantrivsel, studieavbrott eller senare upplevelser av missnöjdhet i arbetslivet.

Anpassning och motstånd kan förekomma parallellt i elevernas sätt att hantera utbildningssystemets krav och vägledningens utformning. I vissa fall kan anpassning till strukturella villkor, exempelvis att välja ett yrkesprogram för att uppnå gymnasiekompetens, universitetsbehörighet eller undvika arbetslöshet, samtidigt vara ett uttryck för motstånd mot att reduceras till marginalisering. I avhandlingen framkommer att elever ibland väljer strategiskt för att uppfylla den

nya gymnasielagens krav, men att detta val också kan rymma en önskan om att få stanna kvar i landet och påverka sin framtid. Det är ett exempel på hur motstånd kan ta formen av anpassning, där eleverna agerar inom snäva ramar men med målet att skapa ett framtida handlingsutrymme. I avhandlingen beskriver elever på språkintroduktionsprogrammet hur de använder yrkesprogram i sina karriärplaner som linjär väg till universitetsstudier. Analysen pekar på att detta utgör exempel på kreativa och kritiska förhållningssätt till exkluderande strukturer som kan utgöra en god start för ökad social rättvisa men som också bör erkännas vara i behov av ökade resurser för att ha betydande effekt ur ett strukturellt och organisatoriskt perspektiv.

Tjugoårsgränsen för att påbörja ett nationellt gymnasieprogram gör att många elever ställs inför valet att övergå till komvux. Såväl elever som personal uttrycker i många fall osäkerhet om elevernas förutsättningar att lyckas med sådana studier. Att många elever trots denna osäkerhet väljer att gå vidare till vuxenstudier kan ha flera skäl. Ett skäl kan vara att de inte delar skolpersonalens tveksamhet. Ett annat skäl kan vara brist på alternativ, eftersom arbetslösheten är hög bland personer med kort utbildningsbakgrund och utomeuropeiskt ursprung, samt en vilja att följa normen om fortsatta studier och lämna det mellanrum som språkintroduktionsprogrammen kan upplevas som. Därtill finns ofta starka förväntningar från sig själva och hemifrån att fullfölja gymnasiestudier och gå vidare till högre utbildning.

Ambitioner, aspirationer och att få använda sin fulla potential

Att antas till önskad gymnasieutbildning kan öka känslan av social tillhörighet samt öka självförtroendet att agera och därmed stärka den egna utvecklingen. Även tidigare erfarenheter av utbildning eller arbete kan utgöra en källa till självförtroende att agera genom upplevd tillhörighet i professionell gemenskap som är möjliga att överföra mellan olika kontexter, som vid migration. Analysen synliggör att självförtroende att agera i enlighet med tidigare formulerad karriärplan kan vara baserad på och samtidigt utgöra en källa till social, intellektuell, kulturell och personlig inkludering samtidigt som migranten är autonom. Det är dock viktigt att beakta att det krävs kritisk reflektion för att inte förbise att samma karriärplan kan ha skilda innebörder i olika sammanhang.

Elevers prestationer och progression i det svenska skolsystemet behöver förstås i relation till hur bedömning och erkännande organiseras, snarare än som direkta uttryck för intellektuell kapacitet, då tidigare akademiska resurser ofta osynliggörs när bedömning främst villkoras av språklig färdighet (Bomström Aho, 2018). Avhandlingen visar att elever på språkintroduktionsprogrammet förhåller sig på olika sätt till begränsade valmöjligheter och situationer av icke-val, ofta till följd av att de inte kan konkurrera om utbildningsplatser på

grund av låga betyg. Ur ett elevperspektiv kan dessa förhållningssätt förstås i relation till den pedagogiska rättigheten individuell utveckling, som innebär rätten till kritisk förståelse och till att erfara gränser som spänningspunkter mellan det förflutna och möjliga framtider.

I vissa elevers karriärplaner framträder strategier där framtiden inte binds till specifika utbildningar eller yrken, utan till bredare aspirationer för liv, tillvaro och möjligheter att utvecklas över tid. Analysen visar att dessa strategier präglas av tilltro till den egna handlingsförmågan och en beredskap att agera när möjligheter uppstår. På så sätt kan de fungera som ett sätt att upprätthålla självförtroende och upplevelse av utveckling trots begränsade valmöjligheter. Med denna strategi undviks även karriärstagnation genom att tillskriva tillgängliga alternativ mening. I termer av individuell utveckling bidrar denna strategi med såväl självförtroende som utrymme att agera oberoende av mängd och variation av valalternativ. När elever omförhandlar vad som tillskrivs värde i en karriärplan och riktar fokus mot livsaspirationer snarare än specifika mål, kan detta bidra till att bevara upplevelsen av handlingsutrymme under strukturellt begränsade villkor. Samtidigt indikerar analysen att en sådan orientering riskerar att osynliggöra sociala och intellektuella gränser som möjliga att utmana, vilket i sin tur innebär att den pedagogiska rättigheten individuell utveckling inte realiseras. Med andra ord går den pedagogiska rättigheten individuell utveckling förlorad när tillgång till kunskap nekas och sociala, intellektuella och personliga gränser framstår som fasta snarare än möjliga att överskrida, och när karriärvalets betydelse reduceras till anpassning till tillgängliga alternativ.

Avhandlingen indikerar att när den pedagogiska rättigheten individuell utveckling inte realiseras inom utbildningssystemet riskerar utbildning att förlora sin meningsfullhet för eleverna. I situationer där utbildningsalternativen framstår som begränsade och där möjligheten att utvecklas bortom givna positioneringar uteblir, kan detta över tid leda till misstro mot utbildning som arena för framtida möjligheter och till ett tillbakadragande från utbildningssystemet. Att avstå fortsatt (oönskad) utbildning kan därför tolkas som ett uttryck för att återta kontroll över både den egna situationen och narrativet om det egna livet. Samtidigt kan detta avstående från utbildning också förstås som ett försök att söka individuell utveckling i andra sammanhang, när utbildningssystemet inte förmår erbjuda tillgång till kunskap och de förutsättningar som krävs för att sociala, intellektuella och personliga gränser upplevs möjliga att överskrida. Avståendet blir därmed inte en brist på ambition, utan en konsekvens av att pedagogiska rättigheter inte erbjuds inom ramen för de tillgängliga utbildningsalternativen.

Individuell utveckling som pedagogisk rättighet förutsätter förmåga till kritisk förståelse, rätten till de medel som gör det möjligt att tolka, ifrågasätta och

överskrida sociala, intellektuella och personliga gränser. Tidigare forskning visar att en sådan kritisk förståelse inte bör förstås som en individuell egenskap, utan som en förmåga som kan utvecklas och stöttas (Hooley m.fl., 2021). Utifrån avhandlingsresultaten skulle detta kunna innebära att elevers tillgång till individuell utveckling relateras till möjligheten att få stöd i att synliggöra, förstå och kritiskt granska strukturella villkor, normativa antaganden och maktrelationer som formar deras karriärval. I analysen synliggörs att vägledning kan bidra till att elever får tillgång till den pedagogiska rättigheten individuell utveckling, genom att stödja elever i utvecklingen av kritisk förmåga och att tillgå 'hela bilden' av situationen snarare än att enbart orienteras mot individuell anpassning till givna alternativ. När vägledning bidrar till kritisk förståelse kan den öppna för elevernas individuella utveckling även under strukturellt begränsade villkor; när denna dimension saknas riskerar elever däremot att förbli begränsade till strategier för anpassning, snarare än att ges möjlighet att utveckla förståelse av och arbeta mot alternativa framtider.

Att höra till

Under vissa förutsättningar kan det vara omöjligt att på kort tid göra sig behörig till gymnasiet. Trots det visar avhandlingen att eleverna ändå kan uppleva det som ett misslyckande att inte komma vidare. Analysen indikerar att känslan av att hindras i sin progression kan resultera i att unga migranter nedprioriterar fortsatt introduktionsutbildning, särskilt om behörighetskraven betraktas som ouppnåeliga inom åldersgränsen.

Inkludering beskrivs ofta som positivt men avhandlingsresultaten visar att inkludering i ett utbildningssammanhang som inte upplevs meningsfullt eller önskvärt kan innebära en grogrund för negativa känslor som maktlöshet. De negativa känslorna beskrivs dock inte som grundade i missnöje med eller vantrivsel på språkintroduktionsprogrammet, utan främst gällande förhållandet att vara obehörig till nationella gymnasieprogram, vilket är synligt genom att gå på ett introduktionsprogram. Hur väl övergången stämmer överens med karriärmål, värderingar och önskningar för framtiden kan framstå som sekundära i relation till möjligheten att överhuvudtaget ta sig vidare, särskilt sett ur ett socialt perspektiv och genom en längtan efter att bli 'den där' som uppnått behörighet.

Önskan om att få fler svenska vänner skildras i avhandlingen och kan förstås som en form av social motivation till övergångar från språkintroduktionsprogrammet och kan relateras till grundläggande behov av tillhörighet och erkännande. Analysen synliggör att strävan efter svenska vänner kan förstås som ett uttryck för en önskan om att få tillträde till den pedagogiska rättigheten social inkludering och en gemenskap där inkludering fungerar som en förutsättning för

ett fullvärdigt deltagande i det sociala livet. Denna typ av social inkludering kan i sig bidra till att förstärka positiva känslor kring övergången, även i situationer där den fortsatta utbildningsvägen är svagt förankrad i individens långsiktiga karriärmål, värderingar eller framtidsönskningar.

Tidigare forskning (Dahlstedt, 2009; Dahlstedt & Fejes, 2021) synliggör perspektiv där medborgarskap kan ses som något som utövas, praktiseras och blir till. Därigenom möjliggörs också ett synliggörande av vilken typ av medborgare som blir möjliga att skapa. Ett sådant perspektiv kan exemplifieras genom unga migranters möjligheter att delta i en process som formar deras medborgarskap genom karriärval och positioneringar i samhället och socialt. Avhandlingen indikerar att välgrundade karriärbeslut såväl kan stärka samhällsengagemang som integration genom att kunna påverka var en hamnar i samhället. Vidare grundar sig förutsättningar för en ökad känsla av delaktighet och möjligheten att vara med och påverka samhället genom egenmakt och förmågan att påverka sitt eget handlingsutrymme och liv. Analysen visar att innehållet, (re)konstruktionen och den tillskrivna innebörden av karriärplanen således kan tolkas som en del av elevers pågående medborgarskapande. Samtidigt innebär detta att de migrationspolitiska krav och villkor som knyts till utbildning och arbete inte enbart påverkar elevers karriärplaner, utan också formar villkoren för social inkludering och hur medborgarskapande blir möjligt att förverkliga. I situationer med villkorat medborgarskap framstår medborgarskapet i högre grad som något som är och som elever förväntas anpassa sig till genom sina karriärval. På så vis skapas ett begränsat utrymme för medborgarskapande, sätt att höra till, delta och positionera sig i samhället.

Medskapande av samhället

Utbildning används ofta som strategi för integration samt positionering i samhället och socialt (Ennerberg, 2021; Nilsson Folke, 2018; Sharif, 2017). Elever med migrationsbakgrund skildras ofta som ambitiösa (Bjuhr, 2019; Fejes m.fl., 2018; Nilsson Folke, 2018; Sharif, 2017; Wedin & Rosén, 2022; Zimmermann, 2022), så även i denna avhandling. Detta riskerar att normalisera exkluderande policypraktiker genom att framställa ojämlika villkor som individuella utmaningar snarare än strukturella problem och därigenom osynliggöra behovet av stöd, rättigheter och skydd (Doumas & Avery, 2024). Enligt tidigare forskning kan höga ambitioner innebära såväl chans till social rörlighet uppåt som risk för misslyckande (Zimmermann, 2022). I avhandlingen synliggörs att dessa höga ambitioner kan betraktas som en ansats att tillgå den pedagogiska rättigheten politiskt deltagande.

Avhandlingen belyser att elever ofta studerar hårt på språkintroduktions-programmet och förhåller sig flexibla och anpassningsbara till det

skolorganisationen erbjuder. Exempelvis efterfrågas möjligheten att läsa dubbla behörighetsgivande kurser parallellt, och håltimmar kategoriseras ofta som oönskade eftersom de sinkar studietakten. Mot denna bakgrund kan höga ambitioner förstås som en praktisk form av politiskt deltagande, inte genom att utmana vad som värderas, utan genom att göra anspråk på tillträde till utbildningsvägar och yrken som uppfattas som attraktiva och statusbärande, trots strukturella begränsningar. Det skulle kunna förklara migrantelevers ökade benägenhet att aspirera på högre studier än vad deras bakgrund motsvarar som Zimmermann (2022) belyser. I avhandlingen synliggörs hur migranter håller fast vid höga utbildnings- och yrkesambitioner genom att använda sig av tillgängliga yrkesprogram som en väg till universitetsstudier när behörighet till högskoleförberedande program saknas.

Sämre förutsättningar för utbildning i ett samhälle med hög utbildningsstandard, såsom det svenska, framstår i avhandlingen som en risk för exkludering, inte enbart i relation till anställningsbarhet och materiell försörjning, utan även intellektuellt, socialt och kulturellt. Exkludering från jämlika utbildningsmöjligheter får därmed konsekvenser för identitet, självförtroende, framtidsförväntningar och upplevelser av tillhörighet, men påverkar också förutsättningarna att utveckla handlingsutrymme och inflytande över den egna samhälleliga positioneringen. Dessa processer kan förstås som en begränsning av den pedagogiska rättigheten politiskt deltagande, eftersom elevernas möjligheter att delta i och påverka den sociala ordning som formar deras liv reduceras. Avhandlingen understryker därmed behovet av kritisk förståelse och tillräckliga resurser för vägledning för att främja social rättvisa och motverka nyliberala tendenser att främst lägga ansvaret för anställningsbarhet och snabb etablering på individen själv. I avsaknad av sådana förutsättningar riskerar vägledningen att snarare legitimera än utmana de strukturer som begränsar elevernas handlingsutrymme och politiska deltagande.

Avhandlingens begränsningar

Avhandlingsstudien är genomförd under en period präglad av den nya gymnasielagen och ett specifikt mottagande av migranter. Även om resultaten ger en fördjupad förståelse av vägledningens villkor i denna kontext, kan dess relevans påverkas av senare förändringar i migrations- och utbildningspolitik. Detta innebär att resultaten främst bör tolkas som kontextbundna, samtidigt som de erbjuder analytiska insikter som kan användas för att förstå liknande spänningsfält i andra politiska och organisatoriska sammanhang.

Analysen är förankrad i Bernsteins utbildningssociologiska ramverk, vilket har erbjudit ett systemiskt perspektiv på samspelet mellan policy, organisation och praktik. Denna teoretiska inramning har varit en styrka för att synliggöra makt-

relationer och strukturella villkor, men innebär samtidigt en begränsning då andra perspektiv, exempelvis teorier om karriärutveckling, inte har integrerats i analysen. Detta kan ha påverkat vilka aspekter av elevernas erfarenheter som framträder och vilka som förblir mindre utforskade.

Även om uppföljningsintervjuer genomfördes med vissa elever, följer studien inte deras hela etableringsprocess efter gymnasiet. Detta innebär att analysen främst belyser karriärplanering och övergångar inom ramen för språkintroduktionsprogrammet och den närmaste tiden därefter, men inte hur dessa planer realiseras eller förändras i vuxenlivet. Därmed kan avhandlingen inte bidra med kunskap om långsiktiga konsekvenser av vägledningens utformning och utbildningssystemets strukturer.

I avhandlingen benämns eleverna som unga migranter och deltagare i språkintroduktionsprogrammet, vilket riskerar att ge sken av en mer enhetlig grupp än vad som är fallet. Eleverna utgör snarare en heterogen grupp med skilda erfarenheter, bakgrunder och utbildningsvägar, där exempelvis migrationsstatus, migrationsorsaker, tidigare skolgång och sociala villkor varierar. Kategoriseringarna innebär därmed en förenkling av en mer heterogen grupp och behöver förstås i relation till den variation av erfarenheter och bakgrunder som ryms inom den. Samtidigt innebär dessa metodologiska val även en risk att vissa etablerade sätt att beskriva och förstå elevernas situation återskapas inom ramen för avhandlingen. Genom att tolka och analysera elevernas erfarenheter på språkintroduktionsprogrammet kan avhandlingen, trots sin ambition att synliggöra variation och komplexitet, riskera att förstärka föreställningar om eleverna som enhetlig grupp. Detta har hanterats genom en reflexiv medvetenhet om hur sådana benämningar och tolkningar kan påverka hur deltagarnas erfarenheter förstås och framställs.

Slutsatser

Avhandlingen visar

- att karriärplanering för unga migranter får en juridisk och existentiell innebörd när utbildning och arbete används som kriterier för uppehållstillstånd och etablering. I detta sammanhang ingår vägledning i ett system där vägledning och bearbetning av karriärbeslut får konsekvenser för migranters livsvillkor, sociala tillhörighet och möjligheter till samhällsdeltagande.

- att vägledning förändras i sin funktion när den sammanflätas med migrationspolitik. Migrationspolitiska krav gällande snabb progression och anställning innebär att elevers karriäralternativ redan är begränsade genom strukturell reglering och selektion. Detta är särskilt tydligt i vägledning med höga insatser

där snabb anpassning till rådande utbildnings- och arbetsmarknadsvillkor utgör det minst riskfyllda alternativet. Avhandlingen visar att detta kan bidra till att individualisera strukturella begränsningar och därmed göra vägledningen till en del av de system som reproducerar social ojämlikhet.

- att vägledning kopplat till migration organiseras och genomförs utifrån prioriteringar som påverkar vilka karriärplaner och framtidsvägar som framstår som tillgängliga. Vägledning är inte, och har aldrig varit, en neutral praktik utan en kontinuerlig balansering mot krav på progression, anpassning och etablering som ofta ges företräde. Detta sker samtidigt som utrymmet för långsiktig reflektion, omprövning och öppenhet i karriärplanering begränsas, särskilt i övergångar där beslut behöver fattas snabbt och under strukturella begränsningar.

- att organisering av utbildning och vägledning som starkt påverkas av migrationspolitiska krav förutsätter en hög grad av samsyn och gemensamma policy- och regelverkstolkningar på såväl nationell som lokal nivå för att implementeringen ska kunna utföras på ett likvärdigt och rättssäkert sätt. Det saknas dock ofta sådant institutionellt stöd och gemensamma riktlinjer, vilket innebär att enskilda vägledare, baserat på professionalitet och omsorg om eleverna, åtar sig att tolka, rekontextualisera och omsätta migrationspolitiska beslut i vägledning.

- att övergångar, behörighetskrav och tidsbegränsning strukturellt begränsar elevers faktiska handlingsutrymme.

- att unga migranters karriärplaner utvecklas genom en fortlöpande förhandling mellan tidigare ambitioner, nya erfarenheter och de strukturella, organisatoriska och migrationspolitiska villkor som präglar utbildningssystemet. Karriär-planering under dessa förutsättningar innebär en förskjutning från att realisera individuella preferenser till att (re)konstruera och anpassa karriärplaner till begränsade valmöjligheter och riskfyllda övergångar. Samtidigt har karriärplaner betydelse även när handlingsutrymmet är snävt, genom att de skapar riktning och mening.

- att unga migranters inkludering inom utbildningssystemet kan möjliggöra deltagande i utbildning här och nu samtidigt som de ungas ambitioner successivt anpassas till tillgängliga utbildningsalternativ, med konsekvenser för deras framtida positionering och deltagande i samhället.

- att vägledning av migranter kan förstås som en praktik som verkar inom och genom strukturer som sorterar, hierarkiserar, möjliggör och begränsar unga migranters framtider. När migrationspolitiska och rättsliga villkor sammanflätas

med utbildningssystemet karaktäriseras vägledningens funktion av hantering av dess konsekvenser, så som elevers strukturellt begränsade handlingsutrymmen.

Avhandlingens samlade slutsats är att karriärval och övergångar handlar om hur strukturella och migrationspolitiska villkor blir avgörande för såväl social inkludering, positionering och deltagande i samhället för unga migranter som för samhällets distribution av utbildning.

Implikationer för vägledning, organisering och policy

Sammantaget synliggör slutsatserna ett antal implikationer för hur vägledning kan förstås och utvecklas.

För att vägledning ska kunna bedrivas på ett likvärdigt och rättssäkert sätt krävs samsyn och gemensamma tolkningar av såväl policy som lagar och villkor kopplade till migrationspolitik, utbildningssystemet och arbetsmarknaden, resultaten visar dock att sådant nationellt och lokalt stöd ofta saknas. Detta understryker vikten av att ansvar på kommunal och organisatorisk nivå tas för att utveckla gemensamma tolkningsramar för policy och regelverk samt för att säkerställa att tillräckliga resurser avsätts för vägledningens genomförande. Utan sådana strukturella förutsättningar riskerar målsättningar om likvärdighet och rättssäkerhet att få begränsat genomslag. Vidare framstår det även som betydelsefullt att kommuner och organisationer tydliggör den egna intentionen med vägledningen i den lokala kontexten. En sådan lokal förankring av vägledningens uppdrag kan fungera som ett stöd för prioriteringar, bidra till samsyn kring vägledningens roll och skapa bättre förutsättningar för ett likvärdigt och rättssäkert genomförande.

I förlängningen innebär dessa kommunala och organisatoriska förutsättningar att vägledningens möjligheter att bidra till social rättvisa inte kan reduceras till frågor om enskilda vägledares professionella kompetens eller individuella metodik. Det framstår därför som centralt att förstå vägledningens bidrag till social rättvisa som en fråga om kommunalt och organisatoriskt möjliggörande. Om kommuner och organisationer uttalar ambitioner om social rättvisa krävs att yrkesgrupper med sådan potential ges faktiska förutsättningar att agera i linje med uppdraget.

Resultaten synliggör betydelsen av uppföljande vägledning i samband med övergångar. Övergångar från språkintroduktionsprogrammet präglas ofta av osäkerhet, informationsförluster och förändrade villkor. Uppföljande vägledningsinsatser kan i detta sammanhang fungera som ett sätt att stärka kontinuitet, signalera organisatoriskt ansvar och motverka föreställningen om att eleven ensam bär ansvaret för sin situation. Samtidigt visar avhandlingen att

möjligheterna till uppföljning ofta begränsas av hur vägledningen organisatoriskt är knuten till specifika verksamheter, vilket aktualiserar behovet av att se vägledning som ett gemensamt och sammanhängande ansvar över institutionsgränser.

Den begränsade tidsåtgången på språkintroduktionsprogrammet skulle kunna vara problematisk i förhållande till en vägledning som karaktäriseras av långvariga processer. Givetvis tar inte regulativa diskurser om uppehållstillstånd eller utbildningssystemets åldersgräns för gymnasiebehörighet hänsyn till detta, utformningen av vägledning för dessa elever skulle kunna utgöra ett led i skolans kompensatoriska uppdrag. Avhandlingen visar att det finns exempel på skolor som drar nytta av fördelarna med programmets flexibilitet och komprimerar utbildningstiden genom att till exempel erbjuda dubbla kurser i behörighetsgivande ämnen. Mot bakgrund av de strukturella villkor som medför snäva tidshorisonter för elever på språkintroduktionsprogrammet visar avhandlingen på att dessa elever bör erbjudas tätare vägledningsinsatser.

Resultaten aktualiserar även en bredare förståelse av karriärplanering. När karriärplaner förstås som en del av medborgarskapande blir det tydligt att vägledningens innehåll inte bara handlar om val mellan karriäralternativ, utan även om unga migranters möjligheter till social tillhörighet, delaktighet och framtida positioner i samhället. Detta perspektiv problematiserar ett ensidigt fokus på anställningsbarhet och aktualiserar behovet av vägledning som även ger utrymme för kritisk förståelse av de strukturer som formar karriärval och övergångar. Detta understryker vikten av att vägledarutbildningen systematiskt beaktar hur en kritisk förståelse av karriär, struktur och medborgarskap kan utvecklas och ges professionellt stöd i relation till frågor om social rättvisa. Samtidigt pekar resultaten på betydelsen av att även yrkesverksamma vägledare ges förutsättningar för kontinuerlig kompetensutveckling inom dessa områden.

Mot denna bakgrund kan implikationer för vägledning inte frikopplas från frågor om organisering, policy och utbildning. För att vägledning ska kunna bidra till social rättvisa i en migrationskontext krävs inte enbart professionsetisk medvetenhet hos enskilda vägledare, utan även organisatoriska och institutionella förutsättningar som möjliggör ett bredare och mer reflekterat vägledningsuppdrag. Detta innefattar strukturer som minskar slumpmässighet, tydliggör ansvar, skapar kontinuitet över övergångar samt ger utrymme för kritisk förståelse av karriär, struktur och medborgarskap. I detta ligger ett ansvar på flera nivåer: för huvudmän och beslutsfattare att skapa styrning och resurser som möjliggör vägledningens kompensatoriska uppdrag, samt för vägledarutbildningen och professionsnära sammanhang att utveckla och vidmakthålla den kunskap och reflexivitet som ett sådant uppdrag förutsätter.

Fortsatt forskning

I avhandlingen belyses hur karriärplanering, vägledning och övergångar formas under villkor som präglas av migration, policy och organisatoriska begränsningar, men också hur dessa processer sträcker sig bortom studiens empiriska ram, exempelvis i form av långsiktiga utbildnings- och etableringsprocesser som inte varit möjliga att följa över tid. Mot denna bakgrund synliggörs en kunskapslucka som avhandlingen endast delvis eller indirekt har kunnat belysa: elevernas fortsatta etablering efter gymnasiet, hur karriärplaner realiseras eller omformas i mötet med arbetsmarknaden. Därigenom framträder ett behov av forskning som kan fördjupa förståelsen av de långsiktiga konsekvenserna av vägledning och utbildningspolitiska villkor, liksom av hur strukturella begränsningar omsätts i individers livsbanor över tid.

Det finns även ett behov av fortsatt forskning om karriärplanering och övergångar som icke-val, det vill säga situationer där individer förväntas göra aktiva val men där de faktiska alternativen är starkt begränsade genom strukturella, organisatoriska och normativa villkor. I denna avhandling utgör migration ett tydligt exempel på sådana villkor, men resultaten indikerar att icke-val är ett bredare fenomen i utbildningssystemet. Fortsatt forskning skulle kunna undersöka hur kön, klass och migrationsstatus samspelar i konstruktionen av icke-val, genom att påverka och bidra till vilka utbildnings- och yrkesalternativ som framstår som möjliga, rimliga eller respektabla för olika grupper av elever. Ett sådant perspektiv öppnar för analyser av hur normer kring ambition, anställningsbarhet och realism formas i mötet mellan individer och institutioner, samt hur dessa normer omsätts i vägledning. Genom att studera icke-val som ett intersektionellt fenomen blir det möjligt att synliggöra hur ojämlikhet reproduceras genom till synes frivilliga valprocesser, och hur ansvar för strukturella begränsningar ofta förskjuts till individen.

Slutligen indikerar avhandlingen ett behov av mer forskning om hur migrations- och utbildningspolitiska villkor implementeras och får genomslag i lokala utbildningspraktiker. Särskilt relevant är att studera hur organisatoriska variationer mellan kommuner och skolor skapar olika förutsättningar för vägledning och övergångar, och hur detta bidrar till upplevelser av val, icke-val och slumpmässighet i ungas karriärbanor. Forskning med fokus på organisering, policytolkning och ansvarsfördelning kan därmed bidra till en fördjupad förståelse av hur strukturella villkor formas, omsätts och reproduceras.

Summary in English

Career Choices and High-Risk Transitions: Career Counselling for Young Migrants

This dissertation takes its starting point in the observation that education and employment in recent years have gained increasing importance in migration policy frameworks, with achievements in education and working life functioning as criteria for residence permits and establishment in some contexts. At the same time, career counselling is emphasised in policy documents, such as curricula, the Swedish National Agency for Education's general guidelines, and international policy documents on career counselling, as a central resource for supporting young migrants' opportunities for education, employment, and participation in society. While previous research has addressed career counselling in migration contexts, there is limited knowledge of how guidance practice is shaped by migration policy, the organisation of the education system, and young migrants' experiences as well as the consequences thereof for career counselling practice, career planning, and transitions.

The aim of the dissertation is to contribute with knowledge about the practice and conditions of career counselling in relation to young migrants' career planning and transitions from the language introduction programme. The aim is addressed through the following three research questions: (1) How can the practice of career counselling for young migrants be understood when it is intertwined with migration policy, and what consequences does this have for career counselling and for young migrants? (2) In what ways do the structural and organisational conditions of the language introduction programme become significant for young migrants' transition opportunities? (3) How can young migrants' career plans and transitions be understood in relation to individual enhancement, social inclusion, and political participation?

The dissertation uses an ethnographically inspired research design conducted in six Swedish municipalities. The empirical material consists of observations and interviews with students in the language introduction programme, career counsellors, teachers, and principals as well as municipal politicians and civil servants. The material also includes a national survey, in addition to interviews with career counsellors in Finland. The analysis is inspired mainly by thematic analysis and discursive comments, while parts of the dissertation also are inspired by sensitising concepts and a collective ethnographic approach.

Based on Basil Bernstein's sociology of education, the interplay between structural, organisational, and practical conditions is analysed. Through concepts

such as the field of production, the recontextualising field, and the field of reproduction, the analysis examines how policy and governance are translated into local practice. Classification and framing are used to analyse how career counselling is organised and carried out, while sequencing and sequencing rules shed light on how the progression of education and transitions are structured. The concept of pedagogic rights, in the form of individual enhancement, social inclusion, and political participation, is used to understand young migrants' conditions, opportunities, and positioning within the education system and society.

Article I shows how career counselling changes in its function when it becomes intertwined with migration policy. In situations where educational choices have legal and existential consequences, such as the right to remain in the country, career counselling emerges as a practice with high stakes. Under these conditions, counselling largely becomes oriented towards risk management and adaptation to structural constraints rather than exploratory decision-making processes. The study further shows that the responsibility for interpreting and implementing migration policy conditions is often individualised and lies on individual counsellors, which contributes to variation in local practices and unequal conditions for young migrants.

Article II focuses on career counsellors' professional agency and shows how this is shaped in relation to organisational conditions and labour market demands. The results show how counselling practice can be strongly or weakly classified and framed, which affects its content and implementation. Career counselling is shaped in a tension between supporting individuals' self-determination and understanding integration as labour market establishment, which in practice implies a focus on employability and available alternatives.

Article III analyses the structural and organisational conditions of the language introduction programme and their significance for young migrants' transitions. The results show that age limits, eligibility requirements, grade-based selection, and temporal progressions create narrow frames for students' opportunities to move forward within the education system. These conditions give rise to so-called non-choices, where students' future pathways in practice are limited to only a few alternatives. The study also shows that local variation in the organisation and provision of education mean that students' opportunities for progression and transitions to a large extent depend on local conditions, which risks introducing randomness and inequality in opportunities for education and establishment in working life and society.

Article IV focuses on young migrants' career plans and transitions and shows how these develop in relation to prior ambitions, new opportunities, and the structural

and organisational conditions for education and transitions. The results show three main ways of relating to career plans: maintaining prior ambitions, changing them, or formulating more diffuse plans. These orientations are related to different degrees of access to pedagogic rights, where the possibilities for individual enhancement, social inclusion, and political participation vary.

Taken together, the dissertation shows that career counselling takes on a changed function in relation to migration, where career planning and transitions gain both legal and existential meanings when education and employment constitute criteria for residence permits and establishment. In this context, counselling is shaped in relation to migration policy demands for progression, employment, and adaptation, which means that career alternatives in practice often are structurally limited even before the counselling process takes shape. This contributes to the individualisation of structural constraints within career counselling practice, meaning that the responsibility for a limited scope for action to a large extent is attributed to the young migrants themselves, thereby making counselling part of the systems that reproduce social inequality.

The dissertation further shows that the organisation of education and counselling, including transitions, eligibility requirements, and time constraints, limits and shapes young migrants' scope for action and which future pathways appear possible. Young migrants' career plans develop as an ongoing negotiation between prior ambitions, new experiences, and structural, organisational, and migration policy conditions. Career planning thus involves a shift from realising individual preferences to (re)constructing and adapting career plans in relation to limited options and high-risk transitions, at the same time as career plans remain meaningful by providing direction and meaning even when the scope for action is limited.

Young migrants' inclusion in the education system enables participation here and now, while their ambitions at the same time are progressively adapted to available educational alternatives, with consequences for future participation in society. In this context, career counselling emerges as a practice that operates within and through structures that sort, hierarchise, enable, and constrain futures, and which therefore largely involves managing the consequences of a structurally limited scope for action.

The overarching conclusion of the dissertation is that career choices and transitions are about how structural and migration policy conditions become decisive for the distribution of education, social inclusion, and opportunities for participation in society for young migrants.

Keywords: career counselling, young migrants, career planning, transitions

Referenser

Aldrovandi, A., Kalalahti, M., & Sundelin, Å. (2024). Coping with discrepancies: Implications of career guidance and counselling for migrants' social inclusion in Finland and Sweden. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, *10*(2), 98–113. https://doi.org/10.1080/20020317.2024.2348617

Ali, S. S., Dahlstedt, M., & Hertzberg, F. (2018). Arbete och övergångar – viljan att bidra. I M. Dahlstedt (Red.), *Förortsdrömmar. Ungdomar, utanförskap och viljan till inkludering* (s. 165–179). Linköpings universitet.

Allsopp, J., Chase, E., & Mitchell, M. (2014). The tactics of time and status: Young people's experiences of building futures while subject to immigration control in Britain. *Journal of Refugee Studies*, *28*(2), 163–182. https://doi.org/10.1093/jrs/feu031

Amnesty international. (2026). *Vem är flykting, asylsökande eller migrant?* https://www.amnesty.se/vara-rattighetsfragor/flyktingar-och-migranter/flyktingar-och-ratten-att-soka-asyl/vem-ar-flykting-asylsokande-eller-migrant/

Anderson, L. W., Jacobs, J., Schramm, S., & Splittgerber, F. (2000). School transitions: Beginning of the end or a new beginning? *International Journal of Educational Research*, *33*(4), 325–339. https://doi.org/10.1016/S0883-0355(00)00020-3

Andreassen, I. H. (2019). Diverse histories, common ground and a shared future: The education of career guidance and counselling professionals in the Nordic countries. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, *19*, 411–436. https://doi.org/10.1007/s10775-018-09386-9

Arnot, M. (1995). Bernstein's theory of educational codes and feminist theories of education: A personal view. In A. R. Sadovnic (Ed.), *Knowledge and pedagogy: The sociology of Basil Bernstein* (pp. 297–321). Ablex Publishing Corporation.

Atkinson, P., Singh, P., & Ladwig, J. G. (1997). Reviewed work(s): Pedagogy, symbolic control and identity: Theory, research, critique by Basil Bernstein. *British Journal of Sociology of Education*, *18*(1), 115–128. https://doi.org/10.1080/0142569970180107

Autin, K. L., Duffy, R. D., Jacobson, C. J., Dosani, K. M., Barker, D., & Bott, E. M. (2018). Career development among undocumented immigrant young adults: A psychology of working perspective. *Journal of Counseling Psychology*, *65*(5), 605–617. https://doi.org/10.1037/cou0000280

Beach, D. (2011). On structure and agency in ethnographies of education: Examples from this special issue and more generally. *European Educational Research Journal*, *10*(4), 572–582. https://doi.org/10.2304/eerj.2011.10.4.572

Benerdal, M., Carlbaum, S., & Rosvall, P.-Å. (2021). Lokala aktörers arbete för integration i rurala områden. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, *27*, 45–64. https://journals.lub.lu.se/aoa/article/view/22449

Bengtsson, A. (2015). Vägledning i ett EU-perspektiv. I A. Lovén (Red.), *Karriärvägledning. En forskningsöversikt* (s. 101–118). Studentlitteratur.
Bergmo-Prvulovic, I. (2012). Subordinating careers to market forces? A critical analysis of European career guidance policy. *European Journal for Research on the Education and Learning of Adults*, *3*(2), 155–170. https://doi.org/10.3384/rela.2000-7426.rela0072
Bergmo-Prvulovic, I. (2014). Is career guidance for the individual or for the market? Implications of EU policy for career guidance. *International Journal of Lifelong Education*, *33*(3), 376–392. https://doi.org/10.1080/02601370.2014.891886
Bernstein, B. (2000). *Pedagogy, symbolic control and identity: Theory, research, critique*. Rowman & Littlefield.
Bernstein, B. (2003). *Class, codes and control* (Vol. IV). Routledge.
Best, S. (2007). Basil Bernstein: Agency, structure and linguistic conception of class. *Education, Knowledge & Economy*, *1*(1), 107–124. https://doi.org/10.1080/17496890601128233
Bimrose, J., & Brown, A. (2015). Forskning om studie- och yrkesvägledning. I A. Lovén (Red.), *Karriärvägledning. En forskningsöversikt* (s. 49–62). Studentlitteratur.
Bimrose, J., & Brown, A. (2020). The interplay between career support and career pathways. In J. W. Hedge & G. W. Carter (Eds.), *Career pathways: From school to retirement* (pp. 83–99). Oxford University Press.
Bimrose, J., & Hearne, L. (2012). Resilience and career adaptability: Qualitative studies of adult career counseling. *Journal of Vocational Behavior*, *81*(3), 338–344. https://doi.org/10.1016/j.jvb.2012.08.002
Bimrose, J., & McNair, S. (2011). Career support for migrants: Transformation or adaptation? *Journal of Vocational Behaviour*, *78*(3), 325–333. https://doi.org/10.1016/j.jvb.2011.03.012
Bjuhr, Å. (2019). *Avslut och fortsättning. En studie om övergången från introduktionsprogrammet språkintroduktion till nationellt program vid gymnasieskolan*. Luleå tekniska universitet.
Blackburn, S. (2016). *The Oxford dictionary of philosophy* (3 ed.). Oxford University Press.
Bomström Aho, E. (2018). *Språkintroduktion som mellanrum. Nyanlända gymnasieelevers erfarenheter av ett introduktionsprogram*. Karlstads universitet.
Bostad, R. R. (2026). Kalibrering av ambisjoner – nyankomne ungdommers møte med utdannings- og yrkesrådgivningen i skolen. I E. Saur, V. Isaksen, & C. Ramirez (Red.), *Rådgivning i komplekse kontekster* (s. 123–145). Scandinavian University Press.
Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, *3*(2), 77–101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa
Braun, V., & Clarke, V. (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, *11*(4), 589–597. https://doi.org/10.1080/2159676X.2019.1628806

Braun, V., Clarke, V., Hayfield, N., Davey, L., & Jenkinson, E. (2022). Doing reflexive thematic analysis. In S. Bager-Charleson & A. McBeath (Eds.), *Supporting research in counselling and psychotherapy* (pp. 19–38). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-031-13942-0_2

Brännström, M., Reimers, E., & Asp-Onsjö, L. (2019). ”Han är lite av en gåta för oss” – Begripliggöranden av elever med kort skolbakgrund. *Utbildning & Demokrati*, *28*(1), 7–28. https://doi.org/10.48059/uod.v28i1.1113

Carpenter, S. (2018). Learning, labour, and value: Pedagogies of work, and migration. *International Studies in Sociology of Education*, *27*(2–3), 239–254. https://doi.org/10.1080/09620214.2018.1425102

CEDEFOP. (2025). *Investing in career guidance. Joint statement of the Interagency Working Group on Career Guidance*. https://www.cedefop.europa.eu/files/etf_cgc_leaflet_2025_en.pdf

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7th ed.). Routledge.

Cohen-Scali, V., Rossier, J., & Nota, L. (2018). Building an international community of research in career guidance and counseling. In V. Cohen-Scali, J. Rossier & L. Nota (Eds.), *New perspectives on career counseling and guidance in Europe. Building careers in changing and diverse societies* (pp. 1–19). Springer.

da Silva, F. F., Paiva, V., & Ribeiro, M. A. (2016). Career construction and reduction of psychosocial vulnerability: Intercultural career guidance based on Southern epistemologies. *Journal of the National Institute for Career Education and Counselling*, *36*(1), 46–53. https://doi.org/10.20856/jnicec.3606

Dahlstedt, M. (2009). *Aktiveringens politik: demokrati och medborgarskap för ett nytt millennium*. Liber.

Dahlstedt, M., & Fejes, A. (Red.) (2021). *Utbildning i migrationsens tid*. Studentlitteratur.

Devine, D. (2009). Mobilising capitals? Migrant children’s negotiation of their everyday lives in school. *British Journal of Sociology of Education*, *30*(5), 521–535. https://doi.org/10.1080/01425690903101023

Doumas, K., & Avery, H. (2024). Lives ”on hold” in Europe: An explorative review of literature on youth aspirations and futures in situations of migration and mobility. *European Journal of Futures Research*, *12*, 1. https://doi.org/10.1186/s40309-023-00225-x

Duszczyk, M., Pachocka, M., & Pszczółkowska, D. (Eds.). (2020). *Relations between immigration and integration policies in Europe. Challenges, opportunities and perspectives in selected EU member states*. Routledge.

Elden, I., & Ramirez, C. (2026). Realitetsorientering eller drømmeknusing? Karriereveiledning av etnisk minoritetselever i videregående skole. I E. Saur, V. Isaksen, & C. Ramirez (Red.), *Rådgivning i komplekse kontekster* (s. 79–101). Scandinavian University Press.

Ennerberg, E. (2021). Trajectories of newly arrived migrants in the Swedish introduction program. *Nordic Journal of Transitions, Careers and Guidance*, *2*(1), 14–26. https://doi.org/10.16993/njtcg.33

EQF. (2008). *The European qualification framework for lifelong learning (EQF)*. European Communities.

https://ehea.info/media.ehea.info/file/Framework_for_qualifications/69/0/EQF-LLL-2008_596690.pdf
Fejes, A., Aman, R., Dahlstedt, M., Gruber, S., Högberg, R., & Nyström, S. (2018). *Introduktion på svenska: Om språkintroduktion för nyanlända på gymnasieskola och folkhögskola*. Linköpings universitet.
Ghisleni, M. (2017). The sociology of everyday life: A research program on contemporary sociality. *Social Science Information*, *56*(4), 526–543. https://doi.org/10.1177/0539018417734975
Gordon, T., Hynninen, P., Lahelma, E., Metso, T., Palmu, T., & Tolonen, T. (2006). Collective ethnography, joint experiences and individual pathways. *Nordisk Pedagogik*, *26*(1), 3–15. https://doi.org/10.18261/ISSN1891-5949-2006-01-02
Gunnarsson, R. D., Lund, A., & Månsson, N. (2025). *Vägskäl för inkludering. Tvärvetenskapliga perspektiv på migration, nationella minoriteter och utbildning*. Södertörns högskola.
Hammersley, M., & Atkinson, P. (2007). *Ethnography: Principles in practice*. Routledge.
Hedegaard, T. F. (2019). Migration and meritocracy: Support for the idea that hard work will get you ahead in society among nine migrant groups in Denmark, the Netherlands and Germany. *Nordic Journal of Migration Research*, *9*(1), 1–18. https://doi.org/10.2478/njmr-2019-0002
Hedman, K. (2025). Nyanlända skolungdomars deltagande och inkluderande undervisning i svenska som andraspråk. I R. D. Gunnarsson, A. Lund, & N. Månsson (Red.), *Vägskäl för inkludering. Tvärvetenskapliga perspektiv på migration, nationella minoriteter och utbildning* (s. 93–104). Södertörns högskola.
Hertzberg, F. (2015). Double gestures of inclusion and exclusion. Notions of learning outcomes, autonomy, and informed choices in Swedish educational and vocational guidance. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, *28*(10), 1203–1228. https://doi.org/10.1080/09518398.2014.974723
Hertzberg, F. (2023). Potential, aktualitet eller utsatthet? Betydelsen av erkännande i studie- och yrkesvägledning för nyanlända migranter. *Utbildning & Demokrati*, *32*(1), 67–94. https://doi.org/10.48059/uod.v32i1.2105
Hertzberg, F. (2025). Vägledning, inkludering och professionellt aktörskap. En kvalitativ intervjustudie av studie- och yrkesvägledares professionella överväganden om inkludering av nyanlända ungdomar och unga vuxna. *EDUCARE*, *4*, 224–253. https://doi.org/10.63310/edu.2025.4.57879
Hertzberg, F., & Sundelin, Å. (2014). Counseling between recognition, justice and difference: The significance of power asymmetries, communicative projects and unintended consequences in career counseling of immigrants in Sweden. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, *14*(1), 89–102. https://doi.org/10.1007/s10775-013-9261-z
Hodkinson, P., & Sparkes, A. C. (1997). Careership: A sociological theory of career decision making. *British Journal of Sociology of Education*, *18*(1), 29–44. https://doi.org/10.1080/0142569970180102
Holliday, A. (2016). *Doing & writing qualitative research* (3rd ed.). SAGE.

Hooley, T., Hertzberg, F., Mariager-Anderson, K., Saur, H., Sundelin, Å., Varjo, J., Vilhjálmsdóttir, G. T., & Valdimarsdóttir, S. (2024). A systematic review of research into career guidance policy in the Nordic countries (2008–2022). *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, *10*(2), 126–139. https://doi.org/10.1080/20020317.2024.2352004

Hooley, T., Sultana, R., & Thomsen, R. (Eds.). (2018). *Career guidance for social justice: Contesting neoliberalism*. Routledge.

Hooley, T., Sultana, R. G., & Thomsen, R. (2019). Representing problems, imagining solutions. Emancipatory career guidance for the multitude. In T. Hooley, R. G. Sultana, & R. Thomsen (Eds.), *Career guidance for emancipation. Reclaiming justice for the multitude* (pp. 1–14). Routledge.

Hooley, T., Sultana, R. G., & Thomsen, R. (2021). Five signposts to a socially just approach to career guidance. *Journal of the National Institute of Career Education and Counselling*, *47*, 59–66. https://doi.org/10.20856/jnicec.4709

ILO. (2024). *Handbook for career development*. https://www.ilo.org/sites/default/files/2024-07/Handbook%202024_02.pdf

Inglis, C., Li, W., & Khadria, B. (2020). *The SAGE handbook of international migration*. SAGE.

Jakobsen, V. (2023). Non-Western immigrants, the transition from school to education and to work and NEET status. *Nordic Journal of Migration Research*, *13*(1), 1–20. https://doi.org/10.33134/njmr.487

Jeffrey, B., & Troman, G. (2004). Time for ethnography. *British Educational Research Journal*, *30*(4), 535–548. https://doi.org/10.1080/0141192042000237220

Karlsdóttir, A., Norlén, G., Rispling, L., & Randall, L. (Eds). (2018). *State of the Nordic region 2018: Immigration and integration edition*. Nordic Council of Ministers. https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1192284/FULLTEXT01.pdf

Kekki, M. (2022). Student-initiated discussion topics in career counselling of adult immigrants. *Nordic Journal of Migration Research*, *12*(2), 206–222. https://doi.org/10.33134/njmr.413

Kekki, M. (2024). *Career counsellors as street-level integrators. Policies, practices and prospects*. University of Eastern Finland.

Kekki, M. (2025a). Career practitioners as invisible street-level integrators. *Journal of the National Institute for Career Education and Counselling*, *55*(1), 118–124. https://doi.org/10.20856/jnicec.5508

Kekki, M. (2025b). "I always try to behave professionally" – Emotional labour of Finnish career counsellors as street-level integrators. *Nordisk Välfärdsforskning*, *10*(4), 1–13. https://doi.org/10.18261/nwr.10.4.4

Kekki, M., & Souto, A.-M. (2025). Stereotyping informs Finnish career counselors' discretion as street-level integrators. *Administration & Society*, *57*(10), 1289–1317. https://doi.org/10.1177/00953997251372606

Kohn, K.-H. (Ed.). (2017). *Requirements and preferences of lecturers, students and career counsellors dealing with building up competences needed*

in settings of counselling for refugee and migrant integration into the labour market. Report. https://www.kohnpage.de/Text2019g.pdf
Kurki, T. (2018). *Immigrant-ness as (mis)fortune? Immigrantisation through integration policies and practices in education*. University of Helsinki.
Kusterer, H. L., & Lilja, M. (2025). "Just give me a job and I'll do it well" – Employability as a relational and contextual construct among low educated migrants in Sweden. *Cogent Social Sciences, 11*(1), 2473646. https://doi.org/10.1080/23311886.2025.2473646
León Rosales, R., & Jonsson, R. (2019). Skolan som antirasistiskt rum? *EDUCARE*, *4*(1), 1–15. https://doi.org/10.24834/educare.2019.4.1
Lidström, L. (2009). *En resa med osäkra mål. Unga vuxnas övergångar från skola till arbete i ett biografiskt perspektiv*. Umeå universitet.
Lindblad, M. (2016). *"De förstod aldrig min historia": Unga vuxna med migrationsbakgrund om skolmisslyckande och övergångar mellan skola och arbete*. Umeå universitet.
Lindgren, J., & Lundahl, L. (2023). "Det gäller att kämpa" – elever om tiden innan, på och efter Sprint. I L. Lundahl, J. Lindgren, P.-Å. Rosvall, & Å. Sundelin (Red.), *Att komma vidare –Introduktionsprogram som stöd för unga i riskfyllda övergångar* (s. 165–203). Studentlitteratur.
Linell, P. (2011). *Samtalskulturer: kommunikativa verksamhetstyper i samhället* (Vol. 1). Institutionen för kultur och kommunikation, Linköpings universitet.
Lovén, A. (Red.) (2015). *Karriärvägledning: en forskningsöversikt*. Studentlitteratur.
Lundahl, L. (2002a). Sweden: Decentralization, deregulation, quasi-markets – and then what? *Journal of Education Policy*, *17*(6), 687–697. https://doi.org/10.1080/0268093022000032328
Lundahl, L. (2002b). From centralisation to decentralisation: Governance of education in Sweden. *Euopean Educational Research Journal*, *1*(4), 625–636. https://doi.org/10.2304/eerj.2002.1.4.2
Lundahl, L. (2010). *Utgångspunkter och angreppssätt*. Studentlitteratur.
Lundahl, L., & Nilsson, G. (2009). Architects of their own future? Swedish career guidance policies. *British Journal of Guidance & Counselling*, *37*(1), 27–38. https://doi.org/10.1080/03069880802535895
Lundahl, L., & Olofsson, J. (2014). Guarded transitions? Youth trajectories and school-to-work transition policies in Sweden. *International Journal of Adolescence and Youth*, *19*(1), 19–34. https://doi.org/10.1080/02673843.2013.852593
Lundahl, L., Linde, J., Lindgren, J., Rosvall, P.-Å., & Sundelin, Å. (2020). Locality and the prevention of early school leaving: Supporting youth transitions to upper secondary school in a highly decentralised education system. *Nordic Journal of Transitions, Careers and Guidance*, *1*(1), 38–52. https://doi.org/10.16993/njtcg.27
Lykke Nielsen, M., Toft Rønberg, M., Nøhr Winding, T., Grytnes, R., & Sørensen, N. U. (2022). "A toxic combination" – Præstation, midlertidighed og kampen for succes i starten af arbejdslivet. *Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning*, *3*(2), 190–208. https://doi.org/10.18261/ntu.3.2.4

Magnano, P., Zarbo, R., Zammitti, A., & Sgaramella, T. M. (2022). Approaches and strategies for understanding the career development needs of migrants and refugees: The potential of a systems-based narrative approach. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, *22*, 385–405. https://doi.org/10.1007/s10775-020-09457-w

Masoud, A., Holm, G., & Brunila, K. (2019). Becoming integrateable: Hidden realities of integration policies and training in Finland. *International Journal of Inclusive Education*, *25*(1), 52–65. https://doi.org/10.1080/13603116.2019.1678725

Masoud, A., Kurki, T., & Brunila, K. (2020). "Learn skills and get employed". Constituting the employable refugee subjectivity through integration policies and training practices. In K. Brunila & L. Lundahl (Eds.), *Youth on the move. Tendencies and tensions in youth policies and practices* (pp. 101–124). Helsinki University Press.

Migrationsverket. (2025a). *Gymnasielagen upphör den 20 januari*. https://www.migrationsverket.se/nyhetsarkiv/nyhetsarkiv/2025-01-20-gymnasielagen-upphor-den-20-januari.html

Migrationsverket. (2025b). *Tio år sedan 2015 – vad var det som hände?* https://www.migrationsverket.se/om-migrationsverket/migrationsverket-svarar/2025/2025-10-27-tio-ar-sedan-2015---vad-var-det-som-hande.html

Moosavi, L. (2020). The decolonial bandwagon and the dangers of intellectual decolonisation. *International Review of Sociology*, *30*(2), 332–354. https://doi.org/10.1080/03906701.2020.1776919

Morrice, L. (2017). British citizenship, gender and migration: The containment of cultural differences and the stratification of belonging. *British Journal of Sociology of Education*, *38*(5), 597–609. https://doi.org/10.1080/01425692.2015.1131606

Mügge, L., & van der Haar, M. (2016). Who is an immigrant and who requires integration? Categorizing in European policies. In B. Garcés-Mascareñas & R. Penninx (Eds.), *Integration processes and policies in Europe* (pp. 77–90). Springer.

Munhall, B. (2024). *Bounded horizons. A study of upper secondary school choice for newly arrived students*. Stockholm University.

Ndlovu-Gatsheni, S. J. (2015). Decoloniality as the future of Africa. *History Compass*, *13*(10), 485–496. https://doi.org/10.1111/hic3.12264

NICE. (2025). *Building career management skills*. Network for Innovation in Career Guidance and Counselling in Europe. https://nice-network.eu/.cm4all/uproc.php/0/NICE%20(2025)%20Building%20Career% 20Management%20Skills.pdf?cdp=a&_=19971d3fbb0

Nilsson Folke, J. (2018). Moving on or moving back? The temporalities of migrant students' lived versus imagined school careers. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, *44*(9), 1506–1522. https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1329008

Nunn, C., McMichael, C., Gifford, S. M., & Correa-Velez, I. (2014). "I came to this country for a better life": Factors mediating employment trajectories among young people who migrated to Australia as refugees during adolescence. *Journal of Youth Studies*, *17*(9), 1205–1220. https://doi.org/10.1080/13676261.2014.901496

Nuovo, S. D., Corrado, D. D., & Magnano, P. (2022). Decent work and hope for the future among young migrants. *Journal of Prevention & Intervention in the Community*, *50*(4), 361–374. https://doi.org/10.1080/10852352.2021.1935198
Obschonka, M., Hahn, E., & Bajwa, N. u. H. (2018). Personal agency in newly arrived refugees: The role of personality, entrepreneurial cognitions and intentions, and career adaptability. *Journal of Vocational Behavior*, *105*, 173–184. https://doi.org/10.1016/j.jvb.2018.01.003
OECD. (2024). *Challenging social inequality through career guidance*. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/02/challenging-social-inequality-through-career-guidance_be87ce97/619667e2-en.pdf
Osman, A., Månsson, N., & Ydhag, C. C. (2021). The significance of significant others: The perspective of high-achieving students of immigrant background. *Nordic Journal of Transitions, Careers and Guidance*, *2*(1), 27–39. https://doi.org/10.16993/njtcg.36
Otmani, I., Kekki, M., & Bonoli, G. (2026). Moral dilemmas in the practice of aspiration management: Coping strategies among Swiss and Finnish street-level bureaucrats providing integration services to refugees and migrants. *Social Policy & Administration*, *60*(3), 357–368. https://doi.org/10.1111/spol.13164
Parson, F. (1909). *Choosing a vocation*. Houghton Mifflin.
Patton, W., & McMahon, M. (2021). *Career development and systems theory. Connecting theory and practice* (4th ed.). Brill.
Peavy, V., & Li, H. Z. (2003). Social and cultural context of intercultural counselling. *Canadian Journal of Counselling*, *37*(3), 186–196.
Peck, D. (2004). *Careers services: History, policy and practice in the United Kingdom*. RoutledgeFalmer.
Pinson, H., & Arnot, M. (2020). Wasteland revisited: Defining an agenda for a sociology of education and migration. *British Journal of Sociology of Education*, *41*(6), 830–844. https://doi.org/10.1080/01425692.2020.1755229
Pope, M. (2000). A brief history of career counseling in the United States. *Career Development Quarterly*, *48*(3), 194–211. https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2000.tb00286.x
Prop. 1983/84:144 (1983). O*m invandrings- och flyktingpolitiken*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/om-invandrings--och-flyktingpolitiken_G703144/html
Prop. 2015/16:174. (2016). *Tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*. https://data.riksdagen.se/fil/00A12406-C88D-49BD-9CFD-681EE19327E0
Regeringskansliet. (2025a). *Om regeringens prioritering: Migration och integration*. https://www.regeringen.se/regeringens-politik/regeringens-prioriteringar/migration-och-integration/om-regeringens-prioritering-migration-och-integration/
Regeringskansliet. (2025b). *Statskontoret får i uppdrag att utvärdera gymnasieregelverket*.

https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2025/11/statskontoret-far-i-uppdrag-att-utvardera-gymnasieregelverket/
Ribeiro, M. A. (2021). Career development theories from the Global South. In P. J. Robertson, T. Hooley, & P. McCash (Eds.), *The Oxford handbook of career development* (pp. 225–238). Oxford University Press.
Ringarp, J. (2018). En skola för alla? Den svenska grundskolans utveckling på kommunal nivå med fokus på geografisk rättvisa. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, *102*(1), 4–15. https://doi.org/10.18261/issn.1504-2987-2018-01-02
Roberts, K. (1977). The social conditions, consequences and limitations of careers guidance. *British Journal of Guidance & Counselling*, *5*(1), 1–9. https://doi.org/10.1080/03069887708258093
Rooney, S., & Rawlinson, M. (2016). Narrowing participation? Contesting the dominant discourse of employability in contemporary higher education. *Journal of the National Institute for Career Education and Counselling*, *36*(1), 20–29. https://doi.org/10.20856/jnicec.3603
Rosvall, P.-Å. (2022). Transitions and trajectories for school students requiring additional support: A local lens. *Educational Research*, *64*(2), 191–207. https://doi.org/10.1080/00131881.2022.2055602
Rönnlund, M., Öhrn, E., Beach, D., Johansson, M., & Rosvall, P.-Å. (2025). Schooling for integration? Reception of refugees in discourse and practice in Swedish rural municipalities 2015–2022. *European Educational Research Journal*, *24*(4), 411–429. https://doi.org/10.1177/14749041241278941
Savickas, M. L. (2000). Renovating the psychology of careers for the twenty-first century. In A. Collin & R. A. Young (Eds.), The future of career (pp. 53–68). Cambridge University Press.
Savickas, M. L., Nota, L., Rossier, J., Dauwalder, J.-P., Duarte, M. E., Guichard, J., Soresi, S., Esbroeck, R. V., & van Vianen, A. E. M. (2009). Life designing: A paradigm for career construction in the 21st century. *Journal of Vocational Behavior*, *75*(3), 239–250. https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.04.004
SCB. (2020). *Asylsökande, grund för bosättning, utländsk bakgrund, medborgarskapsbyten, adoptioner, hushållsstatistik och medellivslängder 2015*. https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning-och-levnadsforhallanden/befolkningens-sammansattning-och-utveckling/befolkningsstatistik/pong/statistiknyhet/asylsokande-grund-for-bosattning-utlandsk-bakgrund-medborgarskapsbyten-adoptioner-hushallsstatistik-och-medellivslangder-2015/
SCB. (2026). *Arbetslösheten i Sverige Arbetskraftsundersökningarna (AKU)* (Rapport 2026:1) https://www.scb.se/contentassets/f8f5a25bcca649dcb41c2c8eec4133e7/am0401_2026a01_br_amftbr2603.pdf
Schinkel, W. (2018). Against “immigrant integration”: For an end to neocolonial knowledge production. *Comparative Migration Studies*, *6*(31), 1–17. https://doi.org/10.1186/s40878-018-0095-1

SFS 2010:800. *Skollagen*. Riksdagen. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800
SFS 2017:353. *Lag om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå*. Riksdagen. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2017353-om-uppehallstillstand-for_sfs-2017-353
Sharif, H. (2017). *”Här i Sverige måste man gå i skolan för att få respekt”: Nyanlända ungdomar i den svenska gymnasieskolans introduktionsutbildning*. Uppsala universitet.
Sheikhi, K. (2013). *Vägar till förståelse: andraspråkstalare i samtal med en studie- och yrkesvägledare*. Göteborgs universitet.
Skolinspektionen. (2017). *Språkintroduktion i gymnasieskolan*. https://skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2017/sprakintroduktion/sprakintroduktion-i-gymnasieskolan.pdf
Skolinspektionen. (2019). *Fortsatta utbildningsvägar efter språkintroduktion*. https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2019/nyanlandas-sprakintroduktion/fortsatta-utbildningsvagar-efter-sprakintroduktion.pdf
Skolverket. (2011). *Läroplan för gymnasieskolan, Lgy11*. https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gy11-for-gymnasieskolan
Skolverket. (2013). *Allmänna råd: Arbete med studie- och yrkesvägledning*. https://www.skolverket.se/getFile?file=3143
Skolverket. (2016). *Språkintroduktion* (Rapport 436). Skolverket. https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65c1b3/1553966792074/pdf3622.pdf
Skolverket. (2017). *Studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar. Exempel från grundskolor, grundsärskolor, gymnasieskolor och vuxenutbildning*. https://www.skolverket.se/getFile?file=3816
Skolverket. (2018). *Uppföljning av språkintroduktion. Beskrivande statistik på nationell nivå och nyanlända elevers övergångar till och från språkintroduktion*. https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65d385/1553967975102/pdf3955.pdf
Skolverket. (2025a). *Elever i gymnasieskolan. Läsåret 2024/25*. https://www.skolverket.se/getFile?file=13212
Skolverket. (2025b). *Läroplan för gymnasieskolan, Lgy25*. https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-gy25-for-gymnasieskolan
Skolverket. (2025c). *Marginell förändring av gymnasiebehörigheten*. https://www.skolverket.se/om-skolverket/nyheter-och-pressmeddelanden/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2025-09-25-marginell-forandring-av-gymnasiebehorigheten
Skolverket. (2026a). *Statistik om förskola och skola*. https://www.skolverket.se/statistik-och-utvarderingar/statistik-om-

forskola-och-skola/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokC&verkform=Gymnasieskola
Skolverket. (2026b). *Planera utbildningen på introduktionsprogram*. https://www.skolverket.se/styrning-och-ansvar/anordna-utbildning/anordna-gymnasieutbildning/planera-utbildningen-pa-introduktionsprogram
SKR. (2017). *Kommungruppsindelning 2017*. https://www.dataportal.se/sv/datasets/653_26839/skr-s-kommungruppsindelning-2017
SOU 2017:54. (2017). *Fler nyanlända elever ska uppnå behörighet till gymnasiet*. https://www.regeringen.se/contentassets/07b765bfe914435eae8f5a4b64308821/fler-nyanlanda-elever-ska-uppna-behorighet-till-gymnasiet-sou-201754.pdf
SOU 2025:1. (2025). *Skärpta krav för svenskt medborgarskap*. https://www.regeringen.se/contentassets/98678c2a40d64ccd9f16e6017923bbce/sou-20251-skarpta-krav-for-svenskt-medborgarskap.pdf
SOU 2025:99. (2025). *Ändring av permanent uppehållstillstånd för vissa utlänningar*. https://www.regeringen.se/contentassets/bd54773a6bd948c8a5ffc17fe4ab1846/andring-av-permanent-uppehallstillstand-for-vissa-utlanningar-sou-202599.pdf
Sultana, R. G. (2011). Lifelong guidance, citizen rights and the state: Reclaiming the social contract. *British Journal of Guidance & Counselling*, *32*(2), 179–186. https://doi.org/10.1080/03069885.2010.547055
Sultana, R. G. (2014). Pessimism of the intellect, optimism of the will? Troubling the relationship between career guidance and social justice. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, *14*, 5–19. https://doi.org/10.1007/s10775-013-9262-y
Sultana, R. G. (2022). The labour market integration of migrants and refugees: Career guidance and the newly arrived. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, *22*, 491–510. https://doi.org/10.1007/s10775-022-09529-z
Sundelin, Å. (2015). *Att skapa framtid: en analys av interaktionen i studie- och yrkesvägledande samtal med unga i migration*. Stockholms universitet.
Sundelin, Å. (2017a). *Samtalsmetodiska ideal – möjlighet och begränsning i vägledningssamtal med nyanlända elever*. Skolverket.
Sundelin, Å. (2017b). *Sweden final report, June 2017: Collation of qualitative questionnaires/interviews from experts*. Stockholms universitet. http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-151227
Sundelin, Å., & Hertzberg, F. (2022). *Studie- och yrkesvägledning i migrationens tid: kunskap, strategier och förhållningssätt*. Natur & Kultur.
Sundelin, Å., & Lundahl, L. (2023). Managing critical transitions: Career support to young people risking ineligibility for upper secondary education. *European Educational Research Journal*, *22*(4), 572–591. https://doi.org/10.1177/14749041221094439

Sveriges riksdag. (2025). *Vissa skärpta villkor för anhöriginvandring och begränsade möjligheter till uppehållstillstånd av humanitära skäl*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/vissa-skarpta-villkor-for-anhoriginvandring-och_hb01sfu5/

SVT Nyheter. (2015). *Regeringen: Ny lagstiftning för färre asylsökande*. https://www.svt.se/nyheter/inrikes/regeringen-utokade-id-kontroller-vid-gransen

Thondhlana, J., Madziva, R., & McGrath, S. (2016). Negotiating employability: Migrant capitals and networking strategies for Zimbabwean highly skilled migrants in the UK. *The Sociological Review*, *64*(3), 575–592. https://doi.org/10.1111/1467-954X.12373

Toiviainen, S., & Brunila, K. (2021). Emerging multi-professional assemblages of precision guidance producing the resilient and future-oriented citizen. *Nordic Journal of Transitions, Careers and Guidance*, *2*(1), 1–13. https://doi.org/10.16993/njtcg.28

Treebak, I., & Thomsen, R. (2021). Towards a grounded theory of mid-career stuckness. *Nordic Journal of Transitions, Careers and Guidance*, *2*(1), 44–56. https://doi.org/10.16993/njtcg.43

Udayar, S., Fedrigo, L., Durante, F., Clot-Siegrist, E., & Masdonati, J. (2021). Labour market integration of young refugees and asylum seekers: A look at perceived barriers and resources. *British Journal of Guidance & Counselling*, *49*(2), 287–303. https://doi.org/10.1080/03069885.2020.1858023

UNHCR. (2024). *Global trends report 2024*. https://www.unhcr.org/global-trends-report-2024

UNHCR. (2026). *Flykting eller migrant enligt UNHCR*. https://www.sverigeforunhcr.se/fakta/flykting-eller-migrant-enligt-unhcr/

Vaage Slåtto, A., & Toiviainen, S. P. (2025). Career guidance in the service of integration in Norway. *Nordic Journal of Transitions, Careers and Guidance*, *6*(1), 41–54. https://doi.org/10.16993/njtcg.96

Van den Hoonard, W. C. (1996). *Working with sensitizing concepts: Analytical field research*. Sage.

Vehviläinen, S., & Souto, A.-M. (2021). How does career guidance at schools encounter migrant young people? Interactional practices that hinder socially just guidance. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, *22*, 449–466. https://doi.org/10.1007/s10775-021-09467-2

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*.

Vetenskapsrådet. (2024). *God forskningssed 2024*.

Vik, N. E., & Ramirez, C. (2026). Kaleidoskoparbeid – rådgivere i mangfoldige skoler. I E. Saur, V. Isaksen, & C. Ramirez (Red.), *Rådgivning i komplekse kontekster* (s. 33–54). Scandinavian University Press.

Walford, G. (2008). *How to do educational ethnography*. Tufnell.

Wedin, Å., & Rosén, J. (2022). Lärare för andra? Aktörskap, kompetens och yrkesroller på språkintroduktionsprogrammet. *Pedagogisk forskning i Sverige*, *27*(2), 54–74. https://doi.org/10.15626/pfs27.02.03

Yakushko, O., Backhaus, A., Watson, M., Ngaruiya, K., & Gonzalez, J. (2008). Career development concerns of recent immigrants and refugees. *Journal of Career Development*, *34*(4), 362–396. https://doi.org/10.1177/0894845308316292

Yosso, T. J. (2005). Whose culture has capital? A critical race theory discussion of community cultural wealth. *Race Ethnicity and Education*, *8*(1), 69–91. https://doi.org/10.1080/1361332052000341006

Zimmermann, M. (2022). Explaining gaps in educational transitions between migrant and native school leavers. *Applied Economics*, *54*(15), 1759–1786. https://doi.org/10.1080/00036846.2021.1982130

Öhrn, E., Beach, D., Johansson, M., Rönnlund, M., & Rosvall, P.-Å. (2023). Rural education and integration: A follow-up study of the 2015 reception of young migrants in Sweden. *Australian and International Journal of Rural Education*, *33*(2), 1–15. https://doi.org/10.47381/aijre.v33i2.417

Bilagor

1. Översikt över forskningsprojektets data
2. Översikt över perioder för datainsamling
3. Intervjuguide elever IM
4. Intervjuguide elever IM omgång 2
5. Intervjuguide skolpersonal
6. Intervjuguide politiker och kommunala tjänstemän
7. Informationsbrev elever
8. Informationsbrev skolpersonal
9. Enkät ”Att komma vidare”
10. Samtyckesblankett

Bilaga 1. Översikt över forsknings-projektets data

Skola	Intervjuade elever	Varav går ett tionde år	Intervjuad personal
Pendlingsskola 1	6		3
Pendlingsskola 2	7	1	5
Småstadsskola 1	6		3
Småstadsskola 2	8		4
Landsbygdsskola 1	5		5
Landsbygdsskola 2	6	4	3
Totalt	**38**	**5**	**23**

Tabell 1. Intervjuer av elever och personal, årskurs 9

Skola	Intervjuade elever	Intervjuade elever, uppföljning	Intervjuad personal
Pendlingsgymnasium 1	6 (2 IA, 4 SPRINT)	5 (2 IA, 3 SPRINT)	5
Pendlingsgymnasium 2	9 (4 IA, 5 SPRINT)	4 (1 IA, 3 SPRINT)	5
Småstadsgymnasium 1	8 (4 IA, 4 SPRINT)	4 (2 IA, 2 SPRINT)	5
Småstadsgymnasium 2	11 (4 IA, 7 SPRINT)	6 (3 IA, 3 SPRINT)	6
Landsbygdsgymnasium 1	14 (6 IA, 8 SPRINT)	6 (2 IA, 4 SPRINT)	6
Landsbygdsgymnasium 2	9 (2 IA, 7 SPRINT)	7 (2 IA, 5 SPRINT)	5
Totalt	**57** (22 IA, 4 SPRINT)	**32** (12 IA, 20 SPRINT)	**32**

Tabell 2. Intervjuer av elever och personal på IM

Kommun	Politiker	Tjänstemän
Pendlingskommun 1	Kommunalråd och ordförande i utbildningsnämnden (S)	Enhetschef för IM samt central enhet
Pendlingskommun 2	Ordförande i utbildningsnämnden (MP)	Tjänsteman utbildningsförvaltningen med ansvar för gymnasiefrågor
Småstad 1	Ordförande i barn- och utbildningsnämnden	Skolchef Två sakkunniga inom gymnasiet (intervjuade tillsammans med politikern)
Småstad 2	Ordförande i skol-nämnden (S)	-
Landsbygdskommun 1	Ordförande i bildnings-nämnden (S)	Samordnare av sociala och utbildningsfrågor Verksamhetschef för utbildningsförvaltningen
Landsbygdskommun 2	Vice ordförande i utbildningsförbund (C)	Verksamhetschef för gymnasiet inom utbildningsförbund
Totalt	**6**	**8**

Tabell 3. Intervjuer med lokala politiker och tjänstemän

Bilaga 2. Översikt över perioder för data-insamling

Termin	Datainsamling i projektet totalt	Datainsamling utförd av mig		Datainsamling utförd i Finland av Miika Kekki
VT18	En enkät riktad till studie- och yrkesvägledare och rektorer.	Etablera kontakt med 2 kommuner: Pendlings-kommun 2 (P2) och landsbygdskommun 2 (L2)		
HT18	Observationer i 6 kommuner	Observationer, P2: *Grundskola:* 9 aktiviteter *Gymnasieskola:* 20 aktiviteter	Observationer, L2 *Grundskola:* 12 aktiviteter *Gymnasieskola:* 10 aktiviteter	
VT19	Intervjuer i 6 kommuner	Intervjuer P2: *Grundskola*: 7 elever, 3 personal *Gymnasieskola*: 10 elever, 11 personal *Vägledningscentrum*: 1 personal *Politiker och tjänstemän:* 1 kommunpolitiker, 1 tjänsteman	Intervjuer L2: *Grundskola*: 6 elever, 3 personal *Gymnasieskola*: 14 elever, 5 personal *Politiker och tjänstemän:* 1 kommunpolitiker, 1 tjänsteman	
HT19	Intervjuer med kommunala företrädare	Intervjuer med 2 kommunala företrädare i både kommun 1 och 2		
2019				4 intervjuer med studie- och yrkesvägledare
HT20	Uppföljande elev-intervjuer med eleverna från gymnasieskolorna i samtliga kommuner	Uppföljande elev-intervjuer, P2: 4 elever	Uppföljande elev-intervjuer, L2: 7 elever	

Tabell 4. Översikt över perioder för datainsamling

Bilaga 3. Intervjuguide elever IM

Upplägget:
En intervju nu, en uppföljande intervju om två år för att få en bild av hur stödet på IM fungerat för dig.

Tema	Frågor
Inledning	Hej! Som du kanske kommer ihåg handlar den här studien om Introduktionsprogrammet och möjligheterna att fortsätta till ett nationellt program eller arbete. När jag gick på gymnasiet fanns inte introduktionsprogrammet. Hur skulle du beskriva IM/SPRINT? Varför går man IM/SPRINT? Hur kommer det sig att du går IM/SPRINT? Har du valt det eller hur blev det så?
Övergång grundskola till IM	Vad hade du helst velat göra efter 9:an? Om det inte gick: Vad tror du att du hade behövt för stöd för att göra det? Vilka personer har varit viktiga för dig att diskutera gymnasie-valet med? Vilka bor du med? Vad tyckte de om ditt gymnasieval? Hur påverkade det dig, tror du? När fick du veta att du skulle börja på IM/SPRINT? Vad visste du om IM/SPRINT innan du började här? Hur hade du fått reda på det? Hur var det att börja på IM/SPRINT? Vad tänkte andra om att du skulle börja på IM/SPRINT? (familj, vänner, lärare, vägledare?) Vilket stöd fick du från grundskolan: inför gymnasievalet? inför att börja på IM/SPRINT? Vilket stöd hade du önskat?
Målet med IM/SPRINT (övergång)	Vad är tanken med IM/SPRINT, tror du Hur länge tror du att du kommer att gå här? Påverkar din ålder möjligheten att gå kvar? Finns det någon plan för vad som ska ske efter IM/SPRINT? Vilket stöd får du för att komma vidare? Från vilka? Är det något du saknar? Vilket stöd skulle du vilja ha? Har du någon plan? Vad vill du själv göra efter IM/SPRINT? Hur stor är chansen att det kommer att bli så, tror du? Finns det några särskilda utmaningar för dig när det gäller vad du vill göra efter IM/SPRINT? Vad skulle du behöva för hjälp med det, tror du? Får du något stöd i det? Vilket? Av vem/vilka? Kan du beskriva hur en vecka ser ut? Hur ser ditt schema ut? Vilka ämnen läser du?

Hur fungerar IM/SPRINT	Hur går det för dig, tycker du? Vad fungerar bra på IM/Sprint? Är det något du saknar eller som du tycker kunde vara annorlunda Är det någon skillnad på att gå på IM/SPRINT eller på ett nationellt program? Vilka? Hur märks det i så fall? Är det några som är särskilt viktiga för dig på skolan? Umgås du med några på skolan som inte går IM/SPRINT? Vilka program går de?
Framtidsdrömmar utbildning/arbete och plats	Vad hoppas du på att du kommer att ägna dig åt i livet om ca fem år? Var befinner du dig då, om du själv får bestämma? Land, stad, samhälle? Hur stor är chansen att det kommer att bli så, tror du? Vilka är de största utmaningarna för dig, tror du, när det gäller utbildning och arbete i ditt liv?
Framtiden i relation till plats	Hur trivs du här på ”orten”? Tror du att du kommer att leva här i framtiden? Om du får möjlighet – vill du stanna kvar? Varför – varför inte? Hur ser du på dina möjligheter att leva på den plats du vill i framtiden?
Bakgrund elev	Hur gammal är du? Var bor du? Vilka bor du tillsammans med?

<u>Kontaktuppgifter för intervju två</u>

Bilaga 4. Intervjuguide elever IM omgång 2

Enligt projektbeskrivningen ska projektet kartlägga och kritiskt analysera (i) lokala insatser för karriärlärande och karriärval riktade till unga utan fullständig grundskole-utbildning och (ii) de berörda elevernas erfarenheter av dessa insatser, (iii) relatera insatserna till lokala strukturella och institutionella villkor, (iv) identifiera faktorer som befrämjar ungdomarnas övergångar från IP till reguljär utbildning och arbete, hur stödet på programmet utformas och fungerar.

Tema	**Frågor**
Bakgrund elev	Hej! Som du kanske kommer ihåg handlar den här studien om Introduktionsprogrammen och möjligheterna att fortsätta till ett nationellt program eller arbete. Jag intervjuade dig för två år sedan. Kan du beskriva vad som hänt i skolan sedan dess, till exempel vilket program går du idag/var arbetar du idag? Om svar IM, gå till frågor om IM, annars nationellt program, arbete eller utan sysselsättning
Frågor, elever IM	Hur har tiden sett ut medan du gått här (fördjupning av frågan ovan)? - Om du jämför när du började med hur det ser ut nu, är det några stora eller mindre skillnader? - Hur ser en skoldag ut? - Har du erbjudits någon praktik? - Vet du om du har en studieplan? - När jag intervjuade dig för två år sedan såg din plan ut/ditt schema ut så här… kunde du följa planen/schemat? Har IM varit ditt förstahandsval eller har du sökt någon annan utbildning under tiden? Hur tänker du kring framtiden? - Utbildning? - Arbete? - Hur ser dina planer ut för att nå dit? - Spelar det någon roll var du utbildar dig eller arbetar? Om ja, vad är det som gör att du vill bo där/här? - Påverkar din ålder möjligheterna att gå kvar här? Finns det några särskilda utmaningar för dig när det gäller vad du vill göra efter IM? - Vad skulle du behöva för hjälp med det, tror du? - Får du något stöd i det? Vilket? Av vem/vilka? Brukar du diskutera din framtid vad det gäller utbildning eller arbete med någon? - I skolan, i så fall med vilka? - På fritiden, i så fall med vilka?

	Hur tror du att ditt liv ser ut om fem år? - Var bor du? - Ensam eller med andra? - Hus eller lägenhet? - Vart åker du på semester? Minns du att när jag pratade med dig för två år sedan sa du att du tänkte så här om framtiden … Hur tänker du om det idag? Varför tänker du lika/olika tror du?
Frågor, elever nationellt program	Hur gick det till när du valde program? - Diskuterade du ditt val med någon? - Diskuterade ni studievägar på IM under lektioner? - Brukade du prata med någon studie- och yrkesvägledare? - Minns du om du hade någon studieplan? - Var det här programmet ditt förstaval? - Hur fick du veta att du kommit in? - Hur länge hade du då gått på IM? Hur tänker du på tiden när du gick IM idag? - Vad var bra, mindre bra? - Erbjöds det stöd som du behövde? (Lärarstöd, SYV, schemaanpassning) Var det något du saknade? Hur har övergången fungerat? - Har det varit lätt att få kompisar i klassen? Kände du någon sedan innan? - Har det varit stora förändringar i hur du studerar? (Schema, studiefart, lärarstöd) - Finns det något som du skulle vilja ändra på? Vad visste du om programmet innan du började här? Hur hade du fått reda på det? Hur tänker du kring framtiden? - Utbildning? - Arbete? - Hur ser dina planer ut för att nå dit? - Spelar det någon roll var du utbildar dig eller arbetar? Om ja, vad är det som gör att du vill bo där/här? - Vilka diskuterar du utbildning och arbete med, i skolan och på fritiden? Finns det några särskilda utmaningar för dig när det gäller vad du vill göra efter gymnasiet? - Vad skulle du behöva för hjälp med det, tror du? - Får du något stöd i det? Vilket? Av vem/vilka? Hur tror du att ditt liv ser ut om fem år? - Var bor du? - Ensam eller med andra? - Hus eller lägenhet? - Vart åker du på semester?

	Minns du att när jag pratade med dig för två år sedan sa du att du tänkte så här om framtiden … Hur tänker du om det idag? Varför tänker du lika/olika tror du?
Frågor, elever i arbete	Hur gick det till när du fick ditt arbete? - Diskuterade du alternativ med någon? - Diskuterade ni studievägar på IM under lektioner? - Brukade du prata med någon studie- och yrkesvägledare? - Minns du om du hade någon studieplan? - Var det här arbetet förstaalternativ? - Hur fick du veta att du fick arbetet? - Hur länge hade du då gått på IM? Hur tänker du på tiden när du gick IM idag? - Vad var bra, mindre bra? - Erbjöds det stöd som du behövde? (Lärarstöd, SYV, schemaanpassning) Var det något du saknade? Hur har övergången från studier till arbete fungerat? - Har det varit lätt att få kompisar i på arbetsplatsen? Kände du någon sedan innan? - Har det varit stora förändringar för hur din dag ser ut? (Schema, eget ansvar, stöd på arbetsplatsen (arbets-ledare)) - Finns det något som du skulle vilja ändra på? Vad visste du om arbetsplatsen innan du började här? Hur hade du fått reda på det? Hur tänker du kring framtiden? - Utbildning? - Arbete? - Hur ser dina planer ut för att nå dit? - Spelar det någon roll var du i så fall utbildar dig eller arbetar? Om ja, vad är det som gör att du vill bo där/här? - Vilka diskuterar du framtiden med på arbetsplatsen eller på fritiden? Hur tror du att ditt liv ser ut om fem år? - Var bor du? - Ensam eller med andra? - Hus eller lägenhet? - Vart åker du på semester? Minns du att när jag pratade med dig för två år sedan sa du att du tänkte så här om framtiden … Hur tänker du om det idag? Varför tänker du lika/olika tror du? Sista fråga: Om du skulle bli inbjuden att prata inför åk 9 om IM, hur skulle du presentera det då? Vad kan vara bra att veta?

Frågor, elever utan sysselsättning	Hur gick det till när din utbildning eller ditt arbete tog slut? - Diskuterade du alternativ med någon? - Diskuterade ni studievägar på IM under lektioner? - Diskuterade ni jobb på IM under lektioner? - Brukade du prata med någon studie- och yrkesvägledare? - Minns du om du hade någon studieplan? - Hur fick du veta att du skulle bli utan sysselsättning? - Hur länge hade du då gått på IM? Hur tänker du på tiden när du gick IM idag? - Vad var bra, mindre bra? - Erbjöds det stöd som du behövde? (Lärarstöd, SYV, schemaanpassning) Var det något du saknade? Hur har övergången från studier till där du är idag fungerat? - Vad gör du om dagarna? - Har det varit stora förändringar för hur din dag ser ut? (Schema, eget ansvar, stöd för att komma igång att göra något) - Har du haft kontakt med någon utanför skolan om hur du kan komma vidare i utbildning eller jobb? I så fall vem? - Har det varit lätt att få kompisar efter att du slutade skolan? Umgås du med några som du kände sedan innan? - Finns det något som du skulle vilja ändra på? Vad visste du om hjälp man kan få om man varken studerar eller arbetar? Hur hade du fått reda på det? Hur tänker du kring framtiden? - Utbildning? - Arbete? - Hur ser dina planer ut för att nå dit? - Spelar det någon roll var du i så fall utbildar dig eller arbetar? Om ja, vad är det som gör att du vill bo där/här? - Vilka diskuterar du framtiden med? Hur tror du att ditt liv ser ut om fem år? - Var bor du? - Ensam eller med andra? - Hus eller lägenhet? - Vart åker du på semester? Minns du att när jag pratade med dig för två år sedan sa du att du tänkte så här om framtiden … Hur tänker du om det idag? Varför tänker du lika/olika tror du? Sista fråga: Om du skulle bli inbjuden att prata inför åk 9 om IM, hur skulle du presentera det då? Vad kan vara bra att veta?

Bilaga 5. Intervjuguide skolpersonal

Teman	Frågor
Bakgrund SYV	Hur länge har du arbetat här? Hur kommer det sig att du arbetar här? Var har du jobbat tidigare? Vilka stadier/åldrar? Andra orter? Hur skiljer sig det gentemot ditt nuvarande arbete? Andra platser?
De unga	Vilka av kommunens unga går på IM? Vad är din bild av vad dessa unga tänker kring sin framtid? Hur talar ungdomarna om den lokala orten? Hur talar de om andra orter/städer?
De lokala strukturerna	Hur ser strukturerna på orten/i kommunen ut i fråga om: - arbetsmarknad, - utbildningsutbud, - pendling: möjligheter och förekomst - Hur ser de ungas levnadsvillkor ut? Boende? Familj? Fritid?
IM	Hur organiseras IM i er kommun? Organisationsstruktur? Styrning, mål och ramar för verksamheten? Hur ser programstrukturen ut? Undervisning och innehåll? Hur ser möjligheterna ut till att anpassa utbildningen efter varje elevs behov? Undervisningens innehåll och upplägg, annat? Generellt anlände väldigt många nyanlända 2015/16, och detta gjorde ju att språkintroduktionen ökade starkt. Sedan skedde en snabb minskning. Hur har denna utveckling påverkat er? Hur märktes den i kommunen?
Stöd/insatser	Vilket stöd/insatser för att komma vidare ges unga på er skola? Vilka tycker du är särskilt effektiva? Vilka andra stöd/insatser skulle du anse vara hjälpsamma för att de unga ska komma vidare? Finns det några särskilda utmaningar för att kunna erbjuda dessa ungdomar stöd? Samarbetar ni med några externa aktörer kring stöd för de unga? Arbetsliv Vuxenutbildning Föreningar, organisationer el dyl? Samarbetar du med någon från kommunen? Kommunalföreträdare?

Vägledning	Hur ser ditt arbete ut? Om du skulle beskriva i % fördelningen under en arbetsvecka *(nedanstående delas ut på en lapp):* • Individuella samtal • Gruppvägledning • Möten med föräldrar? • Administration • Undervisning/information • Möten (om vad) • Samarbete med lärare • Kontakt med arbetsgivare/arbetsplatser Skolledningens roll i vägledningsarbetet: innehåll i arbetet, prioritering av arbetsuppgifter? Vilka samarbetar du med? Jobbar du med de ungas karriärlärande? Hur? Hur jobbar du med att förse dessa ungdomar med kunskaper om olika utbildningsvägar? Arbetsmarknaden? Självkännedom? Mönster och rutiner? Brytpunkter? (Risken för cooling down) Vad möjliggör för dig att arbeta som du skulle vilja? Vad hindrar? Hur ser dina förutsättningar ut för att bedriva studie- och yrkesvägledning med dessa ungdomar: Hur många elever? Bedömer du att det finns tillräckligt med tid/resurser för att möta ungdomarnas behov/önskemål om studie- och yrkesvägledning? Finns det något du prioriterar bort? Vad skulle du vilja göra mer av?
Övergångar	Övergång grundskolan – IM Hur går övergången mellan grundskolan och IM till? Vad fungerar bra? Vad skulle behöva utvecklas? Övergång från IM till nationella program el annat Vilka möjligheter finns det att gå vidare från IM till nationellt program på er skola? Hinder? Hur jobbar skolan med elevernas övergångar? Vilka möjligheter finns det att gå vidare från IM till arbetslivet? Hur jobbar skolan med detta? Vilka möjligheter finns det att gå vidare till vuxenutbildningen? De elever som blir överåriga, vilka alternativ till sysselsättning har de? Hur jobbar ni med dessa övergångar? Hur många elever omfattas av gymnasielagen och hur arbetar ni med dem? Hur upplever ni att arbeta med denna grupp? Hur övergångarna ut till/från KAA? Vad skulle du vilja förändra för att elevernas övergångar ska fungera smidigare?

Bilaga 6. Intervjuguide politiker och kommunala tjänstemän

Tema/aspekt	Frågor	Förtydliganden m m
BAK-GRUND	Berätta lite om din yrkesbakgrund! **Politiker**: vilka uppdrag har du? Vilka sakområden sysslar du särskilt med? Hur länge har du gjort det? **Tjänsteman**: Vad är det du arbetar med i kommunen? Vilka sakområden sysslar du särskilt med? Hur länge har du gjort det? Vilka aktörer arbetar du gentemot?	
MÖJLIG-HETS-STRUKTURER	a. Hur ser utbildningsmöjligheterna för en ung människa ut i kommunen och regionen? b. Hur skulle du beskriva kommunens och regionens arbetsmarknad? Hur ser möjligheterna för en ung människa att få arbete i kommunen och regionen ut?	Unga i högstadie-åldern och uppåt
	Hur tror du att ungas framtidsdrömmar (utbild-ning, arbete) formas av att de växer upp här i kommunen (och regionen)?	
STRATEGIER OCH KONKRETA ÅTGÄRDER ***- unga mer generellt***	a. Hur arbetar kommunen mer generellt för att så många unga som möjligt ska kunna komma vidare i utbildning och arbete?* -Vilka är de viktigaste konkreta åtgärderna? b. Planeras några förändringar i dessa avseenden?	* Om vi hittat ngn kommunal policy om stöd för ungas över-gångar till utbild-ning och arbete bör frågorna anknyta till den.
	Hur ser stödet ut för unga som inte klarat grundskolan och är obehöriga för de nationella programmen i gymnasieskolan?	

Unga utan gymnasie-behörighet	a. Vilken är din bild av vägledning och stöd i kommunen när det gäller övergångar mellan grundskola och gymnasium, särskilt för elever utan fullständiga grundskolebetyg? Hur ser stödbehovet ut i relation till befolkningens utbildningsnivå och socioekonomiska villkor? Hur tänker kommunen kring resurser för t ex vägledning i relation till elever utan fullständiga grundskole- gymnasiebetyg? b. Har kommunen försökt tillskapa systematiserade övergångar (mellan grundskola – IM, IM – framåt)? Sker samarbete mellan IM och nationella program eller nationella program och vuxenutbildning? Vilka möjligheter har unga att delta i utbildning i andra kommuner? c. skolpersonal som är frustrerad över den begränsade möjligheten att läsa komvux med språkstöd i regionen pga kommunens besparingar d. Hur ser kontakterna med det lokala arbetslivet ut? e. Hur kan eventuellt stödet för övergångarna utvecklas (i fråga om a-c ovan)? - Planeras några förändringar?	
STRATEGIER OCH KONKRETA ÅTGÄRDER ***- nyanlända ungdomar***	a. Kan du beskriva hur kommunen arbetat med stöd och vägledning för nyanlända ungdomar? b. Har detta förändrats över tid sedan kulmen kring 2015? c. Vilka har varit de största utmaningarna sedan 2015? (hur har ni hanterat dem?)** d. Planeras några förändringar av kommunens stöd och vägledning för nyanlända ungdomar?	**Ex skolplace-ringar, personal, modersmåls-undervisning, kartläggning, övergripande plan för introprogrammet

	Nya gymnasielagen – Hur har ni hanterat den i kommunen? Den som söker ska visa upp en avsikt att studera – att man har studerat och avser att studera vidare; men om man är över 20 år och ej är behörig till studier på gymnasienivå, hur blir det då? Vilka alternativ finns i er kommun? Vad fungerar bra? Vad fungerar mindre bra? (vad får den för effekter för kommunen, skolan och elever)?	- t ex tycks det i vissa kommuner vara möjligt att börja läsa gyprogram på komvux och samtidigt läsa färdigt på grundvux – går det i din kommun?
	Andra myndigheter a. Migrationsverket flyttade sin verksamhet från kommunen och omplacerade de asylsökande geografiskt i samband med detta, däribland många skolungdomar. Hur gick detta till? Vad fick det för konsekvenser? b. Arbetsförmedlingen har också lagt ner sin verksamhet i kommunen. Hur påverkar det kommunens arbete med de unga utan gymnasiebehörighet?	
	a. Vilken är din bild när det gäller likvärdigheten mellan kommuner betr. åtgärderna för nyanlända unga, för att de ska kunna komma vidare i utbildning och arbete? b. Har ni som kommun fått eller haft behov av stöd? Sker det t ex samråd med andra kommuner i de här frågorna?	
ÖVRIGT	Är det något du skulle vilja tillägga – något som jag eventuellt missat?	

Bilaga 7. Informationsbrev elever

Till elever på gymnasieskolans introduktionsprogram

Jag heter Jonna Linde och arbetar vid Umeå Universitet. Jag medverkar i forskningsprojektet ”Att komma vidare” som handlar om unga på gymnasieskolans introduktionsprogram. Under vårterminen 2019 ska vi göra intervjuer med elever om hur det är att studera på introduktionsprogram och tankar om framtiden.

Vill du medverka? I så fall betyder det att jag kommer till en avtalad tid och plats i skolan och gör en intervju med dig. Intervjun spelas in och beräknas ta ca 40 minuter till en timme.

Du blir tillfrågad om detta via din lärare eller studie- och yrkesvägledare och det är helt frivilligt att delta i studien. Du väljer själv om du vill medverka. Du har rätt att säga nej till att medverka även efter att intervjun genomförts. Läraren eller studie- och yrkesvägledaren kommer att meddela dig när intervjun ska ske.

Resultaten från studien kommer att redovisas i vetenskapliga artiklar och rapporter. Vid redovisning av projektet kommer ditt namn, skolans namn och namn på kommunen bytas ut för att minska möjligheterna för identifiering.

Forskningsprojektet pågår under perioden 2018 – 2021. Det har Umeå universitet som huvudman och bedrivs av forskare i Umeå och Stockholm.

Ta gärna med detta brev hem och du är varmt välkommen att kontakta mig om du vill veta något mer innan du bestämmer dig.

Vänliga hälsningar

Jonna Linde

Jonna Linde
Doktorand
Tillämpad utbildningsvetenskap
Umeå Universitet
Tel 090-7868838
E-post: jonna.linde@umu.se

Bilaga 8. Informationsbrev skolpersonal

Information till studie- och yrkesvägledare, lärare, rektorer och elever på gymnasieskolans introduktionsprogram

Vi heter Jonna Linde och Per-Åke Rosvall och vi arbetar vid Umeå universitet. Vi medverkar i forskningsprojektet ”Att komma vidare” som handlar om unga på gymnasieskolans introduktionsprogram, och det stöd de erhåller för att komma vidare i utbildning och arbete. Under hösten 2018 och hösten 2020 skulle vi vilja besöka er skola som en del av projektet, för att få veta mer om unga på introduktionsprogrammen och deras tankar om framtiden, och hur man i skolan arbetar med deras övergångar till reguljär gymnasieutbildning och etablering i arbets- och vuxenliv.

Forskningsprojektet pågår under perioden 2018 – 2021. Det har Umeå universitet som huvudman och bedrivs av forskare i Umeå och Stockholm. Se nästa sida för en kort beskrivning av projektet. I studien kommer sex gymnasieskolor och sex grundskolor från olika typer av kommuner att ingå. Vi sänder också ut enkäter till studie- och yrkesvägledare vid gymnasieskolor i 112 kommuner.

Om vi får klartecken från rektorer, studie- och yrkesvägledare och elever kommer vi att besöka tre program vid er skola vid några tillfällen under elevernas första läsår: Yrkesintroduktion, Individuellt alternativ och Språkintroduktion. Vi önskar då främst följa olika slags studie- och yrkesvägledande aktiviteter. Vi kommer inte att gripa in i verksamheten på något sätt.

Därefter önskar vi också intervjua elever. Lämplig tidpunkt för intervjuerna bestäms i samråd med berörda lärare och elever. Ett urval av skolans personal kommer att tillfrågas om vill bli intervjuade. När eleverna börjar sitt tredje år i gymnasieskolan (ht 2020) vill vi återkomma och intervjua eleverna, där de befinner sig då, för att följa upp deras upplevelser av val och stöd de fått.

Vi informerar muntligt och delar ut ett informationsbrev om studien i god tid innan den startar. Vi berättar då bland annat

- att eleverna blir kontaktade via sin studievägledare om man vill bli intervjuad.
- att det är helt frivilligt att delta i studien, och även när man börjat delta, kan man avbryta om man så vill.
- att vi inte kommer att berätta vilka personer som deltar i studien, ej heller vilken ort eller skola som medverkat.
- att vi inte kommer att gripa in i verksamheten på något sätt.

Vänliga hälsningar Per-Åke och Jonna!

Per-Åke Rosvall
Docent i pedagogiskt arbete
Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap
Umeå universitet
Arbetet: 090-786 56 00
E-post: per-ake.rosvall@umu.se

Jonna Linde
Doktorand i pedagogiskt arbete
Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap
Umeå universitet
Arbete: 090-786 88 38
E-post: jonna.linde@umu.se

Forskningsprojektet

Att komma vidare

Unga utan fullständig grundskola och stödet för att finna framtidsvägar i olika lokala kontext

Kort om bakgrund och syfte

Att förbättra stödet för unga när de ska ta ställning till framtida utbildningsvägar och yrken är centrala samhällsfrågor. Både i politiken och i forskningen glömmer man ofta att orten och kommunen som ungdomar växer upp i har stor betydelse både för tillgång till utbildning och arbete och hur unga tänker om sina framtidsmöjligheter. Unga utan fullständiga grundskolebetyg hänvisas till något av gymnasieskolans fem introduktionsprogram för att bli behöriga att komma in på ett nationellt program eller få arbete. Det finns stora lokala skillnader i fråga om hur stor andel av eleverna som går över på ett introduktionsprogram, hur dessa program läggs upp och vilket stöd som de får i och utanför skolan för att komma vidare.

Projektet syftar till att

(1) öka kunskaperna om ungdomar på introduktionsprogrammen, och hur deras framtidsplaner formas av kommunens resurser och andra villkor.
(2) fördjupa kunskaperna om hur man lokalt, och särskilt i skolan, arbetar med undervisning, vägledning och praktik för att underlätta ungdomarnas övergång till nationella gymnasieprogram och till arbete och vuxenliv. Vi vill finna vägar att stärka utbildnings- och arbetslivschanserna för elever utan fullständiga grundskolebetyg.

Olika typer av kommuner i och utanför storstadsregionerna kommer att ingå i projektet.
I projektet genomförs (a) en enkätstudie bland studie- och yrkesvägledare samt rektorer med ansvar för introduktionsprogrammen samt (b) besök och intervjuer i ett mindre antal kommuner och skolor, där vi intervjuar elever i årkurs nio och på gymnasieskolans introduktionsprogram, skolpersonal samt kommunala företrädare med kännedom om lokalsamhället och insatserna för utbildning och ungas etablering.

Rapportering

Vi kommer att skicka en sammanfattning av resultaten till skolorna som medverkat i projektet. Resultaten kommer vidare att publiceras i svenska och internationella tidskrifter och i bokform. Vi forskare kommer att föreläsa om resultaten på vägledarutbildningen och för lärare, rektorer, vägledare, kommunala politiker och tjänstemän, med flera. Vi kommer också att föra vidare våra resultat till Skolverket och andra berörda myndigheter.

”Att komma vidare” är ett forskningsprojekt som pågår 2018 till 2021 med medel från Vetenskapsrådet. Medverkande forskare:
Lisbeth Lundahl, Umeå universitet (projektledare), lisbeth.lundahl@umu.se
Per-Åke Rosvall, Umeå Universitet, per-ake.rosvall@umu.se
Jonna Linde, Umeå universitet, jonna.linde@umu.se
Joakim Lindgren, Umeå Universitet, joakim.lindgren@umu.se
Åsa Sundelin, Stockholms Universitet, asa.sundelin@edu.su.se

Bilaga 9. Enkät ”Att komma vidare”

Oktober 2018
Umeå Universitet
Enkät ”Att komma vidare”

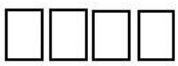

Enkät till vägledare och rektorer (motsv.) på gymnasieskolans introduktionsprogram

Bakgrunds-frågor	Tjänstgör - Enbart vid en skola ☐ - Vid mer än en skola ☐	Om du tjänstgör på mer än en skola ber vi dig att besvara enkät-frågorna utifrån den skola där du har den största delen av din tjänst-göring. Om tjänstgöringen är jämnt fördelad, väljer du själv vilken skola du behandlar i dina svar.
	Huvudman:	☐ kommunal ☐ fristående
	Befattning:	☐ Studie- och yrkesvägledare ☐ Rektor ☐ Annat: .....
	Hur omfattande är din tjänstgöring som vägledare/rektor (motsvarande) på skolan?	☐ mindre än halvtid ☐ 50-75% ☐ mer än 75%
	Vilket/vilka introduktionsprogram arbetar du främst med?	☐ språkintroduktion ☐ yrkesintroduktion ☐ preparandutbildning ☐ programinriktat individuellt val ☐ individuellt alternativ
	Ungefärligt antal schemalagda veckotimmar på de introduktionsprogram som du arbetar med:	Program:..... tim:..... Program:..... tim:..... Program:..... tim:..... Program:..... tim:..... Program:..... tim:.....

1

	a. Ungefär hur många elever har du ansvar för ***totalt*** på din skola? b. Ungefär hur många elever ***på introduktionsprogrammen*** har du ansvar för på din skola?	....
Struktur-frågor	Kan eleverna övergå till *yrkesförberedande* nationella program - på din skola? - i din kommun? - på en skola inom pendlingsavstånd (mindre än 2 timmars daglig restid)?	 ☐ ja ☐ nej ☐ ja ☐ nej ☐ ja ☐ nej
	Kan eleverna övergå till *högskoleförberedande* nationella program - på din skola? - i din kommun? - på en skola inom pendlingsavstånd (mindre än 2 timmars daglig restid)?	☐ ja ☐ nej ☐ ja ☐ nej ☐ ja ☐ nej
	Har elever, om de så behöver, tillgång till vuxenutbildning - i din kommun? - inom pendlingsavstånd (mindre än 2 timmars daglig restid)?	 ☐ ja ☐ nej ☐ vet ej ☐ ja ☐ nej ☐ vet ej
	Har **kommunen** någon dokumenterad strategi för att höja andelen elever som får en fullständig grundskoleutbildning? Om du svarar ja: anser du att strategin har omsatts i praktisk verksamhet?	☐ ja ☐ nej ☐ vet ej ☐ ja ☐ nej ☐ vet ej
	Har **kommunen** någon dokumenterad strategi för att höja andelen elever som fullbordar ett nationellt program? Om du svarar ja: anser du att strategin har omsatts i praktisk verksamhet?	☐ ja ☐ nej ☐ vet ej ☐ ja ☐ nej ☐ vet ej
Skolans arbete	Har **din skola** någon samlad strategi för att höja andelen elever som går över från ett individuellt till ett nationellt program? Om du svarar ja: beskriv de viktigaste inslagen i några punkter (forts nästa sida)!	☐ ja ☐ nej ☐ vet ej *På denna och andra öppna frågor kan du även använda utrymmet på sid 7 och 8!*

	Samlad strategi, forts	
a. under-visning	Besvara följande påståenden om undervis-ningen *på de introduktionsprogram* (IM) *som du arbetar med/ansvarar för.*	1 = instämmer inte alls, 4 = instämmer helt. 5 = vet ej
	Flertalet lärare har en pedagogisk högskoleutbildning	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Flertalet lärare är behöriga att undervisa i sina ämnen	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Det finns god tillgång till flerspråkig stödpersonal	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Det finns god tillgång till specialpedagogisk kompetens	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Lärare och annan personal på IM erbjuds kontinuerligt kompetensutveckling	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Elevernas förkunskaper kartläggs och bedöms på ett tidigt stadium	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Den individuella studieplanen utformas i första hand efter den enskilda elevens behov och intressen	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Den individuella studieplanen är relativt standardiserad	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Utbudet av grundskoleämnen är brett	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Elever får studiehandledning på sitt modersmål	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Utbildningen är i hög grad anpassad efter den enskilde elevens behov	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Utbildningen är relativt standardiserad på IM	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Undervisningen innehåller återkommande studie- och yrkesvägledande inslag	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	IM och deras elever är geografiskt åtskilda från resten av skolan	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	IM och deras elever är i hög grad integrerade i skolans verksamhet	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Arbetet med IM har skolledningens aktiva stöd	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

	Ev. kommentarer som rör undervisningen på IM	
b. studie- och yrkesväg-ledning	Besvara följande påståenden om vägledningen *på de introduktionsprogram som du arbetar med/ansvarar för.*	1 = instämmer inte alls, 4 = instämmer helt, 5 = vet ej.
	Skolans vägledare har genomgått studie- och yrkesvägledarutbildning	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Det finns en handlingsplan/strategi för den studie- och yrkesvägledande verksamheten	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Vägledarna svarar ensamma för att elever får information och samtal om studie- och yrkesval	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Vägledarna, lärare och annan personal samarbetar i frågor som rör elevens studie- och yrkesval	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Eleven får kunskaper om olika utbildningsalternativ genom återkommande aktiviteter	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Eleven får kunskaper om arbetsmarknaden genom återkommande aktiviteter	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Det finns goda möjligheter för eleverna att diskutera sina framtida studie- och yrkesval tillsammans med en vägledare	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Eleverna har återkommande möjligheter att delta i aktiviteter såsom temadagar och studiebesök, som ett led i att stärka deras kunskaper om utbildning och arbetsliv	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Ev. kommentarer som rör vägledningen på IM (forts nästa sida)	

	Forts, ev. kommentarer rörande vägledningen	
Samverkan och ansvars-fördelning	Besvara följande påståenden om samverkan och ansvarsfördelning avseende IM	1 = instämmer inte alls, 4 = instämmer helt, 5 = vet ej.
	Det finns en systematiserad överlämning mellan grundskolorna och introduktionspro-grammen	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Det finns en tydlig ansvarsfördelning mellan olika befattningshavare som arbetar med IM	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Rektor, lärare, elevhälsopersonal, vägledare m fl. personalgrupper samverkar för att eleverna på IM ska nå utbildningsmålen	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Kontakten mellan skolans och elevernas vårdnadshavare ses som väsentlig	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Samverkan med arbetslivet är väl utvecklad	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Skolan samverkar med vuxenutbildningen	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ vet ej
	Ev. kommentarer som rör samverkan och ansvarsfördelning	
Planerade föränd-ringar	Planeras förändringar av IM som du arbetar med vad gäller	
	a) undervisning	☐ ja ☐ nej ☐ vet ej
	b) studie- och yrkesvägledning	☐ ja ☐ nej ☐ vet ej
	c) samverkan och ansvarsfördelning	☐ ja ☐ nej ☐ vet ej
	d) annat?	☐ ja ☐ nej ☐ vet ej
	Om du svarar ja: beskriv i några punkter vad förändringen består av (forts nästa sida)!	

	Förändringen (forts)	
Behov av prioriteringar	Vilka insatser anser du borde prioriteras mer för elever på skolans introduktionsprogram?	1 = mindre viktigt att prioritera, 4 = mycket viktigt att prioritera mer)
	Arbetet med att kartlägga, bedöma och följa upp elevernas kunskaper	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
	fler undervisningstimmar	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
	tillgång till studiestöd (ex coach, mentor, språkstöd)	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
	kompetenshöjning av personalen	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
	individualiserad uppläggning av studierna	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
	specialpedagogiska insatser	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
	stöd på elevernas modersmål	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
	studie- och yrkesvägledning (samtal, information, undervisning)	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
	insatser för att höja elevernas studiemotivation	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
	samverkan inom skolan	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
	samverkan skola – vårdnadshavare	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
	praktik	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
	samverkan med arbetslivet	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
	annat:	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
	.....	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
	.....	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4

Övrigt	Övriga kommentarer

Tack för din medverkan!

Bilaga 10. Samtyckesblankett

BILAGA 4 B

Forskningsprojektet «Att komma vidare»

Samtycke till att delta i studien

Jag har fått muntlig och skriftlig informationen om studien och har haft möjlighet att ställa frågor. Jag får behålla den skriftliga informationen. "Att komma vidare. Unga utan fullständig grundskola och stödet för att finna framtidsvägar i olika lokala kontext".

☐ Jag samtycker till att delta i studien

☐ Jag samtycker till att uppgifter om mig behandlas på det sätt som beskrivs i informationsbrevet.

Plats och datum	Underskrift

1

Doktorsavhandlingar i Pedagogiskt arbete
Dissertations in Educational Work
Umeå universitet
I serien har utkommit:

1. Monika Vinterek, 2001. *Åldersblandning i skolan: elevers erfarenheter.* ISSN 1650-8858. ISBN 91-7305-136-5.
2. Inger Tinglev, 2005. *Inkludering i svårigheter. Tre timplanebefriade skolors svenskundervisning.* ISSN 1650-8858. ISBN 91-7305-806-8.
3. Inger Erixon Arreman, 2005. *Att rubba föreställningar och bryta traditioner. Forskningsutveckling, makt och förändring i svensk lärarutbildning.* ISSN 1650-8858. ISBN 91-7305-855-6.
4. Berit Lundgren, 2005. *Skolan i livet – livet i skolan. Några illitterata invandrarkvinnor lär sig tala, läsa och skriva på svenska som andraspråk.* ISSN 1650-8858. ISBN 91-7305-843-2.
5. Camilla Hällgren, 2006. *Researching and developing Swedkid. A Swedish case study at the intersection of the web, racism and education.* ISSN 1650-8858. ISBN 91-7264-031-6.
6. Mikaela Nyroos, 2006. *Tid till förfogande. Förändrad användning och fördelning av undervisningstid i grundskolans senare år?* ISSN 1650-8858. ISBN 91-7264-007-3.
7. Gunnar Sjöberg, 2006. *Om det inte är dyskalkyli – vad är det då?* ISSN 1650-8858. ISBN 91-7264-047-2.
8. Eva Leffler, 2006. *Företagsamma elever. Diskurser kring entreprenörskap och företagsamhet i skolan.* ISSN 1650-8858. ISBN 91-7264-041-3.
9. Ron Mahieu, 2006. *Agents of change and policies of scale. A policy study of entrepreneurship and enterprise in education.* ISSN 1650-8858. ISBN 91-7264-121-5.
10. Carin Jonsson, 2006. *Läsningens och skrivandets bilder. En analys av villkor och möjligheter för barns läs- och skrivutveckling.* ISSN 1653-6894, 1650-8858. ISBN 91-7264-127-4.
11. Anders Holmgren, 2006. *Klassrummets relationsetik. Det pedagogiska mötet som etiskt fenomen.* ISSN 1653-6894, 1650-8858. ISBN 91-7264-221-1.
12. Kenneth Ekström, 2007. *Förskolans pedagogiska praktik. Ett verksamhetsperspektiv.* ISSN 1653-6894, 1650-8858. ISBN 978-91-7264-241-6.
13. Anita Håkansson, 2007. *Lärares pedagogiska arbete inom den kommunala vuxenutbildningen.* ISSN 1653-6894, 1650-8858, 1404-9066. ISBN 978-91-7264-271-3.
14. Ulf Lundström, 2007. *Gymnasielärare – perspektiv på lärares arbete och yrkesutveckling vid millennieskiftet.* ISSN 1653-6894, 1650-8858. ISBN 978-91-7264-278-2.
15. Gudrun Svedberg, 2007. *Entreprenörskapets avtryck i klassrummets praxis. Om villkor och lärande i gymnasieskolans entreprenörskaps-projekt.* ISSN 1653-6894, 1650-8858. ISBN 978-91-7264-310-9.
16. Eva Nyström, 2007. *Talking and Taking Positions. An encounter between action research and the gendered and racialised discourses of school science.* ISSN 1650-8858. ISBN 978-91-7264-301-7.

17. Eva Skåreus, 2007. *Digitala speglar – föreställningar om lärarrollen och kön i lärarstudenters bilder.* ISSN 1650-8858. ISBN 978-91-7264-341-3.

18. Elza Dunkels, 2007. *Bridging the Distance – Children's Strategies on the Internet.* ISSN 1650-8858. ISBN 978-91-7264-371-0.

19. Constanta Oltenau, 2007. *"Vad skulle x kunna vara?": Andragradsekvation och andragradsfunktion som objekt för lärande.* ISSN 1653-6894, 1650-8858, 1404-9066. ISBN 978-91-7264-394-9.

20. Tommy Strandberg, 2007. *Varde ljud! Om skapande i skolans musikundervisning efter 1945.* ISSN 1650-8858. ISBN 978-91-7264-449-6.

21. Laila Gustavsson, 2008. *Att bli bättre lärare. Hur undervisningsinnehållets behandling blir till samtalsämne lärare emellan.* ISSN 1653-6894, 1650-8858, 1404-9066. ISBN 978-91-7264-527-1.

22. Maria Wester, 2008. *"Hålla ordning, men inte överordning" Köns- och maktperspektiv på uppförandenormer i svenska klassrumskulturer.* ISSN 1650-8858. ISBN 978-91-7264-533-2.

23. Berit Östlund, 2008. *Vuxnas lärande på nätet – betingelser för distansstudier och interaktiv lärande ur ett studentperspektiv.* ISBN 978-91-7264-590-5.

24. Edmund Knutas, 2008. *Mellan retorik och praktik. En ämnesdidaktisk och läroplansteoretisk studie av svenskämnena och fyra gymnasielärares svenskundervisning efter gymnasiereformen 1994.* ISSN 1653-6894, 1650-8858. ISBN 978-91-7264-634-6.

25. Liselott Olsson, 2008. *Movement and Experimentation in Young Children's Learning: Deleuze and Guattari in Early Childhood Education.* ISSN 1653-6894, 1650-8858. ISBN 978-91-7264-655-1.

26. Maria Hedlin, 2009. *Konstruktion av kön i skolpolitiska texter 1948-1994, med särskilt fokus på naturvetenskap och teknik.* ISSN 1653-6894. ISBN 978-91-7264-703-9.

27. Manfred Scheid, 2009. *Musiken, skolan och livsprojektet. Ämnet musik på gymnasiet som en del av ungdomars musikskapande.* ISSN 1653-6894, 1650-8858. ISBN 978-91-7264-716-9.

28. Lottie Lofors-Nyblom, 2009. *Elevskap och elevskapande – om formandet av skolans elever.* ISSN 1653-6894,1650-8858. ISBN 978-91-7264-751-0.

29. Per Högström, 2009. *Laborativt arbete i grundskolans senare år: lärares mål och hur de implementeras.* ISSN 1652-5051. ISBN 978-91-7264-755-8.

30. Lena Lidström, 2009. *En resa med osäkra mål. Unga vuxnas övergångar från skola till arbete i ett biografiskt perspektiv.* ISSN 1653-6894, 1650-8858. ISBN 978-91-7264-813-5.

31. Alison Hudson, 2009. *New Professionals and New Technologies in New Higher Education? Conceptualising struggles in the field.* ISSN 1653-6894, 1650-8858. ISBN 978-7264-824-11.

32. Lili-Ann Kling Sackerud, 2009. *Elevers möjligheter att ta ansvar för sitt lärande i matematik. En skolstudie i postmodern tid.* ISSN 1650-8858. ISBN 978-7264-866-1.

32. Anna Wernberg, 2009. *Lärandets objekt: vad elever förväntas lära sig, vad görs möjligt för dem att lära och vad de faktiskt lär sig under lektionerna.* ISSN 1653-6894, 1650-8858, 1404-9066. ISBN 978-91-7264-895-1.

34. Anna Lindqvist, 2010. *Dans i skolan – om genus, kropp och uttryck*. ISSN 1650-8858. ISBN 978-91-7264-968-2.
35. Niklas Gustafson, 2010. *Lärare i en ny tid: Om grundskollärares förhandlingar av professionella identiteter*. ISSN 1653-6894, 1650-8858, 1651-4513. ISBN 978-91-7459-013-5.
36. Kerstin Bygdeson-Larsson, 2010 *"Vi började se barnen och deras samspel på ett nytt sätt ": Utveckling av samspelsdimensionen i förskolan med hjälp av Pedagogisk processreflektion*. ISSN: 1650-8858. ISBN 978-91-7459-076-0
37. Charlotta Edström, 2010. *Samma, lika, alla är unika: En analys av jämställdhet i förskolepolitik och praktik*. ISSN 1650-8858. ISBN 978-91-7459-078-4.
38. David Lifmark, 2010. *Emotioner och värdegrundsarbete: Om lärare, fostran och elever i en mångkulturell skola*. ISSN 1653-6894, 1650-8858. ISBN 978-91-7459-098-2.
39. Lena Granstedt, 2010. *Synsätt, teman och strategier – några perspektiv på mångkulturella frågor i skolan i ett praktiknära projekt*. ISSN 1653-6894, 1650-8858. ISBN 978-91-7459-099-9.
40. Carina Granberg, 2011. *ICT and learning in teacher education - The social construction of pedagogical ICT discourse and design*. ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7459-212-2
41. Esko Mäkelä, 2011. *Slöjd som berättelse – om skolungdom och estetiska perspektiv*. ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7459-282-5.
42. Maria Rönnlund, 2011. *Demokrati och deltagande. Elevinflytande i grundskolan årskurs 7-9 ur ett könsperspektiv*. ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7459-288-7.
43. Mikael Hallenius, 2011. *Clio räddar världen: En analys av argumentationen för historieämnets ställning i det svenska skolsystemet i Historielärarnas Förenings Årsskrift, 1942–2004*. ISSN 1653-6894, ISBN 978-91-7459-290-0
44. Helena Persson, 2011. *Lärares intentioner och kunskapsfokus vid ämnesintegrerad naturvetenskaplig undervisning i skolår 7-9*. ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7459-299-3
45. Anna Olausson, 2012. *Att göra sig gällande. Mångfald i förskolebarns kamratkulturer*. ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7459-363-1
46. Peter Bergström, 2012. *Designing for the Unknown. Didactical Design for Process-Based Assessment in Technology-rich Learning Environments*. ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7459-386-0
47. Hakim Usoof, 2012. *Designing for Assessment of Higher Order Thinking. An Undergraduate IT Online Distance Education Course in Sri Lanka*. ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7459-455-3
48. Eva Mårell-Olsson, 2012. *Att göra lärandet synligt? Individuella utvecklingsplaner och digital dokumentation*. ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7459-456-0
49. Per-Åke Rosvall, 2012. *"...det vore bättre om man kunde vara med och bestämma hur det skulle göras..." En etnografisk studie om elevinflytande i gymnasieskolan*. ISSN 1650-8858, 0280-381X, ISBN 978-91-7459-465-2

50. Carina Hjelmér, 2012. *Leva och lära demokrati? En etnografisk studie i två gymnasieprogram*. ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7459-514-7
51. Birgit Andersson, 2013. *Nya fritidspedagoger – i spänningsfältet mellan tradition och nya styrformer.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7459-550-5
52. Katarina Kärnebro, 2013. *Plugga stenhårt eller vara rolig? Normer om språk, kön och skolarbete i identitetsskapande språkpraktiker på fordonsprogrammet.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7459-741-7
53. Karin Engdahl, 2014. *Förskolegården. En pedagogisk miljö för barns möten, delaktighet och inflytande.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-015-0
54. Åsa Pérez-Karlsson, 2014. *Meeting the Other and Oneself. Experience and Learning in Upper Secondary Sojourns.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-102-7
55. Stina Wikberg, 2014. *Bland självporträtt och parafraser: om kön och skolans bildundervisning.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-123-2
56. Marta Isabel Maria do Rosário Mendonça, 2014. *Developing Teaching and Learning in Mozambican Higher Education. A study of the Pedagogical Development Process at Eduardo Mondlane University*. ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-130-0
57. Erik Sigurdson, 2014. *Det sitter i väggarna. En studie av trä- och metallslöjdsalens materialitet, maskulinitet och förkroppsliganden.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-124-9
58. Kristina Hansson, 2014. *Skola och medier. Aktiviteter och styrning i en kommuns utvecklingssträvanden.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-143-0
59. Stina Westerlund, 2015. *Lust och olust – elevers erfarenheter i textilslöjd*. ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-224-6
60. Anneli Nielsen, 2015. *Ett liv i olika världar: Unga kvinnors berättelser om svåra livshändelser*. ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-221-5
61. Annika Manni, 2015. *Känsla, förståelse och värdering – Elevers meningsskapande i skolaktiviteter om miljö- och hållbarhetsfrågor*. ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-238-3
62. Catarina Andersson, 2015. *Professional development in formative assessment: Effects on teacher classroom practice and student achievement.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-256-7
63. Anette Bagger, 2015. *Prövningen av en skola för alla. Nationella provet i matematik i det tredje skolåret.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-314-4
64. Anna-Karin Westman, 2016. *Meningsskapande möten i det naturvetenskapliga klassrummet.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-467-7
65. Jenny Hellgren, 2016. *Students as Scientists: A study of motivation in the science classroom*. ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-477-6
66. Michael Lindblad, 2016. *"De förstod aldrig min historia". Unga vuxna med migrationsbakgrund om skolmisslyckande och övergångar mellan skola och arbete.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-485-1
67. Lars Norqvist, 2016. *Framing Perceived Values of Education - When perspectives of learning and ICTs are related.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-486-8

68. Anna Rantala, 2016. - *Snälla du! Kan du sätta dig? Om vägledning i förskolan.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-511-7
69. Per Kristmansson, 2016. *Gymnasial lärlingsutbildning på Handels- och administrationsprogrammet. En studie av lärlingsutbildningens förutsätt-ningar och utvecklingen av yrkeskunnande.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-570-4
70. Anna J Widén, 2016. *Bildundervisning i möte med samtidskonst. Bildlärares professionella utveckling i olika skolformer.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-561-2
71. Daniel Arnesson, 2016. *PISA i skolan: Hur lärare, rektorer och skolchefer förhåller sig till internationella kunskapsmätningar.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-581-0
72. Anders Norberg, 2017. *From blended learning to learning onlife - ICTs, time and access in higher education.* ISSN 1650−8858, ISBN 978-91-7601-622-0
73. Mai Trang Vu, 2017. *Logics and Politics of Professionalism: The case of University English Language Teachers in Vietnam*. ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-631-2
74. Åsa Jeansson, 2017. *Vad, hur och varför i slöjdämnet. Textillärares uppfattningar om innehåll och undervisning i relation till kursplanen.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-638-1
75. Jan Olsson, 2017. *GeoGebra, Enhancing Creative Mathematical Reasoning.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-697-8
76. Alzira André Munguambe Manuel, 2017. *Non-Formal Vocational Education and Training in Mozambique: Contexts, policies, pedagogies and contradictions.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-704-3
77. Charlotta Vingsle, 2017. *Formativ bedömning och självreglerat lärande: Vad behöver vi för att få det att hända?* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-705-0
78. Sofie Areljung, 2017. *Utanför experimentlådan: Kunskapsproduktion, tid och materia i förskolans naturvetenskapsundervisning.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-708-1
79. Farhana Borg, 2017. *Caring for People and the Planet: Preschool Children's Knowledge and Practices of Sustainability*. ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-719-7
80. Linn Hentschel, 2017. *Sångsituationer. En fenomenologisk studie av sång i musikämnet under grundskolans senare år.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-758-6
81. Åsa Björk, 2017. *Drama, hat och vänskap - Om ungdomars interaktioner i sociala medier.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-783-8
82. Anna-Karin Kuuse, 2018. *"Liksom ett annat uppdrag": Iscensättning av social rättvisa i musikundervisningens retorik och praktik.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7601-976-4
83. Maria Lindfors, 2018. *”Kunskap är vad du vet, och vet du inte kan du alltid googla!” Elevers epistemic beliefs i naturvetenskaplig undervisningskontext.* ISSN 1652-5051, 1650-8858, ISBN 978-91-7601-887-3

84. Lorentz Edberg, 2019. *Skolmusikalen. Om möten, makt och musik i två skolmusikalprojekt i årskurs nio.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7855-035-7

85. Monica Egelström, 2019. *Samma lärare – olika praktiker? En studie av literacy och meningsskapande i grundskolans tidiga ämnesundervisning.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7855-026-5

86. Sol Morén, 2019. *Relational creativity: what can participatory art do for higher education?* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7855-064-7

87. Frithjof Theens, 2019. *Does language matter? - Sources of inequivalence and demand of reading ability of mathematics tasks in different languages.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7855-091-3

88. Sara Engvall, 2019. *Opening the black box of mathematics teachers' professional growth: A study of the process of teacher learning.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7855-117-0

89. Frida Marklund, 2019. *Bilder som berättar: Om kunskap, makt och traditioner i grundskolans bildundervisning.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7855-159-0

90. Helena Vennberg, 2020. *Att räkna med alla elever. Följa och främja matematiklärande i förskoleklass.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7855-230-6

91. Leif Marklund, 2020. *Digital play in preschools - Understandings from educational use and professional learning.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7855-236-8

92. Anders Hofverberg, 2020. *Motivation, students, and the classroom environ-ment. Exploring the role of Swedish students' achievement goals in chemistry.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7855-261-0

93. Tobias Forsell, 2020. *"Man är ju typ elev, fast på avstånd": Problematisk skolfrånvaro ur elevers, föräldrars och skolpersonals perspektiv.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7855-410-2

94. Hanna Ahrenby, 2021. *Värdegrundsarbete i bildundervisning: en studie om iscensättning av policy i grundskolans senare år.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7855-468-3

95. Spoke Wintersparv, 2021. *Teaching the Reading Experience: Upper Secondary Teachers' Perspectives on Aesthetic Aspects of Literature Teaching.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7855-493-5

96. Peter Vinnervik, 2021. *När lärare formar ett nytt ämnesinnehåll - Intentioner, förutsättningar och utmaningar med att införa programmering i skolan.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7855-601-4

97. Maria Norqvist, 2022. *Fritidshemmets läroplan under förhandling. Formulering, tolkning och realisering av del fyra i Lgr 11.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7855-865-0

98. Sharmin Söderström, 2023. *Formative Assessment and Problem Solving in Mathematics.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-7855-999-2

99. Karin Bohman, 2024. *What is Music Education? Discursive construction and legitimisation of theory and practice in a Swedish upper secondary school.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-8070-323-9

100. Karoline Holmgren, 2024. *Mål, matematik och mening. Om identitet i mötet med gymnasieskolans yrkesprogram.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-8070-375-8

101. Ulrika Gustafsson, 2024. *School digitalisation in Sweden: Governance and policy translation in a decentralised K–12 education context.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-8070-532-5, ISBN 978-91-8070-533-2

102. Jenny Bergström, 2025. English for Others: *Power and Othering in The Language Introduction Program in Sweden.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-8070-608-7

103. Hanna Vretblom, 2025. *Documentation of special educational needs - The governance of knowledge, learning and practitioners in the Swedish preschool.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-8070-661-2

104. Ingrid Bergqvist, 2025. *Slöjdundervisning för hållbar utveckling inom tre arenor.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-8070-750-3

105. Johanna Sundström, 2025. *Iscensättning av förskolans läroplan Lpfö18 i praktiken - möjligheter och utmaningar för rektorer och tjänstemän.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-8070-959-0 (tryckt version), 978-91-8070-960-6 (digital version)

106. Jonas Nilsson, 2025. *Musikskapande med digitala verktyg – En medie-ekologisk studie i grundskolans senare år.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-8070-803-6 (tryckt version), 978-91-8070-804-3 (digital version)

107. Maria Papakosma, 2025. *The culturally and linguistically diverse Swedish preschool: Unravelling conceptualisations and policy processes.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-8070-831-9 (tryckt version), 978-91-8070-832-6 (digital version)

108. Alex Örtegren, 2026. *Approaching teaching to teach for digital citizenship – Social science teacher education through a postdigital lens.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-8070-849-4 (tryckt version), 978-91-8070-850-0 (digital version)

109. Jonna Linde, 2026. *Karriärval och riskfyllda övergångar – Vägledning för unga migranter.* ISSN 1650-8858, ISBN 978-91-6850-073-7 (tryckt version), 978-91-6850-074-4 (digital version)

Umeå Studies in the Educational Sciences

ISSN 2004-8890 (Print)
ISSN 2004-8661 (Online)
The Post-Graduate School for the Educational Sciences,
Umeå School of Education, Umeå University

1. Pérez-Karlsson, Åsa (2014). *Meeting the Other and Oneself: Experience and Learning in International, Upper Secondary Sojourns*. ISBN 978-91-7601-102-7.
2. Hipkiss, Anna Maria (2014). *Klassrummets semiotiska resurser: En språkdidaktisk studie av skolämnena hem- och konsumentkunskap, kemi och biologi.* ISBN 978-91-7601-100-3.
3. Sigurdson, Erik (2014). *Det sitter i väggarna: En studie av trä- och metallslöjdsalens materialitet, maskulinitet och förkroppsliganden*. ISBN 978-91-7601-124-9.
4. Hansson, Kristina (2014). *Skola och medier: Aktiviteter och styrning i en kommuns utvecklingssträvanden*. ISBN 978-91-7601-143-0.
5. Manni, Annika (2015). *Känsla, förståelse och värdering: Elevers meningsskapande i skolaktiviteter om miljö- och hållbarhetsfrågor*. ISBN 978-91-7601-238-3.
6. Olovsson, Tord Göran (2015). *Det kontrollera(n)de klassrummet: Bedömningsprocessen i svensk grundskolepraktik i relation till införandet av nationella skolreformer.* ISBN 978-91-7601-265-9.
7. Bagger, Anette (2015). *Prövningen av en skola för alla: Nationella provet i matematik i det tredje skolåret.* ISBN 978-91-7601-314-4.
8. Isaksson, Cristine (2016). *Den kritiska gästen: En professionsstudie om skolkuratorer*. ISBN 978-91-7601-341-0.
9. Lindblad, Michael (2016). *"De förstod aldrig min historia": Unga vuxna med migrationsbakgrund om skolmisslyckande och övergångar mellan skola och arbete*. ISBN 978-91-7601-485-1.
10. Lindblom, Cecilia (2016). *Skolämnet Hem- och konsumentkunskap på 2000-talet: Förutsättningar för elevers möjlighet till måluppfyllelse*. ISBN 978-91-7601-498-1.
11. Norqvist, Mathias (2016). *On mathematical reasoning: Being told or finding out*. ISBN 978-91-7601-525-4.
12. Bergman, Bengt (2016). *Poliser som utbildar poliser: Reflexivitet, meningsskapande och professionell utveckling. ISBN* 978-91-7601-527-8.
13. *Rantala, Anna (2016). -Snälla du! Kan du sätta dig? Om vägledning i förskolan. ISBN* 978-91-7601-511-7.
14. *Andersson Hult, Lars (2016). Historia i bagaget: En historiedidaktisk studie om varför historiemedvetande uttrycks i olika former. ISBN* 978-91-7601-582-7.
15. Arnesson, Daniel (2016). *PISA i skolan: Hur lärare, rektorer och skolchefer förhåller sig till internationella kunskapsmätningar*. ISBN 978-91-7601-581-0.
16. Lindster Norberg, Eva-Lena (2016). *Hur ska du bli när du blir stor? En studie i svensk gymnasieskola när entreprenörskap i skolan är i fokus*. ISBN 978-91-7601-577-3.
17. Norberg, Anders (2017). *From blended learning to learning onlife: ICTs, time and access in higher education. ISBN 978-91-7601-622-0.*
18. Vu, Mai Trang (2017). *Logics and Politics of Professionalism: The case of University English Language Teachers in Vietnam*. ISBN 978-91-7601-631-2.
19. "Gheitasi, Parvin (2017). *"Say It Fast, Fluent and Flawless": Formulaicity in the Oral Language Production of Young Foreign Language Learners*. ISBN 978-91-7601-688-6.
20. Fjellström, Magnus (2017). *Becoming a construction worker: A study of vocational learning in school and work life*. ISBN 978-91-7601-673-2.
21. Olsson, Jan (2017). *GeoGebra: Enhancing Creative Mathematical Reasoning*. ISBN 978-91-7601-697-8.
22. Diehl, Monika (2017). *"Måste det här vara som en väckelserörelse?": En studie om (det som kallas) entreprenöriellt lärande i grundskolan, utifrån Basil Bernsteins begreppsapparat.* ISBN 987-91-7601-694-7.
23. Vingsle, Charlotta (2017). *Formativ bedömning och självreglerat lärande: Vad behöver vi för att få det att hända?* ISBN 978-91-7601-705-0.
24. Areljung, Sofie (2017). *Utanför experimentlådan: Kunskapsproduktion, tid och materia i förskolans naturvetenskapsundervisning.* ISBN 978-91-7601-708-1.
25. Persson, Anders (2017). *Lärartillvaro och historieundervisning: Innebörder av ett nytt uppdrag i de mätbara resultatens tid.* ISBN 978–91–7601–725–8.
26. Deldén, Maria (2017). *Perspektiv på historiefilmslitteracitet: En didaktisk studie av gymnasieelevers historiska och emotionella meningsskapande i mötet med spelfilm*. ISBN 978-91-7601-755-5.
27. Hentschel, Linn (2017). *Sångsituationer: En fenomenologisk studie av sång i musikämnet under grundskolans senare år.* ISBN 978-91-7601-785-6.

27b. Björk, Åsa (2017). *Drama, hat och vänskap: Om ungdomars interaktioner i sociala medier.* ISBN 978-91-7601-783-8.

28. Nordvall, Olov (2018). *Cognition in interned adolescents: Aspects of executive functions and training*. ISBN 978-91-7601-832-3.

29. Kuuse, Anna-Karin (2018). *”Liksom ett annat uppdrag”: Iscensättning av social rättvisa i musikundervisningens retorik och praktik*. ISBN 978-91-7601-976-4.

30. Eckeskog, Linn (2019). *Kommunikation i förskolan: Förskollärares och barnskötares kommunikation med föräldrar i ett digitaliserat medielandskap*. ISBN 978-91-7855-006-7.

31. Pulls, Sofia (2019). *Skrivande och blivande: Konstruktioner av skönlitterärt skrivande i handböcker och läromedel 1979–2015*. ISBN 978-91-7855-018-0.

32. Egelström, Monica (2019). *Samma lärare – olika praktiker? En studie av literacy och meningsskapande i grundskolans tidiga ämnesundervisning*. ISBN 978-91-7855-026-5.

33. Sidenvall, Johan (2019). *Lösa problem: Om elevers förutsättningar att lösa problem och hur lärare kan stödja processen*. ISBN 978-91-7855-049-4.

34. Myrebøe, Synne (2019). *Kultiveringens politik: Martha Nussbaum, antiken och filosofins praktik*. ISBN 978-91-7855-060-9.

35. Theens, Frithjof (2019). *Does language matter? Sources of inequivalence and demand of reading ability of mathematics tasks in different languages*. ISBN 978-91-7855-091-3.

36. Stark, Elin (2019). *Den goda skolan – i lagens namn eller en trygghetens famn? Diskurser om skolproblem i lokal media och bland skolverksamma*. ISBN 978-91-7855-077-7.

37. Engvall, Sara (2019). *Opening the black box of mathematics teachers' professional growth: A study of teacher learning*. ISBN 978-91-7855-117-0.

38. Marklund, Frida (2019). *Bilder som berättar: Om kunskap, makt och traditioner i grundskolans bildundervisning*. ISBN 978-91-7855-159-0.

39. Ragnarsson, Susanne (2019). *Att klara skolan när huvudet dunkar och kroppen värker: En studie om återkommande smärta och skolprestation bland skolbarn*. ISBN 978-91-7855-161-3.

40. Bäck, Thomas (2020). *Från polisutbildning till polispraktik: Polisstudenters och polisers värderingar av yrkesrelaterade kompetenser*. ISBN 978-91-7855-184-2.

41. Vennberg, Helena (2020). *Att räkna med alla elever: Följa och främja matematiklärande i förskoleklass*. ISBN 978-91-7855-230-6.

42. Marklund, Leif (2020). *Digital play in preschools: Understandings from educational use and professional learning*. ISBN 978-91-7855-236-8.

43. Hofverberg, Anders (2020). *Motivation, students, and the classroom environment: Exploring the role of Swedish students' achievement goals in chemistry*. ISBN 978-91-7855-261-0.

44. Félix, Inês (2020). *School journeys: Ideas and practices of New Education in Portugal (1890-1960)*. ISBN 978-91-7855-269-6.

45. Belančić, Kristina (2020). *Language Policy and Sámi Education in Sweden: Ideological and Implementational Spaces for Sámi Language Use*. ISBN 978-91-7855-298-6.

46. Strömbäck Hjärne, Marcus (2020). *A fair score?: Group independent validity arguments for college admission tests*. ISBN 978-91-7855-400-3.

47. Forsell, Tobias (2020). *”Man är ju typ elev, fast på avstånd”: Problematisk skolfrånvaro ur elevers, föräldrars och skolpersonals perspektiv*. ISBN 978-91-7855-410-2.

48. Ahrenby, Hanna (2021). *Värdegrundsarbete i bildundervisning: En studie om iscensättning av policy i grundskolans senare år*. ISBN 978-91-7855-468-3.

49. Borsgård, Gustav (2021). *Litteraturens mått: Politiska implikationer av litteraturundervisning som demokrati- och värdegrundsarbete*. ISBN 978-91-7855-479-9.

50. Wintersparv, Spoke (2021). *Teaching the Reading Experience: Upper secondary teachers' perspectives on aesthetic aspects of literature teaching*. ISBN 978-91-7855-493-5.

51. Vinnervik, Peter (2021). *När lärare formar ett nytt ämnesinnehåll: Intentioner, förutsättningar och utmaningar med att införa programmering i skolan*. ISBN 978-91-7855-601-4.

52. Zelime, Justin (2022). *Contrasting Language-in-Education Policy Intentions, Perceptions and Practice: The Use of English and Kreol Seselwa in the Seychelles*. ISBN 978-91-7855-736-3.

54. Norqvist, Maria (2022). *Fritidshemmets läroplan under förhandling: Formulering, tolkning och realisering av del fyra i Lgr 11*. ISBN 978-91-7855-865-0.

55. Holmquist, Sofie (2022). *Analyzing Self-Report Data: Assessing basic psychological needs in education and at work*. ISBN 978-91-7855-891-9.

56. Emsing, Mikael (2023). *Conflict Management and Mental Health Among Swedish Police Officers and Recruits*. ISBN 978-91-7855-958-9.

57. Nuottaniemi, Andreas (2023). *Flerspråkighetens gränser: Språkdidaktik på (o)jämlik grund i migrationernas tid*. ISBN 978-91-7327-315-2.

58. Söderström, Sharmin (2023). *Formative Assessment and Problem Solving in Mathematics*. ISBN 978-91-7855-999-2.

59. Andersson, Daniel (2023). *Berättelser om 1700-talet: Frihetstiden och Gustav III:s regeringstid i svensk historiekultur från 1870-tal till 1990-tal*. ISBN 978-91-8070-041-2.

60. Wikström, Charlott (2023). *Hjärnövermättning och Hjärtehunger: Bildningsideal och pedagogiska visioner i Emilia Fogelklous författarskap 1902–1931*. ISBN 978-91-8070-038-2.

61. Grimm, Frida (2023). *Ledarskap för lärares lärande: Förstelärare som lärarledare*. ISBN 978-91-8070-032-0.

62. Lundgren, Erik (2023). *Exploring and modeling response process data from PISA: inferences related to motivation and problem-solving*. ISBN: 978-91-8070-057-3.

63. Kohlström, Kirsi (2023). *Polisers professionella utveckling - Från polisutbildning till sex år i polisyrket*. ISBN 978-91-8070-110-5.

64. Halwani, Manar (2023). *Engagement, Directed Motivational Currents, and Second Language Learning: Adult Immigrant Perspectives*. ISBN 978-91-8070-142-6.

65. Ekesryd Nordström, Malin (2023). *Särskild begåvning i en förskola och skola för alla* ISBN: 978-91-8070-172-3.

66. Westerlund, Runa (2023). *Idrottslärare i blivande – meningsskapande, kontinuitet och förändring i övergångar mellan utbildning och yrkespraktik* ISBN 978-91-8070-192-1.

67. Bohman, Karin (2024). *What is Music Education? Discursive construction and legitimization of theory and practice in a Swedish upper secondary school*. ISBN 978-91-8070-323-9.

68. Wikström Hultdin, Ulrika (2024). *Between symbols and words: Structural connections in mathematics texts and their effect on reading*. ISBN: 978-91-8070-379-6 (print) 978-91-8070-380-2 (pdf).

69. Varg, Lina (2024). *Fröken är lik sin fröken: Om vad som påverkar lärares didaktiska vägval och formar NO-undervisningen på mellanstadiet*. ISBN: 978-91-8070-389-5

70. Zmylalova, Ekaterina (2024). *Sámi Children's Right to Learn Their Language: Indigenous Experiences and Law in the Russian School Context*. ISBN 978-91-8070-366-6 (print) 978-91-8070-367-3 (pdf).

71. Lindqvist, Louise (2024). *A school subject under pressure: understanding the changing means and ends of Swedish physical education and health*. ISBN: 978-91-8070-369-7 (print) 978-91-8070-370-3 (pdf).

72. Holmgren, Karoline (2024). *Mål, matematik och mening: om identitet i mötet med gymnasieskolans yrkesprogram*. ISBN: 978-91-8070-375-8.

73. Edin, Johan (2024). *Organisatoriskt lärande och särskiljande (special)pedagogiska verksamheter*. ISBN: 978-91-8070-338-3.

74. Almqvist, Louise (2024). *Störande litteraturundervisning: Litteratur, demokrati och värdegrundsarbete*. ISBN: 978-91-7247-753-7.

75. Sehlström, Pär (2024). *Students with Reading Difficulties in Upper Secondary School: Educational Attainment, Written Text Quality, and Self-Efficacy for Writing in L1 and L2*. ISBN: 978-91-8070-451-9 (print) 978-91-8070-452-6 (pdf).

76. Stridsman, Maria (2024*). Ordförrådsutveckling i klassrummet: en fallstudie om aktiviteter och resurser i engelska i åk 4–5*. ISBN: 978-91-8070-469-4 (print) 978-91-8070-470-0 (pdf).

77. Gustafsson, Ulrika (2024). *School digitalization in Sweden: Governance and policy translation in a decentralized K–12 education context*. ISBN 978-91-8070-532-5 (print) 978-91-8070-533-2 (pdf).

78. Bergström, Jenny (2025). *English for Others: Power and Othering in The Language Introduction Program in Sweden*. ISBN: 978-91-8070-607-7 (print) 978-91-8070-609-3 (pdf).

79. Lundberg, Simon (2025) *Historieundervisning i en tid av migrationspräglad mångfald: Lärares didaktiska överväganden*. ISBN: 978-91-8070-604-9 (print) 978-91-8070-605-6 (pdf).

80. Vretblom, Hanna (2025). *Documentation of special educational needs: the governance of knowledge, learning, and practitioners in the Swedish preschool*. ISBN: 978-91-8070-661-2 (print) 978-91-8070-662-9 (pdf).

81. Holmgren, Martin (2025). *On the Occupational Role of Swedish Special Educators: Exploring Changes in the Light of School Digitalization*. ISBN: 978-91-8070-794-7 (print) 978-91-8070-795-4 (pdf)

82. Richard, Tobias (2025). *Sveriges skolledaromsättning: En studie om varför nya skolledare byter arbete*. ISBN 978-91-8070-781-7 (print) ISBN 978-91-8070-782-4 (pdf)

83. Papakosma, Maria (2025). *The culturally and linguistically diverse Swedish preschool: Unravelling conceptualisations and policy processes*. ISBN 978-91-8070-831-9 (print) ISBN 978-91-8070-832-6 (pdf).

84. Skog, Simon (2025). *Den (o)kontrollerade fjärrundervisningen. Rekontextualiseringens betydelse för det dynamiska förhållandet mellan policyreglering och realiserad undervisning på grundskole- och gymnasienivå*. ISBN 978-91-8070-823-4 (print) ISBN 978-91-8070-824-1 (pdf)

85. Nilsson, Jonas (2025). *Musikskapande med digitala verktyg: En medieekologisk studie i grundskolans senare år*. ISBN 978-91-8070-803-6 (print) ISBN 978-91-8070-804-3 (pdf)

86. Lodén, Anna (2026). *Elevröster om digitala förmågor i naturvetenskaplig undervisning: mot modeller för digital mångsidighet i onlinesökande och samskapande med AI*. ISBN: 978-91-8070-862-3 (print) ISBN: 978-91-8070-863-0 (pdf)

87. Örtegren, Alex (2026). *Approaching teaching to teach for digital citizenship – Social science teacher education through a postdigital lens*. ISBN: 978-91-8070-849-4 (print) ISBN: 978-91-8070-850-0 (pdf)

88. Sandberg, Susanna (2026). *En skolmåltid för alla – Normativa måltidsideal, inkludering och elever diagnostiserade med autismspektrumtillstånd eller ADHD*. ISBN: 978-91-8070-900-2 (print) ISBN: 978-91-8070-901-9 (pdf)

89. Sundström, Johanna (2026). *Iscensättning av förskolans läroplan Lpfö18 i praktiken: möjligheter och utmaningar för rektorer och tjänstemän*. ISBN: 978-91-8070-959-0 (print) ISBN: 978-91-8070-960-6 (pdf)
90. Ånger, Josefin (2026). *Övergångens osynliga karta: En studie av diskursen om övergången från mellanstadiet till högstadiet*. ISBN: 978-91-6850-015-7 (print) ISBN: 978-91-6850-016-4 (pdf).
91. Hallingfors, Hampus (2026). *'You can just go out into the woods': How geography teachers interpret and teach sustainable development*. ISBN: 978-91-6850-037-9 (print) ISBN: 978-91-6850-038-6 (pdf).
92. Anacoura, Ronia (2026). *Language ideologies in de facto language policies of the Seychelles*. ISBN: 978-91-6850-043-0 (tryckt)ISBN: 978-91-6850-044-7 (pdf).
93. Linde, Jonna (2026). *Karriärval och riskfyllda övergångar – Vägledning för unga migranter*. ISBN: 978-91-6850-073-7 (tryck) ISBN: 978-91-6850-074-4 (pdf).